

safejournalists.net

SRBIJA Indikatori za nivo slobode medija i Indeks bezbednosti novinara 2024.

Autor
Rade Đurić

SADRŽAJ

O projektu	
Razvoj indikatora	
Metodološka napomena	
Kvalitativni indikatori za nivo slobode	
Indeks bezbednosti novinara	
Lista skraćenica	
I Uvod	
II Medijske slobode i bezbednost novinara u Srbiji – Indikatori	
A. Pravne garancije i njihova primena	
A.1 Pravne garancije za slobodu medija i novinara i njihova primena u praksi	2
A.2 Nezavisnost i efikasnost regulatornog tela	2
A.3 Nezavisnost i autonomija javnih medijskih servisa	3
A.4 Finansijska podrška kreiranju kvalitetnog medijskog i novinarskog sadržaja od javnog interesa	4
A.5 Državno oglašavanje u sektoru privatnih medija	5
A.6 Zakonske odredbe u vezi sa klevetom i njihova primena nemaju odvrćajući efekat na novinare i medije	6
A.7 Ostali zakoni se sprovode objektivno i omogućavaju novinarima i ostalim medijskim akterima da slobodno i bezbedno rade	7
A.8 Poverljivost novinarskih izvora je zagarantovana zakonom i poštovana od strane vlasti	10
A.9 Novinari/ke imaju slobodu u obavljanju svoje profesije i mogu osnivati, uključivati se i učestvovati u radu svojih udruženja	10
A.10 Pravo na pristup zvaničnim dokumentima i informacijama	13
B. Položaj novinara/ki u redakciji	15
B.1 Novinari/ke imaju stabilna radna mesta na kojima su zaštićeni	17
B.2 Urednička nezavisnost u privatnim medijima	19
B.3 Urednička nezavisnost u javnim medijskim servisima	20
B.4 Urednička nezavisnost u neprofitnom medijskom sektoru	22
B.5 Novinarska sloboda u procesu proizvodnje vesti	24
B.6 Radni položaj novinarki	26
C. Bezbednost novinara/ki	30
C.1 Novinari i medijski akteri imaju pristup neposrednim i efikasnim zaštitnim merama	31
C.2 Novinari i ostali medijski akteri (čiji životi i fizički integritet su izloženi stvarnom i neposrednom riziku) imaju pristup specijalnoj zaštiti ili mehanizmima bezbednosti	33
C.3 Novinarke imaju pristup zakonskim merama i mehanizmima podrške ako su izložene pretnjama na osnovu pola, uznemiravanju ili nasilju	34
C.4 Ustanovljena je praksa regularne javne osude pretnji i napada na novinare i medije	39
C.5 Policijske vlasti su osetljive na pitanja bezbednosti novinara	41
C.6 Specijalizovane istražne jedinice i/ili službenici su opremljeni relevantnom ekspertizom za istragu napada i nasilja nad novinarima	42
C.7 Efikasno se sprovode istrage ozbiljnih fizičkih napada na novinare i ostale medijske aktere (nezavisno, temeljno i brzo)	44
C.8 Novinari i drugi medijski akteri su efikasno zaštićeni od različitih oblika onlajn uznemiravanja	45
C.9 Istrage svih vrsta napada i nasilja nad novinarima i drugim medijskim akterima sprovode se transparentno	48
C.10 Kvalitetni sistemi prikupljanja statističkih podataka uspostavljeni od strane državnih organa kako bi se zaustavila nekažnjivost	49
C.11 Pretnje i uznemiravanje koji nisu u vezi sa fizičkom bezbednošću	51
C.12 Pretnje po život i fizičku bezbednost novinara	53
C.13 Stvarni napadi	55
C.14 Pretnje i napadi na medije i novinarska udruženja	55
III Zaključci i preporuke	56
IV Indeks bezbednosti novinara Srbija – 2024.	58

O projektu

RAZVOJ INDIKATORA

Novinarska udruženja iz država Zapadnog Balkana uspostavila su platformu [Safejournalists.net](https://safejournalists.net), uz podršku Evropske komisije¹, da bi zajednički pratila medijsko zakonodavstvo i praksu u svojim državama i angažovala se u unapređivanju zakonskog i institucionalnog okruženja u kojem rade novinari i drugi medijski profesionalci. Svake godine, na osnovu pažljivo osmišljene metodologije², partneri iz [Safejournalists.net](https://safejournalists.net) sprovode istraživanje za zagovaranje koje novinarskim asocijacijama pruža pouzdane i relevantne podatke zasnovane na činjenicama o glavnim problemima i preprekama u sprovođenju EU standarda u oblasti medijskih i novinarskih sloboda i bezbednosti na Zapadnom Balkanu. Rezultati ovog istraživanja za zagovaranje oblikuju partnerska istraživanja, pružajući im nove dokaze i primere i osnažujući njihovu poziciju za zagovaranje.

Prvi set alata za kvalitativno istraživanje – *Indikatori za nivo slobode medija i bezbednosti novinara* napravljen je 2016. godine i razvijen je i usavršavan tokom godina. Čine ga tri grupe indikatora: (A) Pravna zaštita, (B) Položaj novinara i novinarki u redakciji i (C) Bezbednost novinara i novinarki. Na osnovu ovog alata za monitoring, objavljeno je ukupno sedam procena, a poslednja je iz 2023. godine.

Skup alata za kvantitativno istraživanje – *Indeks bezbednosti novinara* razvijen je 2020. godine i testiran 2021. godine. Osmišljen je da „meri“ promene u okruženju koje imaju neposredan ili posredan uticaj na

-
- 1 Evropska komisija je u decembru 2022. godine odobrila novi trogodišnji projektni ciklus za platformu [Safejournalists.net](https://safejournalists.net), nastavak za prethodne dve faze: projekat Regionalna platforma Zapadnog Balkana za zagovaranje medijskih sloboda i bezbednosti novinara (januar 2016 – decembar 2018) i [Safejournalist.net](https://safejournalist.net) (februar 2020 – mart 2023). Glavni cilj projekta je osnaživanje i jačanje uloge nacionalnih novinarskih udruženja, članova platforme [Safejournalists.net](https://safejournalists.net), kako bi postali efikasni i pouzdani nezavisni akteri u zagovaranju i kreiranju relevantnih medijskih politika u svojim zemljama: Nezavisno udruženje novinara Srbije (NUNS), Udruženje novinara Bosne i Hercegovine (BHN), Hrvatsko novinarsko društvo (HND), Udruženje novinara Kosova (AGK), Udruženje novinara Makedonije (ZNM) i Sindikat medija Crne Gore (SMCG). Projekat se finansira u okviru programa podrške EU program podrške civilnom društvu i medijima u korist Zapadnog Balkana i Turske za 2021–2023 (IPA III).
 - 2 Snežana Trpevska i Igor Micevski, istraživači iz Instituta za istraživanje društvenog razvoja RESIS iz Severne Makedonije (www.resis.mk) osmislili su i koordiniraju ovo istraživanje za zagovaranje.

nivo bezbednosti koju osećaju novinari i drugi medijski akteri kada se bave svojom profesijom. Čine ga četiri grupe indikatora: (1) pravno i organizaciono okruženje, (2) prevencija, (3) procesni deo i (4) stvarna bezbednost. Na osnovu ovog alata, sprovedena su ukupno tri istraživačka ciklusa: 2020. godine (pilot-projekat), 2021. i 2022. godine.

Od 2023. godine, Platforma [Safejournalists.net](https://safejournalists.net) kombinuje dve istraživačke metodologije, tj. alate (za kvalitativno i kvantitativno istraživanje) u okviru jedinstvenog istraživačkog projekta za zagovaranje – *Indikatora za nivo slobode medija i indeksa bezbednosti novinara*. U okviru platforme se prati situacija u sedam država: Albaniji, Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Severnoj Makedoniji, Crnoj Gori, Kosovu³ i Srbiji.

METODOLOŠKA NAPOMENA

Celokupni proces istraživanja je podeljen u dve faze: u *prvoj fazi* prikupljaju se podaci za sve kvalitativne indikatore – za medijske slobode i bezbednost novinara, dok se u *drugoj fazi* kvalitativni indikatori za bezbednost novinara prebacuju u kvantitativne i sprovodi se postupak određivanja rezultata i izračunavanja indeksa bezbednosti novinara.

Primenjen je širok opseg različitih istraživačkih metoda kako bi se prikupili i analizirali podaci u vezi sa svakim specifičnim kvalitativnim indikatorom:

- pregled studija, analiza, istraživačkih izveštaja, dokumenata javne politike, strategija i drugih dokumenata;
- kvalitativna analiza zakonskih dokumenata;
- preuzimanje i analiza informacija objavljenih na veb-stranicama državnih institucija i ostalih organizacija i tela;
- preuzimanje i analiza saopštenja za medije, najava i ostalih informacija koje potiču od strukovnih organizacija;
- sekundarni podaci koje su prikupila novinarska udruženja;
- dubinski intervju sa stručnjacima, novinarima i kreatorima javnih politika itd.;
- fokus grupe sa novinarima;
- ankete među novinarima (u nekim od zemalja).

Na nivou države, istraživanje za zagovaranje su sproveli nacionalni istraživači koji prikupljaju podatke i pišu narativne izveštaje, koje onda pregledaju lokalni medijski i zakonski stručnjaci i glavni istraživač. U Srbiji, Nezavisno udruženje novinara Srbije imenovalo je Rada Đurića kao nacionalnog istraživača, Krunu Savović kao saradnicu na projektu, a

3 Ovaj naziv je bez prejudiciranja statusa i u skladu je sa Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija 1244 i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

prof. Aleksandru Krstić kao medijsku stručnjakinju i javnu
tužiteljku Lidiju Komlen Nikolić kao pravnu ekspertkinju.

KVALITATIVNI INDIKATORI ZA NIVO SLOBODE
MEDIJA I BEZBEDNOSTI NOVINARA

U narednoj tabeli dati su kvalitativni indikatori za nivo slobode
medija i bezbednosti novinara, podeljeni u tri oblasti. Ovi
kvalitativni indikatori su dati u opisnom ili narativnom obliku.
Indikatori korišćeni u konceptualnom okviru za Indeks
bezbednost novinara su u tabeli naglašeni crvenim slovima.

Pregled svih kvalitativnih indikatora (Indikatori za nivo slobode medija i bezbednosti novinara)

A. Pravne mjere zaštite i njihova provedba	B. Položaj novinara u redakcijama	C. Sigurnost novinara
A.1 Osnovne garancije za slobodu medija i novinara i njihova primena u praksi	B.1 Položaj novinara i novinarki je stabilan i oni su zaštićeni na svom radnom mestu	C.1 Novinari i medijski akteri imaju pristup neposrednim i delotvornim zaštitnim mehanizmima
A.2 Nezavisnost i efikasnost regulatornog tela	B.2 Uređivačka nezavisnost u privatnim medijima	C.2 Novinari i drugi medijski akteri imaju pristup specijalnim mehanizmima zaštite ili bezbednosti
A.3 Nezavisnost i autonomija javnih medijskih servisa	B.3 Uređivačka nezavisnost u javnim medijskim servisima	C.3 Novinarke imaju pristup merama pravne zaštite i mehanizmima podrške
A.4 Finansijska podrška kreiranju kvalitetnog medijskog i novinarskog sadržaja od javnog interesa	B.4 Uređivačka nezavisnost u sektoru neprofitnih medija	C.4 Ustanovljena je praksa regularne javne osude pretnji i napada na novinare i medije
A.5 Državno oglašavanje u sektoru privatnih medija	B.5 Sloboda novinara u procesu proizvodnje vesti	C.5 Policijske vlasti su osetljive na pitanja zaštite novinara
A.6 Zakonski propisi o kleveti i njihovo sprovođenje ne obeshrabruju novinare i medije da obavljaju svoj posao	B.6 Radni položaj novinarki	C.6 Specijalističke jedinice/službenici imaju stručnost za istraživanje napada i nasilja protiv novinara
A.7 Ostali zakoni se izvršavaju objektivno i novinarima i drugim medijskim akterima je dozvoljeno da rade slobodno i bezbedno		C.7 Efikasno se sprovode istrage ozbiljnih fizičkih napada na novinare i ostale medijske aktere
A.8 Zakonodavstvom je garantovana poverljivost novinarskih izvora i državni organi to poštuju		C.8 Novinari i ostali medijski akteri imaju efikasnu zaštitu od različitih oblika uznemiravanja na internetu
A.9 Novinari su slobodni da se bave svojom profesijom i da osnivaju, da se učlanjuju i da učestvuju u radu novinarskih udruženja		C.9 Transparentno se sprovode istrage svih vrsta napada i nasilja protiv novinara i ostalih medijskih aktera
A.10 Pravo na pristup zvaničnim dokumentima i informacijama		C.10 Državni organi su uspostavili sisteme kvalitetnog prikupljanja statistike kako bi zaustavili nekažnjivost
		C.11 Pretnje i uznemiravanje koji nisu povezani sa fizičkom bezbednošću
		C.12 Pretnje po živote i fizičku bezbednost novinara
		C.13 Stvarni napadi
		C.14 Pretnje i napadi na medije i udruženja novinara

INDEKS BEZBEDNOSTI NOVINARA

Uzimajući u obzir standarde i preporuke Saveta Evrope i drugih međunarodnih organizacija, koncept „bezbednosti novinara“⁴ je operativno definisan razmatranjem sve četiri dimenzije:

I. **Pravno i organizaciono okruženje** – postojanje i sprovođenje mera pravne zaštite relevantnih za bezbednost novinara.

II. **Prevenција** – postojanje i sprovođenje opsega preventivnih mera koje imaju direktan uticaj na bezbednost i zaštitu novinara.

III. **Procesni deo** – ponašanje državnih institucija i javnih funkcionera prema novinarima i efikasnost krivičnog i građansko-pravnog sistema zaštite u pogledu istraga u vezi sa pretnjama i aktima nasilja protiv novinara.

IV. **Stvarna bezbednost** – incidenti i pojave raznih vrsta pretnji i nasilja protiv novinara i medija.

U tabeli su date četiri dimenzije i indikatori koji čine teoretski model koncepta „bezbednosti novinara“. Podaci za sve ove indikatore su prikupljeni u prvoj fazi istraživanja, a u drugoj fazi, na osnovu prikupljenih istraživačkih dokaza, devet članova Savetodavnog panela iz svake od zemalja⁵ procenilo je situaciju i odredilo rezultat za svaki od 19 indikatora:

Pregled indikatora koji se tiču Indeksa bezbednosti novinara

I. Pravno i organizacijsko okruženje	II. Prevencija	III. Proces	IV. Sigurnost
1.1 Zakonske odredbe koje se odnose na klevetu i njihovu primenu ne obeshrabruju novinare i medije	2.1 Novinari i medijski akteri imaju pristup neposrednim i efikasnim zaštitnim merama	3.1 Specijalizovane istražne jedinice i/ili službenici poseduju relevantnu stručnost za istragu napada i nasilja nad novinarima	4.1 Pretnje i uznemiravanje koji nisu povezani sa fizičkom bezbednošću
1.2 Poverljivost novinarskih izvora je zagarantovana zakonom i poštovana od strane vlasti	2.2 Novinari i drugi medijski akteri imaju pristup posebnim mehanizmima zaštite/bezbednosti	3.2 Istrage ozbiljnih fizičkih napada na novinare i druge medijske aktore sprovode se efikasno	4.2 Pretnje po živote i fizičku bezbednost novinara
1.3 Ostali zakoni se primenjuju objektivno i omogućuju novinarima i ostalim medijskim akterima da rade slobodno i sigurno	2.3 Novinarke imaju pristup pravnim merama i mehanizmima podrške	3.3 Novinari i drugi medijski akteri su efikasno zaštićeni od različitih oblika uznemiravanja na internetu	4.3 Stvarni napadi
1.4 Novinari su slobodni da se bave svojom profesijom i da osnivaju, učlanjuju se i da učestvuju u radu novinarskih udruženja	2.4 Uspostavljena je praksa redovne javne osude pretnji i napada na novinare i medije	3.4 Istrage svih vrsta napada i nasilja nad novinarima i drugim medijskim akterima sprovode se transparentno	4.4 Pretnje i napadi na medije i novinarska udruženja
1.5 Posao novinara je stabilan i zaštićeni su na radnom mestu	2.5 Policijske vlasti su osetljive na pitanja bezbednosti novinara	3.5 Kvalitetni sistemi prikupljanja statističkih podataka uspostavljeni od strane državnih organa kako bi se zaustavila nekažnjivost	

4 Istraživači iz RESIS instituta (www.resis.mk), Snežana Trpevska, Igor Micevski i Ljubinka Popovska Toševa napravili su konceptualni i metodološki okvir za indeks i model za agregaciju, ponderisanje i izračunavanje.

5 Članovi Savetodavnog panela u Srbiji su: prof. Irina Milutinović, Tatjana Lazarević, Jelena Petković, Ljiljana Stojanović, Bojana Jovanović, Bojan Cvejić, Predrag Milovanović, Stevan Ristić, i Veran Matić.

Napomena: Kad god je izveštaju upotrebljen rodno određeni termin, on se odnosi na oba roda, ukoliko nije eksplicitno navedeno drugačije. Razlog tome je lakše čitanje teksta i ne postoji namera bilo kakve uvrede ili seksizma.

LISTA SKRAĆENICA

ZJIM – Zakon o javnom informisanju i medijima

ZEM- Zakon o elektronskim medijima

REM – Regulatorno telo za elektronske medije

ZUP – Zakon o unutrašnjim poslovima

ZO – Zakon o oglašavanju

JMS – Javni medijski servis

RTS – Radio-televizija Srbije

RTV – Radio-televizija Vojvodine

MUP – Ministarstvo unutrašnjih poslova

BIA – Bezbednosno-informativna agencija

ZSPI – Zakon o slobodnom pristupu informacijama

RSF – Reporteri bez granica

Direktiva o AVMS – Direktiva o audiovizuelnim medijskim uslugama

VJT – Vrhovno javno tužilaštvo

JT – Javna tužilaštva

KZ – Krivični zakonik

ZKP – Zakonik o krivičnom postupku

OEBS – Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju

EU – Evropska unija

SLAPP – Strateške tužbe protiv učešća javnosti

Uvod

Srbija je država sa veoma složenom društveno-političkom situacijom i brojnim problemima koji je na putu pridruživanja Evropskoj uniji značajno usporavaju. Funkcionisanje države karakteriše urušavanje principa podele vlasti i ogroman uticaj izvršne vlasti na sve druge mehanizme funkcionisanja države, posebno na policiju i pravosuđe. Izvršna vlast je u potpunosti preuzela primat u odnosu na druge dve grane vlasti, pri čemu je predsednik države često delovao van ustavnih ovlašćenja. Predsednik Republike i visoki predstavnici izvršne vlasti gotovo redovno postupaju protivno svojim nadležnostima, što je dovelo do ugrožavanja posebno krivično-pravnih postupaka.

Uprkos tome što Ustav garantuje slobodu izražavanja i slobodu govora, u stvarnosti se ta prava ozbiljno uskraćuju. Manjinske grupe i ugrožene kategorije nemaju odgovarajuću podršku i nalaze se na margini srpskog društva. Srbija ima moderne zakone koji ni na koji način ne poboljšavaju kvalitet života njenih građana. Osnovna briga nosilaca vlasti je privid ekonomskog napretka sa maglovitim rezultatima koje prati pad kvaliteta osnovnih ustavnih prava građana Srbije. Povećava se broj veoma bogatih grupa i pojedinaca povezanih sa političarima na vlasti, koji svoje bogatstvo stiču u sivoj i crnoj zoni. Policija i pravosuđe se zloupotrebljavaju postupcima u interesu određenih grupa.

Po pitanju poštovanja ljudskih prava Srbija se ne nalazi na dobrom putu, a nasilje u javnom prostoru od strane predstavnika vlasti bilo je veoma prisutno. Nasilje u društvu je posledica nasilnog narativa koji služi održavanju stalnih tenzija i sukoba. Srbija se ocenjuje kao „delimično slobodna zemlja “ (65/100), ističući pritiske na medije i autocenzuru novinara (53,8% prema Savetu Evrope).⁶ Reporteri bez granica beleže bodovni pad Srbije na 98. mesto u 2024. godini, kao i nastavak nazadovanja u slobodi medija

6 Freedom House Izveštaj za Srbiju, 2024. godina, [Freedom house report za 2024](#), A3 str. 15-20.

uprkos formalnom pomaku na listi Reportera bez granica (96. mesto u 2025), dok sloboda interneta opada zbog dezinformacija povezanih s provladinim medijima.

Izveštaj Evropske komisije iz oktobra 2024. godine kritikuje nedovoljni napredak Srbije u ključnim pitanjima koja se odnose na demokratiju, vladavinu prava i usklađivanje sa spoljnom politikom Evropske unije. Posebno se ističu ograničena primena zakona, nedovoljna zaštita novinara, netransparentnost vlasništva nad medijima i finansiranje medija kao ključni problemi koje je Komisija izdvojila u izveštaju u delu o slobodi izražavanja.⁷ Uprkos novim propisima usmerenim na jačanje nezavisnosti i efikasnosti REM-a, činjenica je da on ne ispunjava svoje obaveze i nadležnosti u potpunosti i ističe se zabrinutost u pogledu nezavisnosti Regulatora. Konkurs za dodelu pete frekvencije za nacionalno emitovanje, raspisan 2022. godine, još uvek nije završen i za to nije dat nijedan opravdan razlog. Srbija još uvek nije usklađena sa revidiranom Direktivom EU o audio-vizuelnim medijskim uslugama.

Freedom house ističe da je, uprkos zakonskom okviru koji garantuje slobodu štampe, sloboda medija narušena pretnjom tužbama ili krivičnim prijavama protiv novinara za druga krivična dela, nedostatkom transparentnosti vlasništva nad medijima, uređivačkim pritiskom političara i politički povezanih vlasnika medija, direktnim pritiscima i pretnjama protiv novinara i visokim stopama autocenzure.⁸ Stanje u medijima oblikuje ekstremna propaganda i manipulacija činjenicama oko brojnih tema. Istraživački novinari suočavaju se sa kampanjama diskreditacije, represivnim poreskim istragama, pretnjama visokih političara i hapšenjima. CIVICUS Monitor je objavio da je Srbija dodata na listu za praćenje ove platforme „jer vlasti ozbiljno ograničavaju građanski prostor i podstiču nasilje protiv desetina hiljada ljudi koji protestuju protiv korupcije”.⁹ Prema Reporterima bez granica (RSF), srpsko novinarstvo se sistematski ugnjetava, dok evropski politički lideri ostaju zarobljeni u stanju krivog nečinjenja.¹⁰ Srbija je, osmu godinu zaredom, nastavila pad na najznačajnijem globalnom rangiranju zemalja po percepciji korupcije u javnom sektoru. U rangiranju za 2024. godinu indeks je 35, a Srbija je na 105. poziciji, što je najlošije od 2012, otkako se primenjuje sadašnja metodologija rangiranja.

Sloboda izražavanja i sloboda medija u Srbiji su od novembra 2024. godine na najvećem ispitu do sada. Protesti studenata i građana protiv korupcije i neodgovornosti, izazvani padom nadstrešnice na Železničkoj stanici u Novom Sadu 1. novembra 2024. godine, koja je prouzrokovala pogibiju 14 građana, a nakon toga i smrti još dvoje povređenih mladih ljudi, pokrenuli su talas nezadovoljstva studenata i građana. Posledice korupcije, kriminala i postupaka nadležnih institucija dovele su do višemesečnih protesta koji su uticali na ogoljavanje nasilnog narativa predstavnika vlasti. Uz podršku građana i novinara, studenti su prikazali pravu sliku zloupotreba predstavnika vlasti

7 Evropska komisija, [Izveštaj Evropske komisije za 2024. godinu](#), april 2025.

8 Freedom in the world, [Freedom in the World 2025- Serbia](#), freedom House, mart 2025.

9 Civicus Monitor, [Srpsko građansko društvo pod najvećim pritiskom](#), CIVICUS, mart 2025.

10 Reporteri bez granica, [Izveštaj za Srbiju, 2024 i 2025](#), januar 2025.

koji su putem javnog medijskog servisa i tabloidnih medija pokušali da relativizuju događaje i zataškaju uzroke i tako umanje uticaj predstavnika vlasti na koruptivne radnje. Ulaskom studenata u blokade i isticanjem 4 ključna zahteva kojima su kasnije usled represije od strane države pridodata još dva, nezadovoljstvo je preraslo proteste i blokade na univerzitetima, školama i ulicama.¹¹ U svemu tome svoju ulogu pronašli su i nezavisni novinari i mediji koji su pored studentskog pokreta postali osnovni izvor informacija građanima o događajima u Srbiji. Studenti su delom preuzeli ulogu novinara, iznoseći u javnost informacije i braneći stavove koje slobodni novinari nisu do sada mogli i u čemu su u velikoj meri sprečavani.

11 Neformalna organizacija Studenata u blokadi, [Studentski zahtevi](#), novembar 2024.

Medijske slobode i bezbednost novinara u Srbiji – Indikatori

A. PRAVNE GARANCIJE I NJIHOVA PRIMENA

— A.1 PRAVNE GARANCIJE ZA SLOBODU MEDIJA I NOVINARA I NJIHOVA PRIMENA U PRAKSI

Sloboda izražavanja zagantovana je Ustavom Republike Srbije, uključujući pravo na traženje, primanje i širenje informacija i ideja.¹² Ova sloboda može biti zakonski ograničena samo radi zaštite prava drugih, sudske nepristrasnosti, javnog zdravlja, morala ili nacionalne bezbednosti. Ustav garantuje i slobodu medija, zabranjuje cenzuru i omogućava osnivanje medija bez prethodnog odobrenja, uz zakonsku regulaciju radio i TV stanica.

Pravni okvir čine: Zakon o javnom informisanju i medijima (ZJIM) i Zakon o elektronskim medijima (ZEM), izmenjeni i dopunjeni 2023. godine, te Zakon o javnim medijskim servisima (ZJMS), čije su nove izmene prema zahtevima Evropske komisije kasnile i uprkos predviđenim aktivnostima iz Medijske strategije, usvojene tek u maju 2025. godine.¹³ ZJIM štiti slobodu informisanja, zabranjuje cenzuru i diskriminaciju novinara i garantuje uređivačku autonomiju. Međutim, mere koje je trebalo da ojačaju medijske propise, omogućile su povratak državnog vlasništva nad medijima. Sloboda izražavanja na internetu je zagantovana, a pristup internetu dostupan je svima, uključujući novinare, iako nije eksplicitno kodifikovan. Godinama se ukazuje na loše sprovođenje medijskih zakona, što potvrđuje Strategija razvoja javnog informisanja iz 2020. godine, koja se odnosi na period do kraja 2025. godine. Prvobitni akcioni plan za sprovođenje je istekao, a novi, iako odavno izrađen, još uvek čeka na usvajanje.

¹² [Ustav Republike Srbije](#), član 46.

¹³ [Usvojeni novi medijski zakoni](#), Ministarstvo informisanja i telekomunikacija, 26. oktobar 2023.

Primena i ostvarivanje prava građana i novinara pokazuju ozbiljne probleme i propuste. Zabeležen je ograničeni napredak u slobodi izražavanja, pozivajući se uglavnom na efikasno sprovođenje Medijske strategije, zaštitu novinara i medijski pluralizam.¹⁴

U protekloj godini nije zabeleženo filtriranje ili ograničavanje internet sadržaja od strane državnih vlasti u Srbiji. Među novinarima postoji ozbiljna sumnja da se pristup internetu kontroliše i prati, pa se umesto direktnog ograničavanja pristupa, sumnja u presretanje i praćenje pristupa i komunikacije novinara sa drugim licima.¹⁵ U aprilu 2025. godine kao posledica povećane represije prema građanima koji su iznosili informacije od interesa za javnost, doneto je privremeno rešenje kojim se zabranjuje korišćenje interneta poznatom aktivisti Marku Marjanoviću iz Čačka zbog objavljivanja broja telefona predsednice Narodne skupštine.¹⁶ Marjanović je do aprila 2025. godine zbog svojih tvitova hapšen i zadržavan četiri puta, zbog sumnji da je ugrozio bezbednost predsednici Narodne skupštine. Određene su mu privremena mera zabrane korišćenja interneta i mogućnost odbrane sa slobode u daljim postupcima. Između ostalog, Marjanoviću su izrečene mere koje ga isključuju iz javnog i digitalnog života.¹⁷

Izveštaji ukazuju na pretnje internet slobodama, naglašavajući manipulaciju sadržajem i dezinformacije, a ne direktno ograničavanje pristupa.¹⁸ Beleže se tehnički napadi poput DDoS-a na nezavisne medije (JUG press i Južne vesti, u martu 2024), ali se radi o sajber-napadima i bez dokaza o direktnom učešću države, a ne o naređenom blokiranju.¹⁹

Izmene i dopune medijskih propisa nisu u potpunosti transparentne i ne sprovode se u procesu koji je inkluzivan. Iako su komentari Evropske komisije na nove zakone stigli još u decembru 2023. godine, Ministarstvo informisanja i telekomunikacija (MIT) je tek krajem 2024. godine odlučilo da na njih odgovori, i to tako što je u kratkom roku formiralo radne grupe za njihovu izmenu i dopunu.²⁰ Ove grupe imale su izuzetno kratak rok za rad, bez uvida u originalne komentare i kasnije verzije nacrtu koje su poslate u Brisel. Nacrt Zakona o javnom informisanju i medijima nikada nije bio prosleđen članovima radnih grupa, a izmene su u finalnom obliku bile suprotne onim koje su pripremane.

MIT je u maju 2025. godine predstavilo sva tri zakona članovima i članicama radnih grupa koji su pristali da učestvuju na sastanku na kojem je trebalo da budu predstavljene zakoni. Koalicija za slobodu medija i druga udruženja tražila su da se održi javna rasprava o izmenjenim propisima, ali MIT je to odbilo i obavestilo tražioce da je Evropska komisija potvrdila usaglašenost

14 Evropska komisija, [Izveštaj Evropske komisije o napretku](#), Srbija 2024, str. 41.

15 Izveštaj Amnesti internešenel, Srbija: Vlasti koriste špijunske softvere i forenzičke alate kompanije Cellebrite za hakovanje novinara i aktivista, 16 December 2024.

16 [Kristal Met Dejmon, tviteraš koji je javno objavio broj Ane Brnabić: Ne mogu da idem na koncert, u tržni centar, čak ni na 20 godina mature. Mislim da me prate](#), Nova.rs, 12.05.2025. godine.

17 [Slučaj Kristal Met Dejmon: Koja prava imamo u digitalnom svetu i šta kaže zakon?](#), Danas, 03.05.2025.

18 Hamdi Firat Buyuk, [Threats to internet freedoms persist in turkey and Serbia report warns](#), Balkan Insight, 16.10. 2024.

19 Share/monitoring, [Monitoring labs podaci za 2024. godinu](#), Share Fondacija, januar 2025.

20 Sofija Popović, [EU ne vidi efekte medijskih zakona](#), EWB, 17. 11. 2024.

svih nacrtu i zatražilo dostavljanje komentara u roku od 48 sati (uz dodatnih nekoliko sati za prevode komentara), uz obrazloženje da bi dalja diskusija „usporila evropske integracije Srbije”.²¹ Ovakav pristup obesmišljava demokratske procedure i obespravljuje sve učesnike u medijskoj zajednici.²²

Transparentnost i inkluzivnost procesa izmena medijskih zakona dovedeni su u pitanje. Gotovo je jasno da je proces izmena iniciran i jedino i isključivo povezan sa Reformskom agendom koja predviđa povlačenje 1,583 milijarde evra iz Plana rasta EU, a ne namerom da se medijski propisi učine boljim.²³ Iako su formalno pozvani medijski akteri, Ministarstvo je kritikovano zbog nametanja nacrtu od strane tadašnjeg ministra Dejana Ristića, bez uvažavanja predloga radnih grupa i ključnih ciljeva Medijske strategije, poput finansijske nezavisnosti javnih servisa i jačanja kontrole nad uticajem državnih firmi poput Telekoma.²⁴ Evropska komisija je u izveštaju iz 2023, uz produženi rok za reforme do februara 2025, izrazila zabrinutost zbog ograničenog napretka i naglasila potrebu za transparentnim i inkluzivnim procesom, što do aprila 2025. nije u potpunosti ostvareno.

Iako važne, izmene u pomenutim propisima svedene su na obavezne i ograničene komentare Evropske komisije. Radne grupe za izmene i dopune medijskih zakona bile su strogo kontrolisane članovima iz GONGO organizacija koji su odbijali da se krug predloga proširi i na druga važna pitanja unapređenja propisa. Zajedno sa predstavnicima resornog Ministarstva za telekomunikacije i informisanje i Ministarstvom pravde, GONGO organizacije su svaki put preglasavale predloge koji su u skladu sa Medijskom strategijom. Ministarstvo je odbilo da se vreme za raspravu i materijal proširi i na druge važne teme osim onih na koje su se odnosili komentari Evropske komisije, a kao obrazloženje dat je nedostatak vremena za raspravu, uz obećanje da će se o drugim obavezama iz Medijske strategije i zakona raspravljati u toku 2025. godine.²⁵

Nacrt izmena i dopuna ZJIM sadrži odredbe koje, iako deklarativno potvrđuju slobodu izražavanja i pretpostavku nevinosti, ostavljaju mogućnost daljeg tumačenja i šireg zaključivanja, što nikako ne ojačava poziciju novinara, nego ih još više dovodi u problem kad je u pitanju izveštavanje u slučajevima u kojima se može ugroziti i pretpostavka nevinosti. Odredbe koje se prema komentarima EK dalje razrađuju mogu u praksi biti arbitrarno primenjivane protiv istraživačkih novinara. Potpuno bespotrebno se uvode i definišu novi termini koji su već predviđeni drugim zakonima. U delu koji se odnosi na javne nabavke medijskih usluga, umesto da se medijske usluge urede detaljno i precizno, unet je deklarativni član koji nabavke povezuje sa osnovnim principima iz Zakona o javnim nabavkama, čime je zahtev EK potpuno ignorisan. Uvode se određene pozitivne obaveze za medije u (neposrednom

21 Fonet i N1, [Odbor usvojio izmene i dopune Zakona o javnom informisanju i Zakona o javnim servisima](#), Fonet/N1, 09.06.2025.

22 NKEU, [Ovakav pristup obesmišljava demokratske procedure i obespravljuje sve učesnike u medijskoj zajednici](#), Nacionalni konvent o Evropskoj uniji, 02.06.2025.

23 Ministarstvo za evropske integracije, [Usvojena reformska agenda Srbije](#), MEI, 03.10.2024.

24 Ivana Nikoletić, [Ministar oktroisao izmene, a Vlada obesmisliła proces: Kako su „zbrzane” radne grupe za izmene medijskih zakona?](#), Danas, 14.12.2024.

25 Koalicija za slobodu medija i Anem, [Ministarstvo informisanja i telekomunikacija prekinulo dobru praksu](#), NUNS, 04.02.2024.

ili posrednom) vlasništvu subjekata kao što je Telekom – poput internog etičkog kodeksa, zabrane učešća političara i nosilaca javnih funkcija u upravljačkim telima, te obaveze objavljivanja izveštaja – ali ne predviđa nikakav nezavisni nadzor nad sprovođenjem tih obaveza, niti sankcije za njihovo kršenje.²⁶ Oslanjanje isključivo na samoregulaciju u medijima pod efektivnom kontrolom države daleko je od garancija potrebnih za uređivačku nezavisnost i može poslužiti kao paravan za legitimisanje političkog uticaja. Primeri teških pritisaka na Euronews Srbija, koji su izazvali brojne reakcije, pokazuje koliko su nedovoljne deklarativne mere kada izostane stvarna institucionalna zaštita uređivačke autonomije.

Izmene ZEM-a treba da ojačaju funkcionalnu nezavisnost Regulatornog tela za elektronske medije (REM), institucije koja ne funkcioniše od novembra 2024. godine kao rezultat neodgovornosti i zloupotrebe funkcija donosilaca odluka. Izmenama se dodatno prebacuje odgovornost na pružaoce medijskih usluga u slučajevima objavljivanja sadržaja koji uključuju govor mržnje, nasilje, diskriminaciju i druge štetne sadržaje, uz propisane kazne od 500.000 do 2.000.000 dinara, što deluje odlučno. Međutim, i dalje se sistematski izbegava da se propišu jasna pravila za ono što je suština medijskog pejzaža za vreme izbora: prikriveno političko oglašavanje, funkcionerske kampanje i politički marketing ostaju izvan fokusa, na šta već godinama unazad ukazuju sve domaće i međunarodne organizacije i institucije koje posmatraju izborne procese u Srbiji kao na jedan od većih problema.

Državni organi Srbije u 2024. godini nisu uveli nove licence ili stroge uslove za osnivanje štampanih ili internet medija, pošto je pravni okvir u tom pogledu ostao nepromenjen. Civilno društvo i međunarodni posmatrači izrazili su zabrinutost zbog ovih trendova, usmerenu na implementaciju i nezavisnost, a ne na formalne barijere za osnivanje. Poslednji predlog akta Zakona o stranim agentima krajem 2024. uvodi potencijalnu indirektnu pretnju i za novinare.²⁷ Iako nije i neće biti uslov za licenciranje i rad medija, teret koji bi doneo mogao bi obeshrabriti nove nezavisne medije, posebno one koji se oslanjaju na projektno finansiranje.

— A.2 NEZAVISNOST I EFIKASNOST REGULATORNOG TELA

Procedure imenovanja članova REM-a u Srbiji u decembru 2024. godine i u drugom pokušaju 2025. godine nisu bile demokratske i transparentne, uz izveštaje sa dosta javnih podataka i informacija o manipulacijama vladajuće stranke.²⁸

Odbor za kulturu i informisanje je propustio da pokrene postupak za izbor članova Saveta REM-a na vreme i na taj način svesno i namerno prekršio Zakon o elektronskim medijima. Propust da se to učini do avgusta 2024. godine doveo je do formalnog i suštinskog zastoja u aktivnostima REM-a i prestanka

26 Z.B, [Šta donose izmene medijskih zakona, koje su nametnute mimo javne rasprave?](#), Danas, 20.05.2025.

27 CRTA, [Pregled Nacrta zakona o stranim agentima, komparativna analiza](#), 04.12.2024.

28 REMont, [Izveštaj o sprovođenju postupaka za izbor članova Saveta REM-a](#), Gradjanske inicijative, 2024. i 2025.

rada Saveta istekom mandata njegovim članovima. Kako se ispostavilo, ovaj zastoј traje već mesecima. Zbog toga su nevladine organizacije i novinarska udruženja protiv predsednice Odbora podnele krivičnu prijavu.²⁹ Prema ZEM, 4. novembra prestao je da važi mandat članovima Saveta REM-a. Krajem 2024. godine započet je proces imenovanja novih članova REM-a čiji je dalji tok obeležen kontroverzama.³⁰ Nominacije su uključivale sumnjive organizacije, sukobe interesa i propuste u radu komisije, što je izazvalo zabrinutost za nezavisnost. Brojni predlagači nisu ispunili uslove za predlaganje, a njihovi kandidati nisu bili istaknuti stručnjaci. Postupak je obeležio nedostatak inkluzivnosti, a civilno društvo i međunarodna tela su ozbiljno kritikovali proces. Iznete su ozbiljne kritike utemeljene u analizama, koje su u potpunosti ogolile proces imenovanja, što je najpre dovelo do ozbiljnih pritisaka na predstavnika predlagača i pojedince iz nevladinog sektora, ali i potpunog kraha fingiranog procesa. Izveštaji pokazuju manipulaciju procesom, uključujući mešanje u postupak, vredanje nominovanih kandidata i prihvatanje nominacija organizacija bez kredibiliteta koji su otvoreno podržavani od strane predstavnika vlasti. Organizacije civilnog društva i međunarodne organizacije i tela reagovalе su na teške nepravilnosti poput sukoba interesa i nedostatka transparentnosti, sugerišući da proces nije ispunio demokratske standarde. Izveštaj Evropske komisije iz 2024. godine, iako ne pokriva decembarske događaje, navodi stalnu zabrinutost oko slobode medija i regulatorne nezavisnosti regulatora, što je u skladu sa ovim kritikama. Proces imenovanja kulminirao je krajem decembra, tokom sednice skupštinskog Odbora za kulturu i informisanje 21. decembra 2024. Prvi postupak obustavljen je u januaru 2025. godine nakon povlačenja kandidatura od strane sedam nezavisnih kandidata zbog brojnih uočenih propusta u samom procesu.

Nakon zahteva studenata u blokadi, novi postupak za izbor članova Saveta pokrenut je u maju 2025. godine. Međutim, ponovo su uočene brojne nepravilnosti, gotovo identični problemi kao i u prethodnom postupku, od neovlašćenih predlagača i neprihvatljivih kandidata, do proceduralnih propusta i zloupotreba. Podneto je na desetine prigovora nadležnom odboru, od kojih su gotovo svi odbijeni. U međuvremenu, 78 predlagača i 16 kandidata povukli su svoje predloge i kandidature iz procesa postupka usaglašavanja zbog grubih kršenja pravila postupka.³¹

Regulatorno telo ne obavlja svoje zadatke nezavisno i na nediskriminatorski način. REM se suočava sa čestim kritikama zbog nedostatka istinske nezavisnosti i zbog politički motivisanog donošenja odluka. Ističe se zabrinutost oko usklađenosti postupaka REM-a sa interesima vladajuće stranke u Srbiji, posebno u pogledu dodele nacionalnih TV frekvencija provladinim kanalima.³² REM nije pravovremeno reagovao na prijave tokom izbornih kampanja (npr. lokalni izbori u junu

29 N1 Beograd, [Krivična prijava protiv predsednice Odbora za kulturu i informisanje Nevene Đurić](#), N1, 04.11.2024.

30 Narodna skupština RS, [Odluka Odbora o pokretanju postupka za izbor članova Saveta REM-a](#), 29.11.2024.

31 NUNS, [Postupak izbora članova Saveta REM: 78 ovlašćenih predlagača, 16 kandidata i kandidatkinja do sada istupilo iz procesa izbora članova Saveta REM-a](#), NUNS, 13.06.2025.

32 Evropska komisija, [Izveštaj Evropske komisije o napretku Srbije](#), 30.10.2024.

2024), što je nastavak pasivnog pristupa viđenog u prethodnim godinama.³³ Broj izrečenih sankcija za kršenje zakona, poput emitovanja govora mržnje ili nepoštovanja etičkih standarda, ostao je veoma mali. Regulator veoma selektivno postupao po primljenim prijavama, ne objavljuje podatke o postupanju i ne obrazlaže donete odluke. Transparentnost informacija bila je na veoma niskom nivou, a nakon povlačenja Saveta REM-a nakon 5. novembra, tehnički deo službe je čak odbijao da odgovori na zahteve građana u vezi sa informacijama od javnog značaja. Od prestanka zvaničnog mandata Saveta REM-a do danas, uprkos uspostavljanju rada stručnih službi regulatora, nema odluka o postupcima medijskih emitera po primljenim zahtevima i prijavama. Transparentnost rada REM-a ostala je upitna jer izveštaji o monitoringu nisu uvek bili blagovremeno objavljeni.³⁴ REM je bio dužan da skрати rokove za postupanje po žalbama tokom izbornih kampanja, međutim pritužbe građana i medijskih udruženja često su ostajale bez adekvatnog odgovora ili su bile odbačene.³⁵ REM je nastavio sa praksom dodele dozvola, a odluke u pojedinim slučajevima su samo potkrepile sumnje u njegovu nepristrasnost. Regulator se otvoreno stavljao u službu privatnih provladinih tabloidnih medija, a vrhunac otvorene podrške provladinim medijima je bila dodela regionalne frekvencije tabloidnoj televiziji Informer TV.³⁶ Krajem mandata prethodnog Saveta, REM je dodelio regionalnu dozvolu za Beograd tabloidu Informer, poznatom po provladinoj uređivačkoj politici, nepoštovanju Kodeksa novinara Srbije, svakodnevnom pozivanju na nasilje i govoru mržnje.³⁷ Ovaj potez izazvao je kritike jer je REM, prema tvrdnjama dela javnosti i medijskih udruženja, prekršio sopstveni statut i zanemario transparentnost postupka. Odluka je doneta bez javnog konkursa, u poslednjem trenutku, uz puno nedostataka i jasnu nameru da se donese u mandatu ovog Saveta, što sugeriše na politički motivisanu administraciju. U martu 2025. godine, Informer je obavestio javnost da je dozvolu vratio.³⁸

— A.3 NEZAVISNOST I AUTONOMIJA JAVNIH MEDIJSKIH SERVISA

Autonomija i nezavisnost javnih medija u Srbiji garantovana je posebnim zakonima kroz jasno postavljene principe i strukturalne garancije, međutim propisi nisu bili dovoljni da se spreči uticaj drugih faktora.³⁹ U 2024. godini započete su izmene Zakona o javnim medijskim servisima koji je trebalo da ojača autonomiju i nezavisnost, ali usled mešanja predstavnika vlasti i neinkluzivnog procesa, svesno i namerno je propuštena šansa da se položaj javnih medijskih servisa unapredi. Dve ključne stvari koje utiču na ostvarivanje nezavisnosti i autonomije javnih medijskih servisa su način finansiranja i izbor i samostalnost upravljačkih tela, što kod ova dva javna servisa još uvek nije postignuto u dovoljnoj meri. Novi zakon donosi određene pozitivne promene, ali ne

33 Javni servis, [Medijska scena Srbije](#), 07.09.2024.

34 CRTA, [Diskusioni sto o medijskoj regulaciji](#), 24.10.2024.

35 Održane dve fokus grupe novinarki i novinara i intervjui sa medijskim stručnjacima, moderatorica Kruna Savović, 4. i 5. marta 2025.

36 Miljana Jeremić, [REM dodelio regionalne dozvole pre isteka mandata](#), Mediareform, 04.11.2024.

37 Regulatorno telo za elektronske medije, [Javni konkursi za izdavanje dozvola](#), REM, 16.07.2024.

38 Danas/Beta, [Zekić: Odluka o petoj frekvenciji neće biti doneta dok sudski spor s TV Nova S ne dobije epilog](#), Danas, 09.08.2024.

39 Ekspertski tim CRTA, [Radni dokument: Javni medijski servis u Srbiji](#), CRTA, oktobar 2024.

rešava ključna pitanja uređivačke nezavisnosti i koncentracije moći. Iako su unete odredbe koje bi mogle da odvoje uloge organa unutar javnih emitera, suštinska odvojenost uticaja nije obezbeđena. U prethodnoj godini ova prava nisu efikasno zaštićena u praksi zbog političkog mešanja, slabosti u finansiranju medija i neefikasnog regulatornog tela. Zakonske reforme ukazuju na nameru da se propis uskladi sa standardima EU, međutim njihov praktični uticaj ostaje ograničen, ostavljajući ulogu javnim medijskim servisima kao nezavisne demokratske institucije izuzetno ugroženom. Načinom svog rada i praktičnim rezultatima, javni medijski servisi su pokazali da su daleko od garantovane autonomije i nezavisnosti.⁴⁰ Izmene i dalje nisu rešile problem izostanka pune finansijske i institucionalne nezavisnosti javnih medijskih servisa, kao i adekvatno ostvarivanje javnog interesa u kontekstu raznovrsnosti informativnih sadržaja.⁴¹

Način finansiranja javnih medijskih servisa i dalje ne obezbeđuje njihovu nezavisnost i stabilnost. U funkciji je i dalje kombinovani način finansiranja, koji ne može da obezbedi dovoljnu finansijsku nezavisnost javnih medijskih servisa.⁴² U 2024. godini javni servisi su se delimično finansirali iz budžeta i izdvojen je jednak iznos sredstava kao i u 2023. godini (900 miliona dinara, koji je usmeren na finansiranje RTV-a).⁴³ Izmenama zakona, pretplata kao osnovni način finansiranja javnih medijskih servisa preciznije je regulisana i vezana za minimalnu zaradu na nivou Republike Srbije. Nova pravila o budžetskom finansiranju javnih servisa, iako sadrže deklarativnu zabranu političkog uticaja, ostavljaju prostor za zloupotrebe, posebno kroz nejasne kategorije poput „projekata od posebnog društvenog značaja“. Umesto suštinskog obezbeđivanja nezavisnosti, ostavljanjem praznina pružena je mogućnost za političko nagrađivanje podobnih medija pod plaštom sprovođenja reforme. Kombinovani način finansiranja očigledno ne može da obezbedi dovoljnu finansijsku nezavisnost javnih servisa. I dok je prethodnih godina RTS uspeo da obezbedi samostalno finansiranje, RTV to nije uspeo i bio je direktno finansiran iz budžeta i u 2024. godini.⁴⁴

Programski savet koji je do sada bio predstavljen kao reprezentativno telo i nadzorni organ u javnom medijskom servisu, svoju ulogu nije obavljao na odgovarajući način usled političkog uticaja na njegovo imenovanje. Savet nije organizovao redovne konsultacije sa civilnim društvom o programskim pitanjima. Imenovan je postupkom koji je uključivao i skupštinski i Upravni odbor, koji su veoma podložni političkim pritiscima. Prema dostupnim podacima, pred kraj 2024. godine održane su četiri javne rasprave o programskim sadržajima, međutim o ovim raspravama javno nisu objavljeni izveštaji.⁴⁵ Prema novim izmenama, Programski savet više nije samo savetodavno telo, već bira Poverenika za prava gledalaca i slušalaca. Ipak, Poverenik ostaje marginalizovan – angažovan honorarno,

40 Info Autonomija, [Okrugli sto: Javni medijski servisi ne rade u interesu javnosti](#), [Koalicija za slobodu medija](#), 24.02.2025.

41 Ivana Kragulj, [Novinarske i medijske organizacije o Nacrtu zakona o javnim servisima: Obesmišljena autonomija javnog servisa](#), NUNS, 10.12.2024.

42 Istraživanje, [State media monitor izveštaj o javnim medijskim servisima](#), SMM, 26.08.2024.

43 Redakcija [Biznis.rs](#), [RTS svoj budžet najviše puni pretplatama – 11 milijardi dinara u 2024. godini](#), Biznis, 23.04.2025.

44 Informatori, [Informator o radu RTV](#), Poverenik za informacije, april 2025.

45 RTS, Javna rasprava o programskim sadržajima RTS-a, Portal RTS, 08.11.2024.

bez mogućnosti da samostalno pokreće postupke. Najveći problem ostaje u zadržavanju prevelike moći generalnog direktora javnog medijskog servisa jer Upravni odbor i dalje nema ključna ovlašćenja u imenovanju uredničkog kadra.

Nakon pada nadstrešnice 1. novembra na Železničkoj stanici u Novom Sadu i pogibije 15 građana, organizovani su veliki protesti koji su uključili i nezadovoljstvo građana u vezi sa izveštavanjem RTS-a o samom događaju, protestima i stvarnoj situaciji u Srbiji.⁴⁶ U januaru 2025. godine, Programski savet RTS-a je kao oblik reakcije objavio da redovno prati izveštavanje javnog servisa i da je u više navrata i na svojim sednicama i u pismima ukazivao na potrebu objektivnog i sveobuhvatnog informisanja.⁴⁷ Međutim, praksa pokazuje da Programski savet nema stvarni uticaj na rad javnog servisa.

— A.4 FINANSIJSKA PODRŠKA KREIRANJU KVALITETNOG MEDIJSKOG I NOVINARSKOG SADRŽAJA OD JAVNOG INTERESA

Iako ne postoje zvanični mehanizmi subvencija za štampane medije, sektor štampanih medija se neopravdano podstiče putem direktnog finansiranja, projekata sufinansiranja i ugovora o oglašavanju. Bez obzira na oblik finansiranja, proces dodele nije fer, transparentan i nediskriminatorski, favorizujući provladine medije i podrivajući kvalitetno novinarstvo.⁴⁸ Iako ovakve vrste podrške treba da imaju za cilj ostvarivanje javnog interesa, u praksi se zapravo često finansiraju tabloidi koji manipulišu činjenicama i napadaju nezavisne medije, što je i zabeleženo u 2024. godini.⁴⁹ Ovo odražava ozbiljne izazove u finansijskoj podršci medijskim sadržajima od javnog interesa, uz stalne pozive na reformu kako bi se osigurala nezavisnost i održivost. Konkursi za sufinansiranje projekata proizvodnje medijskih sadržaja za 2024. godinu raspisani su u 97 lokalnih samouprava, dok je 77 lokalnih samouprava prekršilo Zakon o javnom informisanju i medijima i postupke nije pokrenulo na vreme.⁵⁰

Ukupna izdvajanja za finansiranje medija u 2024. godini iznose 2,46 milijardi dinara (oko 20,5 miliona evra), uključujući sredstva republičkog, pokrajinskog i lokalnog nivoa. Različiti mediji su na više načina od države dobili više od 1.146.105.710 dinara. Preko 90% uočenih sredstava dodeljeno je medijima koji podržavaju vlast. Prema BIRN-ovoj bazi, najveći primaoci sredstava iz medija su RTV Novi Pazar, Novosadska TV, Radio-televizija Belle Amie, Zona Plus iz Niša i VTV iz Subotice.

Zakonski okvir predviđa projektno sufinansiranje medijskih sadržaja od javnog interesa kroz javne konkurse koji predstavljaju zasebne periodične godišnje fondove za finansiranje proizvodnje medijskih sadržaja. Konkurse koji se raspisuju na republičkom nivou sprovodi

46 Cenzolovka, [Peticija dela radnika RTS-a: Podrška studentima, ograđivanje od neprofesionalnog izveštavanja](#), 17.01.2025.

47 RTS, [Saopštenje Programskog saveta RTS-a](#), 28.02.2025.

48 UNS, [MIT da objasni nelogičnosti u radu JIS-a i kršenje zakona u oblasti sufinansiranja](#), UNS, Anem i Lokal Pres, 04.04.2025.

49 BIRN, [Baza o javnim konkursima](#), BIRN, oktobar 2024.

50 N1/Beta, [Više od trećine lokalnih samouprava konkurse za medijske projekte raspisalo nakon roka](#), 05.11.2024.

resorno Ministarstvo informisanja i telekomunikacija, na pokrajinskom nivou Pokrajinski sekretarijat za kulturu, javno informisanje i odnose sa verskim zajednicama, dok to na lokalnom nivou čine lokalne samouprave.

Trebalo je da proces projektnog sufinansiranja bude značajno reformisan novim zakonom i pravilnicima, međutim ostali su gotovo identični problemi. Konkursi su uglavnom raspisivani nakon proteka zakonskog roka, a veliki broj lokalnih samouprava je dodelu sredstava realocirao na javne nabavke i druge mehanizme. Sistem je u delu konkursa koji sprovodi ministarstvo unapređen i digitalizovan, međutim uočene su brojne nepravilnosti u radu platforme koje su nedopustive i predstavljaju kršenje zakona.

Veliki broj lokalnih medija preživljava isključivo zahvaljujući ovom novcu zbog nerazvijenog i siromašnog medijskog i oglašivačkog tržišta, te ovaj proces utiče na sam opstanak medija i kvalitet informisanja. Zbog političkih zloupotreba postojećeg modela sufinansiranja medijskih sadržaja, kroz taj mehanizam se ne ostvaruje javni interes u oblasti informisanja, već se javni novac koji je za to namenjen u najvećoj meri izdvaja za prorežimske medije i fantomske prorežimske organizacije.

Godinama se ističu zloupotrebe kod izbora članova komisija, neobrazložene odluke i dodele projekata medijima koji ih u stvarnosti ne realizuju ili vrlo neprofesionalno realizuju, skoro neupotrebljiv, glomazan i dug žalbeni postupak pred nadležnim Upravnim sudom koji nezadovoljni gotovo da ne koriste.⁵¹ I dalje je jedan od najvećih problema dodela sredstava onim medijima koji redovno krše Kodeks novinara Srbije. Veliki novac sa konkursa dobijaju mediji koji nisu poznati po radu u javnom interesu, odnosno koji svoj posao ne obavljaju profesionalno. Problematične su i kontrola i evaluacija realizovanih projekata.

Drugi načini davanja su subvencije kroz direktne ugovore medijima i drugim pravnim licima za realizaciju takozvanih medijskih usluga koje se uglavnom svode na praćenje rada lokalnih institucija i javnih preduzeća. Sredstva se medijima dodeljuju i kroz javne nabavke medijskih usluga, direktne ugovore i sporazume o poslovno-tehničkoj saradnji sa medijima putem kojih se na jednostavan način, a uz odsustvo jasnih kriterijuma može ostvariti nedozvoljen uticaj na medije.⁵²

I dalje ne postoje jasni mehanizmi za finansiranje medija na jezicima nacionalnih manjina, a razlog je to što ne postoje mehanizmi kojima bi se obezbedio medijski pluralizam na manjinskim jezicima. ZJIM propisuje da se deo sredstava iz državnog budžeta obezbeđuje putem sufinansiranja ili drugih uslova za rad medija koji objavljuju informacije na jezicima nacionalnih manjina. Detaljni podaci o tome koliko je tačno koji manjinski medij dobio u 2024. godini nisu javno dostupni, uglavnom zbog složenosti raspodele kroz različite nivoe vlasti i konkurse i s druge strane podataka koji nisu javni.

51 Jelena Čolović, [Mediji za 10 godina 34 puta tužili gradove i lokalne samouprave zbog projektnog sufinansiranja](#), UNS, 25.03.2025.
52 Istrazivanje BIRN, [Transparentnost pod lupom, Javne nabavke za medijske usluge](#), BIRN, 19.04.2024.

Finansiranje manjinskih medija, posebno onih pod kontrolom nacionalnih saveta, i dalje je podložno političkom uticaju, što utiče na njihovu nezavisnost, kao i na nejednaku raspodelu sredstava. Neki manjinski mediji (na primer na mađarskom ili albanskom jeziku) dobijaju više sredstava zbog veće populacije ili političke zastupljenosti, dok manje zajednice (na primer Bunjevci, Vlasi) često dobijaju manje sredstava.⁵³

— A.5 DRŽAVNO OGLAŠAVANJE U SEKTORU PRIVATNIH MEDIJA

U Srbiji postoji veoma rasprostranjena praksa javnog oglašavanja putem medija. Zakon o oglašavanju i medijski propisi regulišu državno oglašavanje nejasno, nepotpuno i šturo, što ostavlja brojna pravna pitanja nerešenim. Glavni problem leži u praktičnoj raspodeli sredstava na osnovu ovih propisa, kriterijumima koji se koriste, izboru medija i pitanju da li ovaj proces ugrožava uređivačku nezavisnost medija. Državna preduzeća i društva kapitala kojima upravlja država u potpunosti kontrolišu svoje oglašavanje i smatra se da je pretnja medijima i alat za njihovu kontrolu. Zakon o oglašavanju ponovo ne reguliše političko i državno oglašavanje.⁵⁴ Udruženja smatraju da je Nacrtom zakona trebalo uspostaviti pravni okvir za državno oglašavanje i predlažu uvođenje niza članova kojima bi se, između ostalog, državni organi i preduzeća obavezali da javno objavljuju koliko novca troše na oglašavanje i kome ga dodeljuju. Zagovara se dodela sredstava putem javnih nabavki i po tržišnim principima, međutim u praksi se prvenstveno fokusira na potrebe privrede i tržišta, a ne na medije.⁵⁵ U aprilu 2025. godine donet je novi Zakon o oglašavanju.

Raspodela državnih sredstava putem oglašavanja nije transparentna i pravična. Zbog načina na koje se raspodeljuju sredstva, kao i nepostojanja jasnih kriterijuma za njihovu raspodelu, ovaj mehanizam se zloupotrebljava i novac na različite načine odlazi uglavnom podobnim medijima. Državno oglašavanje nije uređeno tako da stvara jednake tržišne uslove, i dalje se nalazi u sivoj zoni i u velikoj meri može da poremeti medijsko tržište jer se značajno favorizuju određeni mediji.⁵⁶ Analiza potrošnje otvara i pitanja svrsishodnosti javnih nabavki usluga oglašavanja i marketinga i njihov stvarni društveni efekat, imajući u vidu način na koji su sredstva usmerena. Kroz ugovore o oglašavanju i promociju institucija, koji su dostupni na zvaničnom Portalu javnih nabavki, potrošeno je gotovo milijardu dinara. Najveći deo sredstava (polovina ukupne sume) dolazi iz sektora „ostalih institucija” – državnih agencija, instituta i sličnih preduzeća, manji deo od strane državne administracije (lokalnih samouprava i ministarstava) i javnih preduzeća.⁵⁷

Institucije ne objavljuju podatake o raspodeli sredstava na odgovarajući i transparentan način. Uglavnom se objavljuju podaci za koje postoji zakonska obaveza. U tom smislu, u

53 BIRN, [Baza o javnim konkursima](#), oktobar 2024.

54 Radmilo Marković i Gordana Andrić, [Medijska udruženja: Novi Zakon o oglašavanju ne rešava pitanje državnog oglašavanja](#), BIRN, 19.10.2024.

55 Nemanja Nenadić, [Predlozi za izmene Zakona o oglašavanju](#), Transparentnost Srbija, oktobar 2024.

56 Tanja Maksić, [Kako do odgovornog i etičnog poslovanja medija u digitalnom okruženju](#), BIRN Srbija, 02.12.2024.

57 Tanja Maksić, [Transparentnost pod lupom, javne nabavke za medijske usluge](#), BIRN Srbija, 19.11.2024.

Zakonu o javnom informisanju i medijima sadržane su odredbe koje se odnose na transparentnost podataka o medijima i propisuje koji podaci moraju da se dostave Registru medija i koji su javni. Zakonom je dodatno precizirano koji podaci treba da se dostave Registru, gde se eksplicitno navode i informacije o javnom oglašavanju i javnom obaveštavanju. Podaci se objavljuju i u E-registru u vezi sa dodeljenom pomoći od strane države i na Portalu o javnim nabavkama.⁵⁸

— A.6 ZAKONSKE ODREDBE U VEZI SA KLEVETOM I NJIHOVA PRIMENA NEMAJU ODVRAĆAJUĆI EFEKAT NA NOVINARE I MEDIJE

Kleveta je dekriminalizovana i propisi ne predviđaju odredbe koje posebno štite ugled i čast državnih službenika i drugih imenovanih i postavljenih lica. Svoja prava mogu da pokušaju da zaštite kao i svi ostali građani u Srbiji. Ovo je značajno smanjilo pritisak na novinare u smislu krivičnih sankcija, ali i dalje postoje mehanizmi kojima oni mogu biti gonjeni za povredu časti i ugleda, što može imati ozbiljne finansijske i druge implikacije na novinare. Iako državni zvaničnici nisu formalno privilegovani, njihov uticaj i resursi omogućavaju im da češće pokreću tužbe, što stvara percepciju veće zaštite.

Propisi koji uređuju pitanje naknade štete zbog povrede časti i ugleda prema novinarima nisu strogi, međutim problem predstavlja način na koji te propise tretiraju sudije. Upravo zbog takvog odnosa pojedinih sudija, započeta je veoma negativna praksa i to tako što je u februaru 2025. godine pravosnažnom presudom portal KRIK pravosnažno osuđen po tužbi ministra Gašića u kojoj je sudija, suprotno Zakonu o javnom informisanju i medijima, u svojoj presudi pojasnio da bi novinari trebalo da budu obazriviji jer pominju funkcionera koji vodi BIA.⁵⁹ Tužioci sve češće podnose tužbene zahteve s visokim iznosima za odštetu, koji su često nesrazmerni ekonomskim prilikama u Srbiji. S druge strane, dosuđeni iznosi naknade štete pokazuju određenu ujednačenost u sudskoj praksi, iako mogu značajno varirati zavisno od okolnosti samih slučajeva.⁶⁰ U sudskim postupcima i dalje postoje izazovi u vezi s utvrđivanjem statusa novinara i priznavanjem postojanja određenih medija.

U 2024. godini u Višem sudu u Beogradu ukupno je zavedeno 699 predmeta protiv novinara, urednika i vlasnika medija, međutim i dalje ne postoji precizna evidencija koliko je tužbi protiv novinara tačno pokrenuto od strane državnih zvaničnika i političara. U 2024. rešeno je ukupno 723 predmeta koja su podneta protiv novinara u prethodnim godinama. U postupku rešavanja i dalje je 1268 predmeta.⁶¹

Prema dostupnim informacijama iz medija, zabeleženo je i u javnosti poznato više od 40 različitih tužbi od strane

58 [E-registar](#) Komisije za kontrolu državne pomoći i pretraga [ugovora na veb-stranici Portala javnih nabavki](#)

59 Bojana Jovanović, [KRIK pravosnažno osuđen po Gašićevoj tužbi: novinari bi trebalo da budu obazriviji jer pominju funkcionera koji vodi BIA](#), KRIK, 20.02.2025.

60 Bezbedni novinari, [Izveštaji o monitoringu medijske scene za 2024. godinu](#), Anem, 2024. i 2025.

61 Informacija dobijena zahtevom za pristup informacijama od javnog značaja upućenom Višem sudu u Beogradu, novembar 2024. godine s dopunom u januaru 2025. godine.

političara prema novinarima i medijima.⁶² Sve tužbe koje su podnete nisu SLAPP tužbe jer je veliki broj tužbi podnet i protiv novinara i tabloidnih medija. Doneto je nekoliko važnih presuda, od kojih pojedine mogu da budu ozbiljan udarac na budućnost slobode izražavanja u Srbiji.

Novinarke KRIK-a Vesna Radojević i Dragana Pećo u prvostepenom postupku vođenom po privatnoj krivičnoj tužbi, koja po oceni redakcije istraživačkog portala KRIK ima SLAPP karakter, a podneo ju je Nikola Petrović, kum predsednika Srbije Aleksandra Vučića i bivši direktor „Elektromreže Srbije“, oslobođene su optužbe da su neovlašćeno prikupljale njegove lične podatke. Tužba se odnosi na KRIK-ovu istraživačku priču „Predsednikov kum Nikola Petrović kupio avio-kompaniju od Stanka Subotića“.⁶³

U Beogradu, Apelacioni sud potvrdio je presudu Višeg suda u delu u kom su glavni urednik portala KRIK Stevan Dojčinović i udruženje koje je osnivač tog medija obavezani da komandantu Jedinice za zaštitu učesnika u krivičnom postupku MUP-a i dvojici njegovih saradnika, zbog povrede časti i ugleda, naknade nematerijalnu štetu u iznosu od po 50.000,00 dinara. U tekstu je iznet stav redakcije o postupcima koji su protiv njih inicirani, kao i kratka izjava urednika KRIK-a, u kojoj su podnete tužbe ocenjene kao vid SLAPP pritiska na njihovu redakciju. Ispod naslova teksta „KRIK zatrpan tužbama ljudi bliskih režimu“, kao ilustracija rečenog, objavljene su fotografije osoba koje su podnele tužbe, a poznate su kao biznismeni bliski ljudima iz vlasti ili kao ljudi iz vlasti. Među njima ne nalaze se fotografije tužilaca.⁶⁴

Apelacioni sud u Beogradu odbio je žalbu redakcije portala KRIK i potvrdio prvostepenu presudu u sporu koji je pred Višim sudom u Beogradu vodio Predrag Koluvija protiv osnivača KRIK-a i njegovog glavnog urednika Stevana Dojčinovića. Koluviji je dosuđena naknada štete u iznosu od 30.000,00 dinara.⁶⁵

Početkom oktobra, Viši sud u Beogradu doneo je presudu kojom je obavezao Vericu Marinčić, glavnu i odgovornu urednicu portala IN Medija, da (tužiocu) isplati 100.000,00 dinara na ime naknade nematerijalne štete zbog toga što je objavila fotografiju maloletnih karatista u okviru teksta o paketima koji su im bili uručeni na prijemu kod predsednika Opštine Indija, u kojima su se nalazile teglice meda „Fruškogorski Skočko – radost u kući“, koji se reklamira i kao afrodizijak.

Doneta je i presuda Apelacionog suda u Beogradu kojom se potvrđuje presuda Višeg suda kojom su glavni urednik Stevan Dojčinović, novinarka Milica Vojinović i izdavač KRIK-a obavezani da Bratislavu Gašiću, ministru odbrane Vlade Republike Srbije u tehničkom mandatu, koji je u vreme objavljivanja teksta bio na funkciji direktora BIA, isplate iznos od 70.000 dinara na ime naknade nematerijalne štete zbog povrede časti i ugleda. Protiv te presude novinari su izjavili Ustavnu žalbu i Reviziju.

62 Uzorak iz pregleda medija, [Pritisци i napadi](#), veb stranica Cenzolovke.

63 Jelena Radivojević, [Novinarke KRIK-a oslobođene po tužbi Nikole Petrovića](#), KRIK, 24.01.2025.

64 Insajder/Krik, [Druga pravosnažna presuda na štetu KRIK-a](#), Insajder TV, 19.06.2024.

65 Redakcija KRIK-a, [KRIK pravosnažno osuđen zbog teksta o Koluviji](#), KRIK, 07.06.2025.

Tuženi novinari i njihove kolege nisu obeshrabreni da nastave kritički da pišu i istražuju. Oni su u potpunosti svesni posledica ovakvih tužbi.⁶⁶ Postupci traju veoma dugo, iziskuju mnogo priprema i vremena, novinari moraju da pripreme odgovore na tužbu i da se pripreme za ročišta, čime se oduzima vreme od njihovog svakodnevnog rada i istraživanja. Čak i manji novčani zahtevi mogu u potpunosti da unište lokalne medije koji često nisu u mogućnosti da bez podrške drugih plate određeni iznos.⁶⁷

— A.7 OSTALI ZAKONI SE SPROVODE OBJEKTIVNO I OMOGUĆAVAJU NOVINARIMA I OSTALIM MEDIJSKIM AKTERIMA DA SLOBODNO I BEZBEDNO RADE

Zakonodavstvo Srbije nema nikakve mere koje se tiču SLAPP tužbi i nema posebne zaštitne mere koje bi štatile novinare, medije ali i druge aktere koji su na meti ovakvih tužbi.⁶⁸ Država Srbija se nije bavila ovim tužbama, niti je pokazala bilo kakvu nameru ili aktivnost da prepozna i uvede anti-SLAPP mere u pravni sistem. Srpski pravni sistem prepoznaje institut zloupotrebe prava u građanskim postupcima čije se uporište nalazi u Zakonu o obligacionim odnosima i Zakonu o parničnom postupku. Iako su od strane civilnog sektora prepoznati kao potencijalno dobri mehanizmi odbrane, ovi pravni instituti se veoma retko primenjuju. Tužbe se podnose po različitim osnovima, a najčešći su za povredu ugleda i časti, kako zbog povrede dostojanstva ličnosti i prava na autentičnost, tako čak i zbog nelojalne konkurencije i narušavanja ugleda. U skladu sa Krivičnim zakonikom, tužbe se danas najčešće podnose zbog navodnog kršenja pretpostavke nevinosti, neovlašćenog prikupljanja ličnih podataka, uvrede, rasne i druge diskriminacije.

U Srbiji je već nekoliko godina broj SLAPP tužbi u porastu. NUNS je u 2024. godini zabeležio najmanje 22 tužbe sa elementima SLAPP-a. Pred kraj godine formirana je i pokrenuta SLAPP baza koja obuhvata do sada zabeležene slučajeve koji imaju elemente SLAPP tužbi.⁶⁹ U bazu se unose slučajevi u skladu sa Pravilnikom o kriterijumima, koji je izrađen od strane novoformirane Nacionalne radne grupe kao neformalne grupe udruženja, nevladinih organizacija i nezavisnih istraživačkih medija, a u skladu sa kriterijumima Saveta Evrope. Sve više se govori o potrebi izmene zakonodavstva u cilju prepoznavanja SLAPP tužbi, uspostavljanja kriterijuma za rano odbacivanje i kasniju reakciju sudija u toku postupaka. Međutim, civilni sektor se još uvek ograđuje od ovih predloga, vodeći se negativnom praksom unapređenja drugih propisa i propusta u njihovoj primeni koja je dovela do još lošije situacije.

Srbija je društveno-politički sistem u kojem su vidljive stalne i kontinuirane zloupotrebe diskriminatorne i proizvoljne primene drugih zakona sa ciljem zastrašivanja novinara. Predstavnici vlasti posebno koriste policiju i

66 Održane su dve fokus grupe novinarki i novinara u 2025. godini, moderatorka Kruna Savović, 4. i 5. marta 2025. godine, i sprovedena dva intervjua na temu SLAPP tužbi, intervjuisao Rade Djurić.

67 Ivana Kragulj, [Mediji koji se suoče sa SLAPP tužbama mogu računati na pravnu i finansijsku pomoć – ipak, to nije dovoljno da se pokriju svi troškovi](#), NUNS, 12.08.2024.

68 Ana Zdravković, [SLAPP tužbe, zloupotreba prava na sudsku zaštitu u postupku u službi ograničavanja sudske zaštite](#), Pregledni naučni rad, 14.03.2022.

69 Nacionalna radna grupa za borbu protiv SLAPP-a, [SLAPP baza slučajeva u Srbiji](#), Građanske inicijative, 2025.

bezbednosne službe koje vrše najveći pritisak na novinare. Delovanja ovih službi ostavljaju i najveće posledice.⁷⁰

Najspecifičniji slučaj je optužba protiv Sava Majstorova, Danijele Mirkov i Sare Mikić kao organizatora blokada u Somboru. U aprilu 2024. godine pokrenuti su prekršajni postupci protiv navedenih lica, zbog sumnje da su bez prethodne pisane prijave MUP-u „organizovali javno okupljanje oko 200 građana koji su se nalazili na putu i time potpuno blokirali javni saobraćaj”.⁷¹ Direktor osnovne škole iz Bujanovca podneo je krivičnu prijavu protiv Ivane Jovanović, novinarkе portala Bujanovačke, zbog pisanja o rekonstrukciji škole. Policija je po prijavi došla u prostorije ovog portala kako bi uzela izjavu od novinarkе. Dejan Ilić, kolumnista portala Peščanik, priveden je u aprilu 2025. godine, a Treće osnovno javno tužilaštvo u Beogradu saopštilo je da su „povodom lažnih tvrdnji koje su iznete putem sredstava javnog informisanja” doneli rešenje o zadržavanju zbog sumnje da je izvršio krivično delo izazivanje panike i nereda time što je u emisiji „Pokreni se” na televiziji Nova 29. marta, „iznošenjem lažnih tvrdnji izazvao paniku”. Ilić je kasnije pušten na slobodu i protiv njega je podneta krivična prijava za izazivanje panike i nereda.⁷²

Novinari su u 2024. godini privođeni u nameštenim postupcima u kojima su zloupotrebljene procedure od strane policije i bezbednosnih službi, pri čemu su im oduzimani i telefonski uređaji.⁷³ Na teret su im stavljanе sumnje o izvršenim prekršajima i krivičnim delima koja nikada nisu dokazana (primeri Slaviše Milanova i Ljubomira Stefanovića), zbog čega su angažovali advokate koji ih zastupaju u krivičnim prijavama i postupcima unutrašnje kontrole protiv policije i BIA. Novinari se na događajima legitimišu od strane policije i protiv njih se često pokreću prekršajne prijave zbog remećenja javnog reda i mira ili nepoštovanja saobraćajnih propisa.

U Srbiji je u 2024. godini zabeleženo najmanje 22 SLAPP tužbe. Novinarka Verica Marinčić tužena je sedam puta zbog objavljivanja fotografije preuzete sa opštinskog sajta na kojoj se vide deca – karatisti koji su kao jednu od nagrada dobili i teglu meda sa afrodizijakom.⁷⁴ Marinčić je po prvoj tužbi već prvostepeno osuđena, a očekuje se slična sudbina i u ostalim postupcima. Istraživački portal KRIK je u dva slučaja ove godine tužen po dva puta od strane moćnika i političara. Najpre su podnete inicijalne tužbe zbog pisanih tekstova, a nedugo potom i nove tužbe zbog KRIK-ovih objava u kojima su navodili da su protiv njih podnete SLAPP tužbe. Krajem maja 2024. godine KRIK je tužen dva puta od strane sudije Dušanke Đorđević i njenog supruga advokata, najpre u parničnom postupku za povredu ugleda i časti zbog objavljivanja podataka o imovini sudije u Bazi imovine sudija.⁷⁵ Odmah potom, protiv urednika i novinara KRIK-a podneta je i krivična prijava zbog zloupotreba podataka o ličnosti. KRIK je početkom 2025. godine tužen

70 Gradjanske inicijative, [Izveštaj Tri slobode](#), 25.12.2024.

71 Sava Majstorov, [SLAPP tužbe pred prekršajnim sudom zbog blokada](#), Voice, 31.12.2024.

72 N1 Beograd, [Kolumnista Dejan Ilić pozvan na razgovor u MUP](#), N1, 10.04.2025.

73 MFRR [Media Freedom Rapid Response izveštaj za 2024. godinu](#), ESPMF, EFJ, IPI, februar 2025.

74 Autonomija Info/In medija, [Svi mogući pritisci: Sedam SLAPP tužbi pokušava da učutka IN Mediju](#), 08.10.2024.

75 Jelena Radivojević, [Sudija tužila KRIK, traži zatvor za novinare i zabranu rada](#), KRIK, 30.05.2024.

zbog objavljivanja teksta o bivšoj političarki i direktorki javnog preduzeća Jeleni Tanasković, da bi odmah nakon obaveštavanja javnosti o tome da su tuženi, dobili od Tanasković novu tužbu zbog objave informacije da je protiv njih podneta SLAPP tužba.⁷⁶ Portal BIRN je više puta tužen od strane gradonačelnika Aleksandra Šapića, i to u uzastopnim tužbama. Novinari navode da sada gotovo da mogu da pretpostave za koje slučajeve će biti tuženi. U 2024. godini je rešeno 4 predmeta koji su zabeleženi kao SLAPP tužbe. Najveći broj postupaka je i dalje u toku.⁷⁷

— A.8 POVERLJIVOST NOVINARSKIH IZVORA JE ZAGARANTOVANA ZAKONOM I POŠTOVANA OD STRANE VLASTI

Novinarski izvori su propisima garantovani i zaštićeni. Novinar nije dužan da otkrije izvor informacije, osim podataka koji se odnose na krivično delo, odnosno učinioca krivičnog dela za koje je kao kazna propisan zatvor u trajanju od najmanje pet godina, ako se podaci za to krivično delo ne mogu pribaviti na drugi način, niti je dopušteno ugrožavanje i slobodan protok informacija vršenjem pritiska, pretnjom, odnosno ucenom izvora informacija.⁷⁸ Krivični zakonik takođe štiti izvor informacija i navodi da se neće smatrati izvršiocem krivičnog dela zbog toga što sudu ili drugom nadležnom organu nisu otkrili identitet autora informacije ili izvor informacije, osim u slučaju da je učinjeno krivično delo za koje je kao najmanja mera kazne propisan zatvor u trajanju od pet ili više godina, ili je to neophodno da bi se izvršenje takvog krivičnog dela sprečilo.⁷⁹ Kodeks novinara Srbije naglašava da su novinarke i novinari dužni da poštuju zahtev izvora za anonimnošću. Anonimnost treba omogućiti samo izvorima koji mogu da pruže važne podatke ili informacije iz prve ruke, odnosno dokumenta od javnog interesa.⁸⁰ Nažalost, u praksi je situacija dosta teža nego prethodnih godina. Najmanje dva privođenja novinara u fingiranim postupcima s ciljem fizičkog pristupa njihovim mobilnim uređajima i više sumnji u presretanje komunikacije u drugim slučajevima, poput napada Pegazus softverom na uređaje novinarki BIRN-a ili pokušaji praćenja komunikacije uređaja novinara European Western Balkans, govori o pokušajima nadležnih institucija i nosilaca vlasti da dođu do pristupa komunikacijama novinara.⁸¹ Najverovatniji cilj su izvori informacija novinara. Osim toga, policajci i tužioci u postupcima otvoreno postavljaju pitanja novinarima u vezi sa njihovim izvorima. Državni organi u organizaciji Ministarstva unutrašnjih poslova pripremaju novi Nacrt zakona o unutrašnjim poslovima, pošto je u prethodna dva nacrtu ozbiljno ugrožen identitet novinarskih izvora.⁸² Ovaj zakon se priprema u tajnosti, bez javnog postupka i učešća nevladinih organizacija, pa će već stečena prava biti na ozbiljnom udaru.

76 Sofija Parojčić, [Tanasković ponovo tužila KRIK – jer smo objavili da nas je tužila](#), KRIK, 06.02.2025.

77 Nacionalna radna grupa za borbu protiv SLAPP-a, [SLAPP baza slučajeva u Srbiji](#), Građanske inicijative, januar 2025.

78 Zakon o javnom informisanju i medijima.

79 Krivični zakonik.

80 Savet za štampu, [Kodeks novinara Srbije](#), 09.01.2025.

81 Aleksa Tešić, [Dve novinarke BIRN-a mete Pegazus špijunskog programa](#), BIRN, 27.02.2025.

82 [e-konsultacije.gov.rs](#), [Rok za izvršenje zadataka radnoj grupi do 31. januara 2025. godine, Nacrt zakona o unutrašnjim poslovima](#), MUP Srbije, decembar 2024.

Novinari se ne osećaju slobodno i sigurno da traže pristup izvorima informacija, a posebno da dalje održavaju kontakte sa njima. Iznova se potvrđuje da su neki od razloga za praćenje novinara i njihovi izvori informacija.

U 2024. godini postoje ozbiljne sumnje da je dolazilo do direktnih pokušaja otkrivanja izvora ili pritiska na novinare da iznesu informacije o svojim izvorima. Novinari, aktivisti i studenti su privođeni ili pozivani na razgovore, pri čemu su im oduzimani mobilni uređaji, na koje su potom instalirani alati za praćenje komunikacije. U većini slučajeva ova lica su puštana na slobodu ili su obavljani jednostavni razgovori, pri čemu su prikupljane određene informacije, ali bi pravi cilj predstavnika MUP i BIA bio pristup mobilnim uređajima.⁸³ Sumnja se da je pravi razlog bio pristupanje komunikaciji i praćenje, pri čemu je, posebno kod novinara, cilj trebalo da bude izvor informacija i dalja komunikacija novinara u vezi sa pričama koje iznose na svojim portalima. Prema informacijama koje su dostupne, od novembra 2024. godine do februara 2025. godine, načinjeno je preko 750 pokušaja praćenja mobilnih i drugih uređaja novinara, aktivista i studenata. Upotrebljavani su alati Cellebrite i Pegasus, nakon čega bi dolazilo do instaliranja softvera domaće srpske proizvodnje NoviSpy. Organizacije civilnog društva su na osnovu pribavljenih dokaza predstavile ključne informacije o prisilnom otključavanju i zaražavanju špijunskim softverom telefona novinara, aktivista i članova civilnog društva. Nakon toga, biće izneti zahtevi za pokretanje konkretnih postupaka nadležnim domaćim i međunarodnim institucijama. Kada su posebno novinari u pitanju, do sada su poznati i zabeleženi slučajevi Slaviše Milanova, Ljubomira Stefanovića i dve novinarke BIRN-a.⁸⁴ Drugi vid pokušaja da se saznaju izvori informacija istraživačkim novinarima jesu i SLAPP tuzbe. Gradonačelnik Beograda Aleksandar Šapić na većini suđenja novinarima BIRN-a ili KRIK-a putem svojih advokata postavlja pitanja novinarima koje tuži u vezi sa njihovim izvorima i smatra se da je osnovni cilj njegovih tužbi zapravo saznavanje novinarskih izvora.⁸⁵

Zbog novih tehnologija i mogućnosti nadzora novinari moraju da preduzimaju stalna usavršavanja i unapređenje mera koje preduzimaju. Redakcije moraju da se prilagođavaju i pribavljaju nove alate, različite treninge, da sarađuju sa drugima akterima. Međutim, ova unapređenja dodatno utiču na njihov osnovni posao. Novinari su nepoverljivi prema nadležnim organima koji moraju da ih zaštite i veliki deo resursa usmeravaju na zaštitu upravo od tih institucija. Nažalost, nadležni organi i dalje ne sprovode istrage zbog sumnji u praćenje i snimanje novinara, studenata i aktivista.

83 Security Lab Amnesty, [Srbija: Vlasti koriste špijunске softvere i forenzičke alate kompanije Cellebrite za hakovanje novinara i aktivista](#), Amnesty International, 16.12.2024.
84 SafeJournalists/Cenzolovka, [SafeJournalists: Pegasus protiv novinarki u Srbiji – nedopustivo oružje za ućutkivanje](#), SafeJournalists, 28.03.2025.
85 Vesna Radojević/KRIK, [Gradonačelnik Beograda Aleksandar Šapić na suđenju BIRN-u pokušao da otkrije ko im je izvor](#), Raskrinkavanje, 23.09.2024.

— A.9 NOVINARI/KE IMAJU SLOBODU U OBAVLJANJU SVOJE PROFESIJE I MOGU OSNIVATI, UKLJUČIVATI SE I UČESTVOVATI U RADU SVOJIH UDRUŽENJA

Novinari u Srbiji ne moraju da imaju dozvolu za obavljanje novinarskog posla. Nisu ograničeni posebnim dozvolama koje se vezuju za licence za rad. Institucije i najveći deo novinarske zajednice prihvatili su široko shvatanje definicije novinara u skladu sa smernicama Saveta Evrope. Međutim, i dalje se pominje da bi određene situacije i položaj novinara mogli biti bolje uređeni ukoliko bi se unela definicija novinara. Novinarska zajednica je u ozbiljnom strahu da bi se takva definicija zloupotrebila i umanjila stečene novinarske slobode. Nastavljeni su, iako ne direktni, pritisci i pokušaji da se stavi u izgled razmatranje o tome da se novinari licenciraju. Kroz Radnu grupu za izmene i dopune Zakona o javnom informisanju i medijima opet je ponovljen zahtev da se uvede definicija novinara i medijskih radnika.

Novinari, posebno istraživačkih portala i nezavisnih medija, kako u velikim gradovima tako i u lokalnim sredinama, imali su brojne probleme i poteškoće u saradnji i komunikaciji sa državnim institucijama. NUNS je zabeležio preko 40 slučajeva kada su novinari na različite načine ometani u svom radu ili im je zabranjivan pristup i izveštavanje sa određenih događaja, kao i slučajevi nepozivanja na konferencije za štampu ili događaje od javnog interesa.⁸⁶ Novinari su ometani od strane drugih lica, nije im dozvoljavan pristup ili su izbacivani iz prostorija institucija. U lokalnim sredinama to je ogroman problem i postoji direktan pritisak na rad tih medija jer od lokalnih vesti zavisi opstanak ovih medija. Verica Marinčić je fizički napadnuta i izbačena iz prostorija lokalne gradske uprave, a više puta joj je i zabranjivan pristup lokalnim sednicama, Miroslavu Mijatoviću iz portala Pakt se redovno brani ulazak na lokalne sednice, a medijima poput N1 i Nova S i drugim lokalnim medijima više puta nije dopušten ulazak na događaje u Novom Sadu, Nišu, Valjevu i drugim gradovima.

Nije bilo zabeleženih slučajeva da su novinari nailazili na prepreke ili pritiske da se učlane u neka novinarska udruženja. Novinarska i medijska udruženja koja podržava najveći broj novinara veoma su aktivna kako u zaštiti profesionalnih ali i radnih prava novinara, pružajući podršku i pravnu pomoć, tako i kroz razne radne grupe i u radu na medijskim politikama, izmenama zakona, zagovaranju kako bi se ostvarilo povoljnije okruženje za rad novinara i medija.⁸⁷

U Srbiji je aktivan i deluje krug takozvanih GONGO udruženja, koja otežavaju rad relevantnih udruženja i asocijacija. Ova udruženja su jedino i posebno aktivna prilikom procesa koje sprovode državni organi, poput procesa za izmene i dopune propisa, ili kada se po potrebi oglase o pojedinim temama koje su od značaja da se stvori podrška vlasti. Negativna uloga GONGO organizacija vidi se i kroz

86 NUNS, [Baza napada i pritisaka](#), NUNS, januar 2025.

87 Održane su dve fokus grupe novinarki i novinara u 2025. godini, moderatorka Kruna Savović, 4. i 5. marta 2025. godine.

proces dodele sredstava putem projektnog sufinansiranja medijskih sadržaja od javnog interesa. Jedan od glavnih problema ovog procesa su stručne komisije, a problem je, kako navode stručnjaci, što članovi komisija često dolaze iz GONGO organizacija, paralelnih novinarskih i medijskih udruženja, koja se, kako ističu, ne pojavljuju u javnosti osim kada treba da delegiraju članove u komisiju.

— A.10 PRAVO NA PRISTUP ZVANIČNIM DOKUMENTIMA I INFORMACIJAMA

Novinari u Srbiji često pristupaju podacima u posedu institucija i koriste pristup informacijama od javnog značaja. U brojnim situacijama, usled manjka objavljenih izveštaja ili drugih upravnih akata koje su institucije u obavezi da podele u javnosti, to im je jedina opcija. Novinari navode da dobijanje informacija zavisi od predmeta zahteva. Aktuelne i važne informacije o predstavnicima vlasti, nosiocima javnih funkcija, velikim projektima ili poslovima uglavnom nisu dostupne. Krug dostupnih informacija se sužava, a transparentnost opada. Novinari teško dolaze do zvaničnih informacija, zloupotrebe prava na pristup informacijama od javnog značaja su sve češće, a zakonodavac teži da poveća diskreciona prava institucija da uskrate informacije.⁸⁸ I dalje se kao najzatvorenija institucija među tražiocima informacija smatra Vlada Republike Srbije, koja uvek traži da podnosioci zahteva preciziraju zahtev, čak i kada je zahtev potpuno precizan, da bi potom odbila da dostavi informacije. U najvećem broju podnosilaca žalbi u postupku pred Poverenikom za informacije od javnog značaja našli su se i mediji. Posebno zabrinjava činjenica da je čak 40,98% novinarskih žalbi izjavljenih Povereniku u toku 2024. godine izjavljeno zbog „ćutanja“ organa javne vlasti. Procenat neizvršenih rešenja Poverenika po žalbama novinara i predstavnika medija iznosi 31,94% i viši je u odnosu na opšti trend od 22,02% kad su u pitanju drugi žalioци.⁸⁹ Novinarima su uskraćene vrlo delikatne informacije kao što su ekološke informacije, informacije o kapitalnim projektima, raspolaganju javnim novcem, javnim sredstvima, sufinansiranju medijskih projekata, ozakonjenju nelegalno podignutih objekata. Broj neizvršenih rešenja Poverenika po žalbama novinara i predstavnika medija je viši u odnosu na opšti trend (22,02%) kad su u pitanju drugi žalioци. Kada se ovome doda činjenica da je čak 40,98% novinarskih žalbi izjavljenih Povereniku u toku 2024. godine izjavljeno zbog „ćutanja“ organa javne vlasti (75 žalbi od ukupno izjavljene 183 žalbe od strane novinara), jasno je da novinari veoma teško dolaze do informacija.

Vlada i ministarstva nisu u dovoljnoj meri otvoreni, ali i sama komunikacija i odnos sa novinarima i tražiocima zavisi od ministarstva do ministarstva. U Srbiji ne postoje strateški dokumenti koji bi regulisali transparentnost i otvorenost samih institucija koje primenjuju propise koji nalažu punu otvorenost. Otvorenost srpskog parlamenta prema javnosti iznosi 57,24%, Vlade 54,94%, a čak ni pravosudni organi se

88 NUNS/Partneri Srbija, Informacije od javnog značaja, [Pristup informacijama od javnog značaja, Cenazolovka](#), 09.09.2024.

89 [Izveštaj Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti za 2024. godinu](#), Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, mart 2025.

ne mogu pohvaliti redovnim izveštavanjem o svom radu i trošenju budžeta.⁹⁰ Od pređašnjih 25 ministarstava (Vlada RS iz 2024. godine), najbolje rezultate ostvarili su Ministarstvo finansija i Ministarstvo odbrane, oba sa indeksom otvorenosti od 74,98%, a sledilo ih je Ministarstvo prosvete sa 71,25%. Vlada i ministarstva su otvoreni prema provladinim, a posebno tabloidnim medijima. Podaci se prosleđuju po potrebi, s namerom diskreditacije ili kampanja targetiranja medija, novinara, aktivista.⁹¹ Na primer, jedna od vladinih uprava – Uprava za sprečavanje pranja novca, najverovatnije je došla u posed informacija koje ne smeju da budu predmet javnosti, ali su te informacije prosleđene tabloidima koji ih javno objavljuju, po potrebi. Policajci svesno i redovno prosleđuju izveštaje iz svojih akcija, pa tabloidi dođu u posed takvih podataka i pola sata nakon sačinjavanja, često i pre javnih tužilaca.

Sudovi su uglavnom transparentni. U velikoj meri otvorenost zavisi od otvorenosti pojedinačnih sudova i njihovih predsednika, obima i težine podataka koji se iznose u javnost. Neki sudovi su ažurni i detaljni u odgovorima koje daju, drugi imaju na desetine naloženih rešenja zbog neizvršenja Poverenikovih rešenja. Drugi sudovi opet ustupaju novinarima kao tražiocima informacije bez podnetih zahteva za pristup. Neki sudovi imaju sjajan pristup medija sudnicama i suđenjima i odnos osoba za komunikaciju, dok drugi gotovo i da ne odgovaraju tražiocima.

U Srbiji je omogućen pristup medijima na suđenjima. Svaki sud ima poseban pravilnik o pristupu, te ta dopuštenja, koja iako zakonom predviđena, zavise od pojedinačne dozvole sudija i tehničkih mogućnosti sudova i sudnica. Novinari uglavnom mogu da prisustvuju suđenjima, međutim snimanje i unošenje kamera su mogući samo uz prethodne najave i odobrenja pojedinačnih sudija. Od 66 osnovnih sudova, osam i dalje nema svoj veb-sajt, a od 44 prekršajna suda samo jedan nema ovaj kanal komunikacije. S druge strane, svi viši sudovi, osnovna i viša tužilaštva imaju veb-sajtove. Međutim, većina njih ne objavljuje redovno vesti na svojim sajtovima. Oni nisu vični ni održavanju konferencija za medije.

U Srbiji je omogućen pristup javnosti skupštinskim sednicama, pa na taj način i novinarima. Narodna skupština je i dalje nešto bolji primer, dok kod lokalnih skupština u gradovima i opštinama beležimo na desetine primera uskraćivanja prisustva određenim novinarima, posebno onima koji kritički izveštavaju o radu lokalnih vlasti. Sam broj zabrana pristupa prelazi više stotina, a zabeleženi su podaci da je nekim novinarima uskraćen pristup u najmanje 30 slučajeva. Zabrana pristupa je naglo uvećana od decembra 2024. godine, nakon širenja protesta studenata, učenika i građana i u lokalnim sredinama. Narodna skupština Srbije ima ocenu otvorenosti od 57,24%, a Skupština AP Vojvodine 24,86%.⁹² Skupština AP Vojvodine je krajem 2024. i u 2025. godini započela zabranu pristupa građanima zainteresovanim za prisustvo na sednicama, dok je pristup novinarima gotovo zabranila, a u nekoliko slučajeva

90 Otvorene institucije CDTMN, [Indeks otvorenosti institucija, deo za Srbiju](#), CDTMN i Partneri Srbija, januar 2024.

91 Jelena Zorić i Gordana Andrić, [Zašto cure informacije o kritičarima vlasti](#), BIRN, 13.12.2024.

92 Otvorene institucije CDTMN, [Indeks otvorenosti institucija, deo za Srbiju](#), CDTMN i Partneri Srbija, januar 2024.

čak prisilno ograničila i uskratila kretanje i izlazak iz prostorija.⁹³ Najveći problemi su i dalje u lokalnim sredinama. Uskraćivano je prisustvo novinarima koji kritikuju postupke vlasti u gradskoj opštini Grocka u Beogradu. Miroslav Mijatović iz Loznice je više desetina puta odbijen da prisustvuje lokalnim sednicama skupštine ili gradskog veća Loznice. Verica Marinčić u Inđiji se selektivno pušta na događaje i lokalne sednice, novinari u Boru i Zaječaru često nemaju pristup lokalnim sednicama i sastancima.

93 Beta, [Incidenti u skupštini Vojvodine, budžet usvojen bez rasprave](#), 17.12.2024.

B. POLOŽAJ NOVINARA/KI U REDAKCIJI

— B.1 NOVINARI/KE IMAJU STABILNA RADNA MESTA NA KOJIMA SU ZAŠTIĆENI

Socijalni i ekonomski položaj novinara i medijskih radnika u Srbiji u 2024. godini ostaje izrazito nepovoljan, obeležen nesigurnim uslovima rada i ograničenim radnim pravima. I dalje gotovo polovina angažovanih novinara nema ugovor na neodređeno vreme, dok gotovo četvrtina radi honorarno, često bez prava na bolovanje, plaćeni odmor ili socijalno osiguranje. Najugroženiji su novinari angažovani van radnog odnosa, na privremenim i povremenim poslovima ili po ugovorima o delu, koji neretko obavljaju poslove stalno zaposlenih bez zakonske zaštite.

U Radio-televiziji Srbije je zvanično tokom 2024. godine za naknade po autorskim ugovorima, ugovorima o delu i autorskim honorarima bilo izdvojeno 567.930.000 dinara ili oko 4,8 miliona evra. Više od 128 miliona dinara ili oko 1,1 milion evra iznose troškovi po ugovorima za privremene i povremene poslove.⁹⁴ Na RT Vojvodine je omogućen prelazak 135 novinara na stalne ugovore, ali najmanje 15 % zaposlenih i dalje radi po nesigurnim ugovorima, a smatra se da se nalaze pod ozbiljnim pritiscima⁹⁵. U toku 2024. godine u RTS je zaposleno najmanje 53 nova radnika na honorarne ugovore, čineći ih na taj način veoma ranjivom kategorijom podložnom za ucene i manipulacije.

Posebno zabrinjava položaj mladih novinara koji su izloženi konstantnom pritisku zbog honorarnog rada i finansijske neizvesnosti, što negativno utiče na njihovo mentalno zdravlje.⁹⁶ Frilenseri ostaju „nevidljivi“ za zakonodavstvo, suočeni sa veoma nesigurnim statusom samozaposlenosti ili radom preko agencija, što ih čini ekstremno ranjivom kategorijom. Niska primanja, neplaćeni prekovremeni rad, nepoštovanje radnog vremena i nestabilnost medija primoravaju novinare da rade u više redakcija ili van profesije.⁹⁷ Prosečna neto zarada novinara na RTS-u u 2024. godini iznosi oko 100.000 dinara, dok na RTV-u postoji problem diskriminacije u platama za ista radna mesta. Izmene Zakona o javnom informisanju i medijima iz 2023. uvele su takozvani institut „pripravnosti“, koji omogućava merenje i naknadu prekovremenih sati, ali efekti tek treba da se pokažu.

Novinari i medijski radnici u Srbiji suočavaju se s izrazito teškim uslovima rada, koji se iz godine u godinu pogoršavaju. Niska primanja, nepoštovanje radnog vremena, neplaćeni prekovremeni rad, nesigurnost opstanka medija, pritisci iz različitih izvora i negativan uticaj na mentalno zdravlje ključni su problemi s kojima se susreću i dovode u prekarni status. Loši uslovi u redakcijama, ograničena sloboda medija i razne vrste pritisaka dodatno otežavaju situaciju. Zbog finansijske neizvesnosti, mnogi novinari su primorani da rade u više medija ili da se bave poslovima izvan novinarstva kako bi obezbedili osnovna sredstva za

94 RTS, [Informator o radu RTS-a, Finansijski podaci](#), jul 2024.

95 UNS, Danas poslednji radni dan za 102 novinara i medijska radnika u RTV-u, Cenzolovka, 01.09.2024.

96 UNS, [Jakovljević \(Magločistač\): Finansijska neizvesnost je najveći balast za nezavisno novinarstvo](#), Beta i Cenzolovka, 28.06.2024.

97 Istraživanje [SINOS: Polovina novinara sagoreva na poslu, a plate male](#), Sinos, 08.04.2025.

život.⁹⁸ Kao razlozi za odlazak iz novinarstva navode se nemogućnost napretka, loša medijska situacija i neadekvatni uslovi rada. Veliki broj novinara u lokalnim sredinama radi dodatne poslove, koji omogućavaju fizičko preživljavanje i nastavak gotovo besplatnog rada za svoje medije.

Prema podacima za 2024. godinu, prosečna neto zarada zaposlenih u RTV-u iznosila je 86 hiljada dinara, dok je prosečna neto zarada novinara bila 82 hiljade dinara (podaci dobijeni po zahtevu za pristup informacijama od javnog značaja). Na RTS-u, prema dostupnim podacima u odnosu na broj zaposlenih radnika, prosečna isplaćena zarada iznosila je oko 135.000 dinara, s razlikama po određenim pozicijama.⁹⁹

U Srbiji ne postoji potpisan granski kolektivni ugovor koji bi novinarima i medijskim radnicima obezbedio bolje uslove, međutim ističe se potreba za usvajanjem granskog kolektivnog ugovora. Privatni mediji nemaju svoje kolektivne ugovore. Imaju ih dva javna medijska servisa RTS i RTV, Radio-televizija Kragujevac i list Mađar so.

— B.2 UREDNIČKA NEZAVISNOST U PRIVATNIM MEDIJIMA

Samo manji broj medija ima interne propise kojima uređuju svoju unutrašnju organizaciju, kojima odvajaju redakciju od vlasnika, dok veći broj medija nema takve propise.

S obzirom na zakonsku odredbu kojom je uređena primena pravila u vezi sa unutrašnjim uređenjem medija koja su obavezna za usvajanje (u primeni od 1. januara 2025. godine), Medijska koalicija je izradila set internih akata koji predstavlja deo procesa sprovođenja Medijske strategije u oblasti samoregulacije i predviđa izradu organizacionih akata od strane samih medija.¹⁰⁰ Uređivačka nezavisnost je zagarantovana i dodatno ojačana obavezom izdavača da sačini i objavi dokument kojim su predviđene mere i procedure za zaštitu uređivačke politike, a sve sa ciljem zaštite slobode javnog informisanja.

Veliki problem i dalje predstavlja to što su redakcije, odnosno uređivačka politika pod velikim uticajem vlasnika, ali i spoljnih faktora, a koji su posledica različitih političkih i finansijskih interesa.

Kodeks novinara Srbije takođe garantuje uređivačku nezavisnost, te ističe da ekonomski i politički interesi izdavača ne smeju da utiču na uređivačku politiku na način koji bi imao za posledicu netačno, neobjektivno, nepotpuno i neblagovremeno informisanje javnosti i da izdavač/vlasnik ne bi trebalo da po svom nahođenju, bez saglasnosti redakcije, menja uređivačku politiku medija.

98 Sinos, [Sindikalni objektiv: Kako do dostojanstvenog rada novinara i medijskih radnika u Srbiji](#), 24.12.2024.

99 Direktori poslovnih jedinica RTS-a imaju 152.078,06 dinara, Izvršni direktori zarađuju 123.648,61 dinara, glavni i odgovorni urednici 134.066,25 dinara, rukovodioci službi 101.095,20 dinara, a šefovi odeljenja 81.018,35 dinara. U RTV direktor zarađuje 211.000 dinara, a plate direktora jedinica kreću se od 141 hiljade do 155 hiljada dinara.

100 Koalicija za slobodu medija, [Predlog seta akata internih medija](#), NUNS, 2024.

Već duži niz godina se na različite načine vrši uticaj na uređivačku politiku preko državnog novca koji se u medijskom sektoru troši kroz različite mehanizme (projektnog sufinansiranja, direktnih ugovora, javnih i drugih nabavki, državnog oglašavanja i promotivnih aktivnosti). Redakcije su zavisne od uticaja vlasnika i potreba marketinških delova koji ostvaruju zaradu, te se kompletan rad redakcije gotovo svodi na finansijski položaj i profit samog medija.

Privatni mediji u velikoj većini nemaju etičke kodekse i prihvataju etička pravila uređena Kodeksom novinara Srbije, koji je usvojen od strane dva najveća novinarska udruženja NUNS-a i UNS-a. Kodeks je menjan, tako da je novi stupio na snagu od 1. januara 2025. godine. Savet za štampu je doneo i Smernice za primenu Kodeksa novinara Srbije u onlajn okruženju.¹⁰¹ Članovi Asocijacije onlajn medija primenjuju Kodeks asocijacije onlajn medija.¹⁰² Iako nije poznat najprecizniji broj, mali broj privatnih medija ima interne kodekse. U saradnji sa Savetom za štampu uvedeni su interni kodeksi u nekoliko privatnih medija. To su agencija Beta, Lozničke novosti, Sremske novine i Media i reform centar Niš.

Kodeks novinara Srbije je najzad izmenjen. Komisija za žalbe Saveta za štampu postupa po novom samoregulatornom aktu, počevši od januara 2025. godine. Ključne izmene odnose se na poštovanje dostojanstva, veštačku inteligenciju i društvene mreže, nezavisnost novinara, privatnost i lične podatke, uvođenje rodno osetljivog jezika i digitalne izazove. U Kodeks je uvedeno novo poglavlje „Poštovanje dostojanstva“. Izmenama su obuhvaćene i smernice o izveštavanju o maloletnicima, kao i o osetljivim grupama poput osoba sa invaliditetom, nacionalnih manjina, LGBT građana. Uvedena je i nova odredba da „novinar ne izveštava sa sahrana, osim u slučaju visoko pozicioniranih javnih ličnosti“. Uvrštene su i odredbe kojima se uređuju pravo na zaborav, korišćenje veštačke inteligencije i korišćenje sadržaja sa društvenih mreža, kao i odredbe kojima se predviđa urednička kontrola, ali i odgovornost za sadržaj koji je kreiran pomoću veštačke inteligencije. Dužnost medija je da označi sadržaj kreiran korišćenjem rečenih alata. U poglavlju koje se bavi pitanjem nezavisnosti novinara ističe se nezavisnost od korporativnih interesa. Poglavlje o poštovanju privatnosti značajno je unapređeno, a čitaoci moraju biti obavešteni o tome da li će biti korišćena prethodna ili naknadna moderacija.

Pored brojnih pritisaka koje trpe sa različitih strana, novinari u privatnim medijima trpe i različite vrste unutrašnjih pritisaka, vođeni interesima vlasnika i uređivačke politike određenog medija. Najčešći razlozi za ove pritiske su političke i finansijske prirode i vezuju se za ostvarivanje profita kod privatnih medija. Zbog opstanka na tržištu vlasnici medija često prilagođavaju svoje uređivačke politike većim igračima, pre svega spoljnim faktorima, oglašivačima. Kao neke od razloga koji najviše utiču na autocenzuru u redakcijama novinari su upravo navodili neprimeren uticaj od strane vlasnika (44,1%

101 Savet za štampu, [Smernice za primenu Kodeksa novinara Srbije u onlajn okruženju](#), 09.01.2024.

102 AOM, [Kodeks Asocijacije onlajn medija](#), BIRN, 2023.

njih se manje ili više slaže da je ovo faktor koji doprinosi pojavi autocenzure), ali u velikoj meri i ekonomske pritiske (62,7% ispitanika veruje da ekonomski pritisci mnogo utiču na pojavu autocenzure).¹⁰³ Pritisci koji se pojavljuju su najčešće političke i finansijske prirode, najpre na same urednike, od kojih se očekuje da izvrše dalji pritisak na novinare.¹⁰⁴

Protesti studenata i blokade fakulteta u Srbiji dovele su i do nezadovoljstva građana koje se prelilo na urednike i novinare u brojnim medijima. U medijima koji su pod kontrolom vlasnika koji podržavaju režim na vlasti, preti se otkazima, a neretko otkazi se i uručuju. Tako je Tara Đukić, bivša urednica u magazinu Elle, dobila otkaz zbog odbijanja da ukloni tekstove sa portala.¹⁰⁵ Posle 14 godina rada u Kompaniji Novosti, novinarka Vojislava Crnjanski Spasojević dobila je otkaz ugovora o radu – svega dan pošto je na ličnom Instagram profilu objavila svoju fotografiju sa studentskog i građanskog protesta ispred Ustavnog suda i deset dana nakon što se javno, na istom profilu, ogradila od obelodanjivanja ličnih podataka dvojice studenata na portalu Večernjih novosti.¹⁰⁶

— B.3 UREDNIČKA NEZAVISNOST U JAVNIM MEDIJSKIM SERVISIMA

Zakonom o javnim medijskim servisima propisana je uređivačka nezavisnost javnih medijskih servisa, a statuti u RTS i RTV predviđaju nezavisnost uređivačke politike i zabranu svakog oblika cenzure ili nezakonitog uticaja na redakciju i novinare. Radio-televizija Srbije već dve godine primenjuje svoj Etički kodeks. Dokumentom su uređeni standardi postupanja zaposlenih, zasnovani na poštovanju ljudskog dostojanstva i uvažavanju ljudskih prava. Kodeksom su predviđene odredbe o sukobu interesa, zabrani korišćenja poverljivih informacija i poslovnih mogućnosti u ličnom interesu, kao i profesionalnim standardima i etičkim načelima. U okviru javnih medijskih servisa nema posebnih internih organizacionih pravila kojima bi redakcije obezbedile veću nezavisnost od organa upravljanja. Pravila koja bi odvojila urednike od upravljačkih delova se ne poštuju. Kao najveći problem u radu javnog medijskog servisa ističe se izrazita politička pristrasnost u svim delovima u kojima se neke odluke donose, naročito u izveštavanju o politički značajnim događajima. Program javnog servisa, posebno u informativnim delovima, karakteriše očiti nedostatak političkog pluralizma. Pri kreiranju sadržaja oslanjaju se isključivo na jednostrane informacije, bez uključivanja različitih perspektiva. Pristrasnost se manifestovala kroz fokusiranje na pseudodogađaje i teme od značaja za vlast, uz minimiziranje ili potpuno isključivanje opozicionih glasova.¹⁰⁷

Radnici javnih medijskih servisa koji pokušavaju da svoje poslove obavljaju profesionalno i kritički nalaze se pod velikim pritiscima. Urednica Informativnog programa RTS-a Tamara Tankosić nosi

103 Ivo Čolović, [Iza naslova: Napadi, pretnje i pritisci na novinare u Srbiji](#), NUNS, 2024.

104 BIRN, [Digitalna bezbednost medija, interni protokoli za bezbednost medija](#), Birn, 2024.

105 N1 Beograd, [Urednica dobila otkaz u ELLE: Izdavač demantuje da je razlog podrška studentima](#), N1, 15.01.2024.

106 N1 Beograd, [Novinarka Novosti dobila otkaz dan posle objave svoje fotografije sa protesta](#), N1, 21.01.2024.

107 CRTA, [Diskusioni sto o javnim medijskim servisima](#), Crta, 24.10.2024.

se sa ogromnim profesionalnim i ličnim problemima u vezi sa osvarivanjem prava na rad i realizacijom radnih obaveza.¹⁰⁸ Iako zaposlena na mestu urednice, Tamari do sada nije pružena prilika da uredjuje emisije. Radne zadatke na godisnjem nivou dobija tek nekoliko puta. Predlozi za rad se veoma često ignorišu od strane pretpostavljenih, a kada nešto od zadataka i bude odobreno, kasnije se komplikuje i usporava u procesu proizvodnje. I pored brojnih pritisaka i mobinga na radnom mestu, novinarka ne odustaje, pokušavajući da se izbori za što bolji radnopravni položaj u okviru javnog medijskog servisa.¹⁰⁹

U okviru protesta nezadovoljnih građana i studenata, formirana je i funkcioniše neformalna grupa zaposlenih novinara i medijskih radnika u RTS-u „Naš pRoTeSt“, koja ističe nezadovoljstvo radom uredničkog dela informativnog programa i ozbiljne pritiske na zaposlene koji se ne slažu sa uređivačkom politikom i podrškom režimu SNS-a. U ovoj grupi nalazi se nekoliko istaknutih novinara koji trpe velike pritiske.¹¹⁰

Zabeleženi su zabrinjavajući verbalni pritisci na RTS od strane predstavnika vlasti, posebno predsednika države i drugih visokih predstavnika vlasti.¹¹¹ U jeku protesta studenata i nezadovoljstva u izveštavanju o masovnim protestima i događajima u Srbiji za koje postoji opravdani interes javnosti da ima saznanje, pojačali su se brojni pritisci od strane vladajuće stranke, koji pritiscima podsećaju radnike RTS-a i uredništvo da moraju da ostanu na strani predstavnika vlasti. Srpska napredna stranka je više puta izveštavanje RTS-a o protestima nazvala skandaloznim i procenjivala da su prekršena sva pravila i vrednosti objektivnog i nepristrasnog novinarstva. Najilustrativniji primer je vređanje dopisnice RTS-a iz Niša Lidije Georgiev i njenog kolege Dejana Tasića od strane predsednika Srbije, koji je novinarku, nezadovoljan njenim izveštavanjem sa protesta studenata u Nišu, nazvao imbecilom.¹¹² Nakon toga je predsednik uputio navodno izvinjenje, međutim u istom tonu nastavio da vređa i omalovažava novinare RTS-a. Ovo nije prvi put da predsednik države i drugi predstavnici vlasti grubo vređaju i vrše pritisak na novinare javnih medijskih servisa.

— B.4 UREDNIČKA NEZAVISNOST U NEPROFITNOM MEDIJSKOM SEKTORU

Izmenama Zakona o javnom informisanju i medijima, u ovaj zakon su ušle pojedine odredbe o medijima civilnog sektora. Prepoznati su kao sredstva javnog informisanja koja svoje usluge pružaju u javnom interesu, radi zadovoljavanja specifičnih interesa pojedinih društvenih grupa i organizacija građana. U Srbiji je malo tradicionalnih neprofitnih medija, dok imamo veći broj onlajn medija koji funkcionišu kao neprofitni. Uglavnom su neprofitni mediji u Srbiji osnovani od strane organizacija civilnog društva i to su većinom mediji koji zapošljavaju mali broj novinara. To su uglavnom mediji koji

108 NUNS, [Sindikati RTS-a zatražili rešenje za problem prava na rad urednice Tamare Tankosić](#), 19.02.2025.

109 Birodi, [Pozivamo uredništvo RTS-a da prekine sa uskraćivanjem prava na rad novinarki Tamari Tankosić](#), Birodi, 2025.

110 Neformalna grupa radnika RTS-a [Naš pRoTeSt](#), 2024.

111 CRTA, [Diskusiji sto o medijskoj regulaciji](#), CRTA, 24.10.2024.

112 Ljubica Jocić, [Objektivni prilog niških novinara RTS-a i uvrede Vučića: Studenti, UNS, kolege osuđuju, javni servis ne](#), Južne vesti, 02.03.2025.

poštuju profesionalne standarde i bave se temama od javnog interesa koje su u tradicionalnim medijima zanemarene. Kada su u pitanju elektronski mediji civilnog društva, primenjuju se i odredbe Zakona o javnim medijskim servisima, koje se odnose na obaveze pružaoca medijske usluge javnog servisa u ostvarivanju opšteg interesa. Kao razloge za osnivanje neprofitnih medija novinari navode prostor za slobodno i kritičko mišljenje, analitičko izveštavanje, nezavisno novinarstvo i kvalitetno informisanje.¹¹³ Takođe, ono što izdvaja ove medije jesu analitički i kritički sadržaj, priče i teme koje u fokus stavljaju obične građane, autorski sadržaj koji je od interesa zajednice, a ne profita, otvaranje društveno-političkih tema o kojima se generalno ćuti. Kao najveći problem u funkcionisanju ovih medija navode se finansije, a usled manjka sredstava javlja se i problem nedostatka kadra. Ovi mediji nisu finansijski održivi i stabilni.

Veoma mali broj neprofitnih medija ima interne kodekse. Neprofitni mediji se uglavnom pridržavaju Kodeksa novinara Srbije. Neki od njih su razvili interne dokumente kojima dodatno uređuju svoj rad.¹¹⁴

Centar za istraživačko novinarstvo Srbije – CINS, Insajder, Balkanska istraživačka mreža – BIRN i portal KRIK razvili su svoje interne akte, a BIRN ima i svoj etički kodeks. Takođe, pored ovih medija, i portal Storyteller ima interni kodeks koji je urađen u saradnji sa Savetom za štampu. U njemu se fokusira na izveštavanje o ljudskim, manjinskim, ženskim pravima, pravima marginalizovanih grupa, kao i na naglašavanje značaja novinarske kreativnosti i proaktivnosti. Takođe, u saradnji sa Savetom za štampu, interne kodekse su izradili portal Magločistač i TV Info puls Vranje. Izrada internih etičkih kodeksa prepoznata je kao potreba usled različitih okolnosti u pojedinim redakcijama, specifičnog fokusa izveštavanja, ali i internih odnosa kao što su odnosi menadžment – novinar.

Neprofitni mediji i njihovi novinari su poslednjih godina najčešća meta različitih vrsta napada i pritisaka, uvreda, targetiranja, pretnji i napada. Nalaze se pod pritiscima od strane nosilaca najviših predstavnika vlasti kao što su stavljanje u negativan kontekst i targetiranja, kao i targetiranja i kampanje blaćenja ovih novinara putem tabloidnih medija koji su naklonjeni vlastima, posebno u udarnim emisijama na medijima sa nacionalnom pokrivenošću, takođe i različitih organizovanih pritisaka i uvreda na društvenim mrežama. Takođe, u poslednjih nekoliko godina izloženi su konstantnim tužbama. Najdrastičniji primer su tužbe protiv redakcije KRIK-a. Takođe, i pored toga što novinari trpe pritiske, novinarke su ipak izložene dodatnim pritiscima, a to posebno zabrinjava jer su redakcije istraživačkih medija u Srbiji većinski ženske. Novinarka u okviru fokus grupa je istakla da se njoj čini „da se istraživačko novinarstvo u društvu profilise kao jedino pravo novinarstvo“, što smatra veoma pogrešnim i napominje da to istraživačke novinare dodatno targetira kao neprijatelje.

113 [Istraživanje: Izazovi održivosti medija civilnog društva](#), NDNV, 2024.

114 Savet za štampu, [Izveštaj o radu Saveta za štampu za 2024, deo koji se odnosi na smernice i aktivnosti](#), januar 2025.

— B.5 NOVINARSKA SLOBODA U PROCESU PROIZVODNJE VESTI

Kada je u pitanju sloboda odabira tema na kojima će novinari raditi, stanje se nije promenilo u odnosu na prethodne godine. Sloboda zavisi pre svega od medija u kojem su novinari angažovani, odnosno organizacije i uređivačke politike koja se sprovodi u tom mediju. Kao i u prethodnim godinama, najviše slobode je u istraživačkim i neprofitnim medijima, gde novinari i urednici najčešće zajednički odlučuju o pričama koje pripremaju. Novinarke smatraju da što se tiče novinarskih sloboda stanje nije dobro, čak i u nezavisnim medijima: „Možda deluje da u pojedinim medijima, naročito onim koji se smatraju slobodnim, nema cenzurisanja i autocenzurisanja, ali situacija je u biti malo drugačija. Često se teme odbijaju ukoliko ne odgovaraju uredničkom timu ili menadžmentu, iako to deluje kao zajednička odluka u dogovoru sa novinarom”.

Na novinare i njihov rad utiču različiti faktori, neki u većoj, a neki u manjoj meri. Na novinare u velikoj meri utiču generalna situacija na medijskoj sceni i uslovi u kojima novinari rade, pre svega ekonomska situacija. Velika većina novinara smatra da ekonomski pritisci utiču na njihov rad tako što dovode do autocenzure.¹¹⁵ Autocenzura je uticala na njihov novinarski rad i kvalitet informacija koje su podelili sa javnošću, a glavni faktori koji utiču na autocenzuru su ekonomski i politički pritisci, mešanje vlasti, a neprimereni uticaj od strane vlasnika je faktor oko kojeg su novinari podeljeni. Novinari svedoče da su morali da čine određene ustupke. Da bi obezbedili dovoljno sredstava za svoj medij ili možda za ličnu egzistenciju, novinari/ke često prećutkuju cenzuru i autocenzuru, nemaju slobodu da se bave određenim temama onako kako bi zaista trebalo. Ukoliko se „zamere“, najčešće vlastima, ostaju bez komintenata, oglašivača, ali i bez mogućnosti da dobiju sredstva na konkursima za projekte.

Kao i prethodnih godina, novinari u Srbiji najčešće ne prijavljuju cenzuru. Ono što se ističe u poslednjih nekoliko godina jeste mnogo više prisutna autocenzura i predstavlja jedan od problema koji u velikoj meri utiču na rad novinara.¹¹⁶ Novinarke često prijavljuju da su bile jednom ili više puta u ovakvoj situaciji.¹¹⁷

Autocenzura dosta zavisi od medija u kojem novinar radi i od toga da novinari unapred znaju šta smeju, a šta ne smeju da pišu. Citat jedne ispitanice: „Mislim da novinari jako dobro znaju šta treba, a šta ne treba da pišu i kako treba da pišu. Da li to treba da budu neki hvalospevi ili treba da postavimo ne suštinsko, nego neko sporedno pitanje, da kada se na press konferenciji čuju neka konkretna obrazloženja i optužbe, onda je znak pitanja koliko njih će

115 EU pregovori, [Mediji u Srbiji: Između evropskih standarda i domaće realnosti](#), BOŠ, oktobar 2024.

116 Oni koji su imali takvo iskustvo kao glavne razloge navodili su strah za ličnu bezbednost (23,7%), etičku nedoumicu da li treba izveštavati o tome ili ne (21,6%) i pritisak poslodavca ili nadređenih (17,5%). Zabrinjavajuće je što su analize pokazala da je autocenzura uticala na njihov rad i kvalitet informacija. Čak 68,7% novinara smatra da je autocenzura uticala na njihov novinarski rad i kvalitet informacija koje su podelili sa javnošću, od čega 28,1% kaže da je uticala tako što nisu objavili priču koju su planirali da objave, 26,6% se izjasnilo da je autocenzura ograničila obim i važnost priče, a za njih 14,1% autocenzura je dovela do nedostatka ključnih informacija za javnost.

117 Tijana Blagojev, Duško Medić, [Opažanja i stavovi žena na menadžerskim pozicijama u lokalnim medijima](#), Lokal Pres, februar 2025.

to tako preneti i koliko njih će to staviti tamo negde u peti pasus, a neće biti u naslovu i lidu, tako da u samom načinu na koji kreiraju te vesti postoje određene manipulacije.”¹¹⁸

— B.6 RADNI POLOŽAJ NOVINARKI

Novinarke u Srbiji često rade u izazovnijim i težim uslovima od svojih muških kolega, posebno zbog rodno specifičnih pritisaka, društvenih očekivanja i profesionalnih prepreka. Novinarke, posebno one u istraživačkim ulogama ili na rukovodećim pozicijama, suočavaju se s povećanim rizicima od uznemiravanja, uključujući verbalne napade na internetu, anonimne pretnje i klevetničke kampanje. Novinarke često balansiraju više uloga koje obuhvataju sa jedne strane važnu porodičnu ulogu i zahteve, a sa druge strane obaveze u okviru posla koje uključuju rad tokom praznika ili vikenda. Žene češće doživljavaju uznemiravanje zasnovano na rodu i društvena očekivanja koja pogoršavaju konflikte između posla i privatnog života. Žene u Srbiji drže samo 32% menadžerskih uloga i suočavaju se sa sistemskim preprekama za pozicije s višim platama, što ukazuje na slabiji potencijal zarade. Samo pojedine novinarke, koje su u položaju vodećih, mogu da računaju na visoke zarade i mogućnosti, dok se plate novinarki u većem delu sektora ne razlikuju u odnosu na njihove kolege.

Iako u medijima ima više zaposlenih žena, ipak su na višim, uredničkim pozicijama zastupljeniji muškarci. Istraživanja potvrđuju ovaj trend koji je zastupljen godinama. Više od 60 odsto ljudi zaposlenih u medijima čine žene, a samo 18 odsto njih se nalazi na poziciji glavne urednice, uglavnom na onlajn portalima, dok u u štampanim medijima nema nijedne glavne urednice. Na Radio-televiziji Srbiji „sve ključne pozicije drže muškarci, iako u produkciji žene čine više od 70 odsto“, dok je situacija u Radio-televiziji Vojvodina „nešto bolja“. Žene u Srbiji drže samo 32% menadžerskih pozicija u medijima. Novinarke smatraju „da se samo više čuje o tome da je novinarka na uredničkoj poziciji, da su to informacije koje nam često zvuče bitno i „moderno“ i stvaramo sliku da je veliki broj žena na odlučujućim mestima u medijima, a zapravo je situacija dosta drugačija. Sistem je bukvalno napravljen protiv nas.”

Novinarke su i dalje kontinuirani predmet rodno zasnovanih pritisaka. Pritisaci su brojni i posledica su specifičnog društvenog konteksta i odnosa prema ženama. Kao oblik uznemiravanja prisutni su kako u samoj redakciji, tako i od strane lica koja prate rad novinarki koje su, nakon napada ili primljenih primarnih pretnji, dalje izložene i rodno zasnovanom nasilju, seksističkim i mizoginim izjavama. Uznemiravanje iz radne sfere odražava se na njihov svakodnevni život, utiče na kvalitet sna, svakodnevne odnose i motivaciju za dalji rad. Veliki broj novinarki najčešće pribegava samocenzuri (47%), a zatim i mogućnosti da napuste profesiju (oko 35%).

U pritiske svrstavamo različite oblike diskriminacije, kako one koje se tiču izgleda tako i starosti. Istraživanja su pokazala

118 Održane su dve fokus grupe novinarki i novinara u 2025. godini, moderatorka Kruna Savović, 4. i 5. marta 2025. godine.

da je stav ispitanica da izgled ima uticaj na karijeru u medijima, a u 26,5 odsto slučajeva ispitanice su navele da su tokom karijere bile diskriminisane zbog svog izgleda. Veliki broj novinarki se diskriminiše zbog godina. Zabrinjavajući podatak je da je, radeći svoj posao, seksualno uznemiravanje doživela gotovo trećina novinarki. Pored verbalnog uznemiravanja vezanog za novinarstvo, novinarke su izložene uvredama na osnovu njihovih različitih karakteristika.¹¹⁹

119 Milica Mihajlović, [Prvi podkast o lokalnim medijima u Srbiji: „Glas lokala” stupio na podkast scenu](#), Glas lokala, 18.12.2024.

C. BEZBEDNOST NOVINARA/KI

— C.1 NOVINARI I MEDIJSKI AKTERI IMAJU PRISTUP NEPOSREDNIM I EFIKASNIM ZAŠTITNIM MERAMA

Javno tužilaštvo i MUP, uz podršku i na inicijativu novinarskih udruženja, uspostavili su mehanizam prijavljivanja ozbiljnih pretnji, omogućavajući novinarima relativno lak pristup sistemu. Ovaj mehanizam obuhvata uputstva koja obavezuju tužioce i policiju na hitno postupanje u okviru kratkih rokova, kao i kontakt tačke za brzo prijavljivanje i proveru slučajeva.¹²⁰ Novinari koji su izloženi pretnjama i napadima mogu se obratiti i Stalnoj radnoj grupi za bezbednost, koja koordinira rad kontakt tačaka.¹²¹

Iako je sistem funkcionalan i olakšava prijavljivanje, praksa pokazuje da njegova efikasnost varira. U manjim sredinama, naročito u područnim policijskim upravama i tužilaštvima gde su takvi slučajevi ređi, novinari često nemaju jednak pristup zaštiti. Glavni razlozi za to su nedostatak iskustva nadležnih organa sa napadima na novinare i manjak senzibiliteta prema njihovoj ulozi. Iako kontakt tačke u tužilaštvima, MUP-u i novinarskim udruženjima pomažu u procesu, dešava se da policajci i tužioci nisu svesni svoje uloge u sistemu, ne evidentiraju slučajeve kao napade na novinare ili prave proceduralne propuste. U nekim slučajevima novinari u manjim sredinama i dalje nailaze na odvrćanje od prijavljivanja.

Dugoročnom primenom ovog mehanizma pojavila se i negativna praksa, a zbog nedostatka adekvatne institucionalne podrške u slučajevima digitalnog nasilja, novinari i novinarke su razvili sopstvene strategije samozaštite.¹²²

Prema podacima objavljenim u okviru rada Stalne radne grupe za bezbednost novinara koji su zasnovani na informacijama Vrhovnog javnog tužilaštva, tokom 2024. godine u Srbiji su formirana 44 predmeta u vezi sa pretnjama i napadima na novinare. Od toga, 17 slučajeva se odnosi na novinare (43,18%), a 25 na novinarke (56,82%).¹²³ Posebno je zabrinjavajuće što su novinarke bile češća meta napada, pri čemu su pretnje upućene njima često bile brutalnije i sadržavale eksplicitne pretnje seksualnim nasiljem.

Udruženje novinara Srbije (UNS) je u 2024. godini zabeležilo ukupno 111 slučajeva ugrožavanja novinara i medijskih radnika, uključujući 33 pretnje, 26 slučajeva onemogućavanja rada, 13 fizičkih napada, 29 pritisaka i uvreda, te 4 napada na imovinu.¹²⁴ Nezavisno udruženje novinara Srbije (NUNS) je evidentiralo 117 fizičkih napada na novinare, što je povećanje u odnosu na prethodnu godinu, kao i porast broja verbalnih pretnji sa 47 na 68.¹²⁵ NUNS-u je slučajeve pretnji napada prijavilo 49 novinarki i novinara. Novinari često odbijaju da slučajeve prijave

120 Vrhovno javno tužilaštvo, [Bezbednost novinara](#), VJT, 2024.

121 [Bezbedni novinari, Stalna radna grupa](#), 2024.

122 Istraživanje, Aleksandra Krstić i Nikola Jović: [Kako se novinari u Srbiji bore sa onlajn napadima – normalizacija digitalnog nasilja kao posledica izostanka institucionalne podrške](#), FPN, decembar 2023.

123 VJT, [Statistički podaci o postupanju javnih tužilaštava u 2024. godini](#).

124 UNS, [UNS-ova baza: U 2024. godini zabeleženo 111 slučajeva pretnji, pritisaka i napada na novinare i medijske radnike](#), UNS, 23.12.2024.

125 [Baza napada i pritisaka](#), NUNS, 2024.

nadležnim organima, već to čine putem novinarskih udruženja i asocijacija. Monitoring izveštaj MFRR za 2024. godinu dokumentovao je 83 slučaja kršenja slobode medija u Srbiji, uključujući verbalne napade, pretnje smrću i fizičke napade.¹²⁶

Novinarski deo Stalne radne grupe za bezbednost novinara, Medijska koalicija i udruženja i asocijacije više puta su izražavali zabrinutost zbog efikasnosti istraga i reakcije nadležnih, s obzirom na veliki broj slučajeva u kojima tužilaštvo još uvek nije dobilo odgovore od policije na zahteve za prikupljanje obaveštenja. Statistika pada broja prijavljenih pretnji i napada, pad broja nepoznatih učinilaca krivičnih dela prema novinarima i povećanje broja rešenih slučajeva (koji se svode na povećan broj odbačaja rešenjima i službenim beleškama od strane javnih tužilaštava) daju netačnu sliku poboljšanja statusa bezbednosti novinara u Srbiji.

Vrhovno javno tužilaštvo Srbije četiri puta godišnje obaveštava Stalnu radnu grupu za bezbednost novinara o ishodu podnetih prijava u vezi sa incidentima na štetu novinara. U 2024. godini u 14 slučajeva došlo je do odbacivanja daljeg postupanja. U 3 predmeta doneto je rešenje o odbacivanju krivične prijave, a u 11 predmeta doneta je službena beleška da nema mesta pokretanju krivičnog postupka.

Međutim, postoje i prijave koje javna tužilaštva i policija prihvate, ali ih veoma brzo odbace, ne proveravajući sve okolnosti slučajeva. Iako nema detaljnih podataka o konkretnim slučajevima i razlozima odbijanja procesuiranja prijava novinara od strane institucija, veliki broj slučajeva ostaje nerešen ili postupanje po njima traje izuzetno dugo vremena. U gotovo svakom slučaju nasilja policajaca nad novinarima i medijskim radnicima, MUP nije postupio po službenoj dužnosti u cilju provere incidenata, niti je postupao po podnetim prijavama.

Na primer, u novembru 2024. godine, tokom protesta u Novom Sadu, najmanje deset novinara je napadnuto, ali informacije o ishodu tih slučajeva nisu detaljne, ni dostupne.¹²⁷ Najflagrantniji primer je odbijanje MUP-a da postupi u slučajevima dokazanog praćenja novinara Slaviše Milanova i Ljubomira Stefanovića, kojima su nakon zloupotreba policijskih procedura privremeno oduzeti mobilni uređaji na koje je instalirano ili pokušano instaliranje alata za praćenje komunikacije. Policija na zahtev Milanova i njegovih advokata uopšte nije sprovedla detaljnu istragu, niti je na odgovarajući način sprovedla unutrašnju kontrolu po podnetom zahtevu.¹²⁸

126 Media Freedom rapid Response, [MFRR baza napada](#), Srbija, 2024.

127 Safejournalists baza, [Safejournalists mreža, zabeleženi napadi na novinare 17. 12. 2024. godine](#), SafeJournalists.

128 Beta/N1 Info, [MUP ni posle godinu dana nije rešio slučaj špijuniranja novinara iz Dimitrovgada](#), N1 Info, 25.03.2025.

— C.2 NOVINARI I OSTALI MEDIJSKI AKTERI (ČIJI ŽIVOTI I FIZIČKI INTEGRITET SU IZLOŽENI STVARNOM I NEPOSREDNOM RIZIKU) IMAJU PRISTUP SPECIJALNOJ ZAŠTITI ILI MEHANIZMIMA BEZBEDNOSTI

U Srbiji postoji nekoliko mehanizama za zaštitu novinara koji se suočavaju s pretnjama ili su u opasnosti, posebno onih koji istražuju korupciju i organizovani kriminal. Međutim, ovi mehanizmi se uglavnom fokusiraju na pravnu zaštitu i brzu reakciju institucija, dok kapaciteti za pružanje direktne fizičke zaštite pojedincima ostaju ograničeni.

Stalna radna grupa za bezbednost novinara osnovana je kao rezultat Sporazuma o saradnji između Republičkog javnog tužilaštva, Ministarstva unutrašnjih poslova i novinarskih udruženja.¹²⁹ Ova grupa ima za cilj unapređenje komunikacije i koordinacije između nadležnih institucija i medijskih organizacija, kao i praćenje slučajeva ugrožavanja bezbednosti novinara. U okviru ovog sporazuma uspostavljen je sistem kontakt tačaka u novinarskim udruženjima, tužilaštvima i policijskim upravama širom Srbije, kojima se novinari mogu obratiti u slučaju pretnji ili napada. Ove kontakt tačke omogućavaju brzu reakciju i hitno postupanje nadležnih organa. Pored toga, Krivični zakonik Srbije pruža određenu zaštitu novinarima, definišući krivična dela koja se odnose na ugrožavanje njihove bezbednosti. Izmenama Krivičnog zakonika razmatra se proširenje zaštite na imovinu novinara i članova njihovih porodica u vezi s obavljanjem novinarske profesije.

Iako su ovi mehanizmi korak napred u zaštiti novinara, direktna fizička zaštita, poput dodeljivanja ličnog obezbeđenja, pruža se retko i obično u izuzetnim situacijama kada je procenjeno da je rizik po život ili fizički integritet novinara visok. Takve mere zahtevaju individualnu procenu nadležnih organa i nisu sistemski regulisane za sve novinare koji se bave osetljivim temama poput korupcije i organizovanog kriminala.

Iako je fokus Stalne radne grupe na pravnoj zaštiti i efikasnom procesuiranju slučajeva ugrožavanja bezbednosti novinara, nema jasnih podataka o postojanju formalizovane procedure sistematske procene rizika koja bi identifikovala specifične potrebe zaštite novinara ili drugih građana koji su žrtve. U praksi, procena bezbednosti se sprovodi individualno od strane nadležnih organa, kao što je Ministarstvo unutrašnjih poslova, u slučajevima kada novinari prijave pretnje ili napade. Na primer, u slučaju pretnji novinarima Milanu Nikiću i Marku Vidojkoviću, MUP je sproveo procenu njihove bezbednosti.¹³⁰

Ovi primeri ukazuju na to da, iako ne postoji standardizovana procedura sistematske procene rizika na nacionalnom nivou, nadležni organi mogu sprovesti individualne procene bezbednosti u konkretnim slučajevima prijavljenih pretnji ili

129 Stalna radna grupa za bezbednost novinara, [Izveštaj o radu Stalne radne grupe za bezbednost novinara za 2024. godinu](#), Misija OEBS u Srbiji, 02.05.2025.

130 Una Grekulović, [Međunarodni institut za štampu pružio podršku Marku Vidojkoviću](#), Cenolovka, 06.09.2023.

napada na novinare. Unapređenje ovih mehanizama kroz formalizovanu proceduru moglo bi doprineti boljoj zaštiti novinara i drugih građana koji se suočavaju sa sličnim pretnjama. S druge strane, brojni novinari i medijski radnici odbijaju da im se izvrši posebna procena bezbednosti, a razlog za to je ozbiljno nepoverenje prema nadležnim organima, Policiji i Bezbednosno-informativnoj agenciji.

U Srbiji su dostupne različite vrste pomoći i usluga podrške za žrtve krivičnih dela, uključujući novinare koji se suočavaju s pretnjama ili napadima. Ove usluge pružaju državne institucije i organizacije civilnog društva, s ciljem pravovremene i adekvatne podrške žrtvama.

Državne institucije raspolažu službama za podršku žrtvama i svedocima krivičnih dela. Međutim, ne postoje adekvatni izveštaji koji govore o rezultatima rada ovih službi. MUP se u svom radu obavezao da primenjuje poseban pravilnik o pomoći oštećenim izvršiocima krivičnih dela, međutim ovaj interni dokument se veoma retko primenjuje. Linija za pomoć novinarima pruža besplatnu pravnu pomoć onim novinarima koji su izloženi pretnjama, napadima ili pritiscima, pokrivajući troškove advokata koji zastupaju napadnute novinare. Podršku pružaju Bezbedni novinari, NUNS i NDNV.¹³¹

Iako je psihološka podrška prepoznata kao važna za novinare suočene sa stresom i traumom, takve usluge su ograničene. Novinari često nemaju pristup adekvatnoj psihološkoj pomoći, što ukazuje na potrebu za razvojem specijalizovanih programa podrške u ovoj oblasti. Međutim, ove vrste podrške postoje i u tome prednjače NUNS i ANEM.

Uprkos postojanju ovih usluga, izazovi ostaju u pogledu njihove dostupnosti, koordinacije i održivosti. Mnoge organizacije zavise od projektnih sredstava, što može uticati na kontinuitet pružanja pomoći.

— C.3 NOVINARKE IMAJU PRISTUP ZAKONSKIM MERAMA I MEHANIZMIMA PODRŠKE AKO SU IZLOŽENE PRETNJAMA NA OSNOVU POLA, UZNEMIRAVANJU ILI NASILJU

Republika Srbija je ratifikovala Konvenciju Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, poznatu kao Istanbulska konvencija. Time se Srbija obavezala da uskladi svoje zakonodavstvo sa standardima Konvencije, što je rezultiralo donošenjem i izmenama više zakona i strateških dokumenata usmerenih na prevenciju i suzbijanje rodno zasnovanog nasilja. Preventivne mere predviđene zakonodavstvom Srbije uključuju edukaciju i podizanje svesti, sprovođenje obrazovnih programa i kampanja za podizanje svesti o rodnoj ravnopravnosti i štetnosti nasilja nad ženama, kontinuirano stručno usavršavanje zaposlenih u obrazovanju, zdravstvu, policiji i pravosuđu za prepoznavanje i adekvatno reagovanje na slučajeve rodno

131 [Prva linija](#), NUNS, 2024.

zasnovanog nasilja. Međutim, u praksi tu ulogu obavljaju jedino nevladine organizacije. Nažalost, sistemske izmene nisu ponudile dodatnu zaštitu samim novinarkama.

Krivični zakonik kao preventivne mere uključuje krivična dela progona, seksualnog uznemiravanja, prisilnog braka i sakaćenja ženskog polnog organa. S obzirom na to da je u 2023. godini započet proces izmena Krivičnog zakonika i Zakonika o krivičnom postupku, pred radne grupe će u narednom periodu biti izneti i predlozi posebnih dela koji se tiču položaja novinarki kao ugrožene kategorije upravo zbog toga što su žene. Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći prepoznaje žene kao žrtve porodičnog nasilja i korisnice besplatne pravne pomoći, kojima je ova vrsta pomoći dozvoljena van zakonom propisanog imovinskog cenzusa. Krug korisnika besplatne pravne pomoći je veoma sužen, a metodologija koja se primenjuje može da isključi veliki broj novinarki s obzirom na zvanična primanja. Zakon predviđa da žene čiji su prihodi ispod minimuma imaju pravo na besplatnu pravnu pomoć, pa novinarke veoma teško mogu da budu deo korisnika takve pomoći. Institucije relevantne za pitanja nasilja nad ženama nisu uspostavile redovne službe za pružanje informacija o merama bezbednosti i pravnoj podršci novinarkama, a i dalje nemaju ni posebna lica koja komuniciraju sa ugroženim novinarkama.

Vrhovno javno tužilaštvo zabeležilo je 59 predmeta, dok su se novinarke pojavile u 25 prijava i 56,8% slučajeva. Novinarke se i dalje najčešće javljaju novinarskim udruženjima, pre svega svojim koleginicama u neformalnoj grupi Novinarke protiv nasilja, NUNS-u i ANEM-u kroz liniju Bezbednih novinara. Nažalost, broj prijavljenih slučajeva od strane novinarki opada zbog nepoverenja i nezadovoljstva radom nadležnih organa.

Novinarke u Srbiji koje su bile žrtve uznemiravanja, pretnji ili napada često se obraćaju nadležnim institucijama za savet, pravnu pomoć i zaštitu. Međutim, odgovori institucija na njihove zahteve variraju i često su nezadovoljavajući, a to utiče na njihovo buduće obraćanje ili odustanke. Ponavljanje takvih situacija demotiviše prijavljivanje pretnji, pa čak 45 odsto novinara ne prijavljuje pretnje.¹³²

Mnoge novinarke, posebno na lokalnom nivou, ne prijavljuju pretnje i pritiske zbog nedostatka poverenja u institucije i sumnje da će biti adekvatno zaštićene. Postoje primeri gde su institucije postupale neefikasno ili su odbacivale prijave novinarki.¹³³ Iako su mehanizmi za prijavljivanje pretnji i napada dostupni, mnoge novinarke izražavaju nezadovoljstvo efikasnošću institucija u rešavanju ovih slučajeva. Česta nekažnjivost dovodi do nepoverenja u institucije i odustajanja od prijavljivanja, kao i do pojave autocenzure. Na primer, novinarka Ana Lalić Hegediš dobila je pretnju smrću putem društvene mreže, a iako je slučaj prijavljen Posebnom

132 Istraživanje, Aleksandra Krstić i Nikola Jović, „[Kako se novinari u Srbiji bore sa onlajn napadima – normalizacija digitalnog nasilja kao posledica izostanka institucionalne podrške](#)“, FPN, decembar 2023.

133 Novinarka Gorica Nikolin iz Novog Sada prijavila je pretnje koje je dobila nakon izveštavanja o nezakonitostima u jednoj školi. Osnovno javno tužilaštvo u Novom Sadu je odbacilo njenu prijavu, uprkos dostavljenim dokazima poput snimaka telefonskih razgovora i prepiske. Više desetina pretnji Kseniji Pavkov na Telegram grupama i u primljenim porukama su odbačene zbog nedostatka dokaza da su izvršena krivična dela.

tužilaštvu za visokotehnološki kriminal, ishodi takvih prijava često ostaju neizvesni. U samo jednom slučaju došlo je do privremene mere kućnog pritvora, međutim lice je čak uspelo da pobegne iz pritvora. Gotovo da ne postoji odgovornost na strani službenih lica za ovakve propuste. Institucije postupaju selektivno i ishodi ostaju neizvesni, te nije jasno od čega postupanje zavisi jer često nije u skladu sa propisima.

— C.4 USTANOVLJENA JE PRAKSA REGULARNE JAVNE OSUDE PRETNJI I NAPADA NA NOVINARE I MEDIJE

Institucije nisu uspostavile praksu izricanja javnih osuda zbog pretnji napada na novinare. Naprotiv, predstavnici vlasti ne samo da ne osuđuju napade na nezavisne i kritički orijentisane novinare, već zapravo svojim negativnim narativom u javnosti podstiču ovakve vrste napada ili neretko i sami takve napade započinju. Iako postoje neki primeri javnih osuda pretnji i napada na novinare od strane državnih institucija i političkih partija, takve reakcije nisu dosledne niti predstavljaju ustaljenu praksu.

Državne institucije i političke partije javno osuđuju samo pretnje ili napade na određene medije i novinare. Na primer, Ministarstvo informisanja i telekomunikacija je u novembru 2024. godine najoštrije osudilo napad na novinare tokom protesta opozicionih narodnih i pokrajinskih poslanika sa građanima u Beogradu i Novom Sadu, zahtevajući brzu reakciju nadležnih organa. Osude iznose samo u strateški važnim slučajevima, kada politički vrh smatra da je važno u javnosti izreći osude, i to po pravilu kada su napadnuti ili se preti tabloidnim i provladinim novinarima. Iako je ministarka pravde Maja Popović u junu 2024. godine izjavila da država neće tolerisati nasilje nad novinarima i da će nadležni organi brzo reagovati, brojni izveštaji ukazuju na selektivno postupanje institucija.

Javni funkcioneri, politički lideri i političari u Srbiji veoma retko iznose jasne i eksplicitne osude napada na novinare, posebno kada su u pitanju nezavisni mediji. Postoji jasno izražena sklonost ka bržem reagovanju u slučajevima kada su pogođeni provladini mediji, dok nezavisni mediji često ostaju bez adekvatne podrške ili zaštite. Predsednica Skupštine i predsednik države gotovo hitno reaguju i staju u odbranu provladinih tabloidnih novinara, čak i bez proveru o tome da li je do napada zaista dolazilo. Ovakva pristrasnost doprinela je neprijateljskom okruženju prema novinarima koji kritički izveštavaju o vladi. U 2024. godini primetno je da su vlasti brzo reagovala na pretnje upućene novinarima provladinih medija, poput vesti agencije Tanjug, gde je započeta hitna istraga nakon pretnji smrću. Međutim, u slučajevima napada na nezavisne medije, poput N1 TV, policija često nije intervenisala ili nije postojala zvanična reakcija, što ukazuje na diskriminaciju. Na primer, u novembru 2024, maskirani protestanti napali su novinare TV N1 i Euronews, a policija je samo nemo posmatrala.

Predstavnici vlasti i javni zvaničnici svojim izjavama kreiraju zapaljivu atmosferu i stvaraju teren za napade na nezavisne i istraživačke novinare. Negativne kvalifikacije najpre dolaze od javnih zvaničnika, a onda se takve poruke umnožavaju i dele putem tabloida ili na lažnim profilima na društvenim mrežama.

Radi se o orkestriranim kampanjama, čiji je cilj zastrašivanje novinara. Ovakve ponovljene kampanje klevetanja ohrabruju i legitimišu zastrašivanje novinara. Političari i tabloidi koriste isti rečnik i narativ kada se obračunavaju sa medijima. Javni funkcioneri igraju ključnu ulogu u stvaranju neprijateljskog okruženja za novinare, posebno kroz direktne pretnje i institucionalne pritiske. Prema izveštaju Saveta Evrope iz 2024. godine, 13,1% pretnji novinarima dolazi od javnih funkcionera, dok 46,2% novinara često ili redovno nailazi na institucionalne pritiske, uključujući onemogućavanje pristupa medijskim događajima i zloupotrebu vlasti.¹³⁴ Ovi pritisci često uključuju verbalne pretnje (30,5%) i kampanje diskreditacije (29,9%), što dodatno ugrožava bezbednost novinara. Provladini mediji igraju značajnu ulogu u stvaranju neprijateljskog okruženja, često pod direktnim ili indirektnim uticajem javnih funkcionera.

— C.5 POLICIJSKE VLASTI SU OSETLJIVE NA PITANJA BEZBEDNOSTI NOVINARA

Policijski službenici nisu adekvatno obučeni da pruže osnovnu zaštitu ljudskih prava i prepoznaju ulogu novinara u demokratskom društvu. Policajci u Srbiji verovatno nisu dovoljno edukovani i upoznati sa osnovnim međunarodnim standardima ljudskih prava i ulogom novinara u demokratskom društvu da bi ih mogli zaštititi.

Službenici policije i dalje nisu dovoljno senzibilni i ne razumeju ulogu novinara. Nalaze se pod ogromnim pritiskom starešina na koje utiču predstavnici izvršne vlasti i od njih se često traži da reaguju prema novinarima. Dodatni problem su i česte promene kontakt tačaka u policijskim područnim upravama, tako da ne postoji ni kontinuitet rada kada su ta lica u pitanju.

Policija sve manje obraća pažnju na pretnje i napade sa kojima se suočavaju novinari. U sve manje slučajeva se reaguje dobro, pri čemu izostaje i osnovna podrška oštećenim novinarima. Komunikacija sa kontakt tačkama i predstavnicima je veoma dobra, međutim određeni događaji pokazuju da je ta saradnja na izvestan način nametnuta i prihvaćena. Reakcije su selektivne prirode, od događaja do događaja i u zavisnosti od onoga od koga dolazi pretnja ili napad.

Od 2019. godine u svom radu MUP primenjuje poseban pravilnik koji predviđa hitnu reakciju kada su u pitanju napadi na novinare i medijske radnike, kao i kontakt tačke u svojim upravama. Međutim, nedostatak javno dostupnih detaljnih dokumenata i izveštaji o nedoličnom ponašanju policije ukazuju na ozbiljne nedostatke u sprovođenju.

Policija nije posvetila dužnu pažnju bezbednosti novinara 2024. godine, uprkos nekim inicijativama i informacijama u okviru Stalne radne grupe za bezbednost novinara i javnosti. Odlika odnosa službenika policije su: nasilje, ignorisanje obeleženih novinara, povremeni napadi, prisluškivanje i neprihvatanje odgovornosti za učinjene postupke. U prethodnoj godini bilo

134 Savet Evrope, [Izveštaj Saveta Evrope o pretnjama novinarima, Srbija](#), 15.03.2024.

je više slučajeva neosnovanog privođenja novinara od strane policije, a značajan primer je pritvaranje Slaviše Milanova u februaru 2024. Izveštaj Amnesti internešenela, objavljen u decembru 2024, detaljno opisuje kako je Milanov, nezavisni novinar, priveden pod sumnjom da je vozio automobil pod uticajem alkohola, ali je naknadno u forenzičkoj analizi otkriveno da je njegov telefon otključan, što ukazuje na to da je pritvor bio izgovor za prismotru (Izveštaj Amnesti internešenel). Slučaj je privukao ogromnu pažnju, a ocenjen je kao „nepotrebno uznemiravanje“ sa ciljem zastrašivanja, jačanja neutemeljene prirode. Policija je odbila da prihvati odgovornost za optužbe. Ljubomir Stefanović, osnivač You Tube kanala Slavija Info, takođe je priveden i zadržan više sati, uz detaljno ispitivanje, kako se kasnije ispostavilo s ciljem preuzimanja podataka i instaliranja alata za praćenje sa njegovog mobilnog uređaja. Ovakve akcije ozbiljno su narušile odnos novinara i policije.

Predstavnici policije uopšteno pokazuju pozitivan odnos prema saradnji sa novinarskim udruženjima, međutim stvarni događaji i situacija sa napadima i praćenjem novinara pokazali su da je taj odnos površan i bez stvarne namere da se bezbednost medija poboljša. Opšta komunikacija je na veoma dobrom nivou, ukoliko se koristi ili upotrebljava sistem provere preko predstavnika MUP-a u Stalnoj radnoj grupi i kontakt tačaka policije u područnim upravama. Provere se vrše hitno, uz brze povratne odgovore, međutim često nepotpune ili neodređene. Razlog za to su formalne policijske procedure i nedostatak informacija, odobrenja pristupu ili vremena za prikupljanje. S druge strane, zvanična komunikacija je jednaka onoj koju građani imaju sa policijom, pa se na upite i odgovore čeka ili se takva komunikacija ignoriše. U 2024. godini, odnos između policijskih organa Srbije i novinarskih udruženja bio je složen, obeležen kako zajedničkim inicijativama tako i značajnim izazovima. Međutim, ova saradnja je bila otežana i usporena zbog incidenata u kojima su novinari bili izloženi napadima tokom protesta.

— C.6 SPECIJALIZOVANE ISTRAŽNE JEDINICE I/ ILI SLUŽBENICI SU OPREMLJENI RELEVANTNOM EKSPERTIZOM ZA ISTRAGU NAPADA I NASILJA NAD NOVINARIMA

Javna tužilaštva i policija, na osnovu potpisanog sporazuma o međusobnoj saradnji i u skladu sa donetim internim propisima, od 2018. godine imaju imenovane javne tužioce i službenike policije na različitim nivoima kao posebne kontakt tačke za slučajeve napada na novinare. Ove kontakt tačke formirane su sa ciljem efikasnijeg reagovanja na incidente, koordinacije između institucija i praćenja postupaka do njihovog okončanja.¹³⁵ Osnovni zadatak kontakt tačaka je da prate tok slučajeva, koordiniraju rad između policije i tužilaštva, prijavljuju nove incidente i proveravaju status ranije prijavljenih slučajeva. Iako nisu deo specijalizovanih timova, kontakt tačke imaju obavezu da se bave svim incidentima na štetu novinara. Prema obavezujućem uputstvu, svako javno tužilaštvo u Srbiji ima

135 Vrhovno javno tužilaštvo, [Sporazum o saradnji RJT, MUP i novinarskih udruženja](#), Januar 2025.

kontakt tačku koja nadgleda slučajeve napada na novinare, što uključuje 130 javnih tužilaca i njihovih zamenika. U regionalnim policijskim upravama postoji preko 100 policijskih službenika koji su imenovani kao kontakt osobe za ovakve slučajeve. Međutim, zbog različitih administrativnih i kadrovskih razloga, ove kontakt tačke se često menjaju – gotovo na godišnjem nivou – što otežava kontinuitet rada i smanjuje institucionalno pamćenje o prethodnim slučajevima. Policija ima bolje tehničke resurse za prikupljanje dokaza, uključujući digitalnu forenziku i analizu video-nadzora, dok tužilaštva imaju kapacitete za pravnu obradu i procesuiranje slučajeva. Uprkos formalnoj podeli nadležnosti, problemi i dalje postoje. Kontakt tačke ovaj posao obavljaju kao dodatnu aktivnost, uz redovne dužnosti, što dovodi do različitog nivoa posvećenosti i kvaliteta postupanja. U praksi, javni tužioci često pokazuju veću posvećenost nego policijski službenici, što može biti posledica različitih prioriteta i obaveza u okviru njihovih institucija. Takođe, primećeni su ozbiljni problemi u senzibilitetu policije prema novinarima, gde se često dešava da se prijave ne obrađuju blagovremeno ili da ne postoji adekvatan odgovor na ugrožavanje njihove bezbednosti. Senzibilitet je u direktnoj vezi sa konstatovanim napadima u javnosti od strane stranačkih predstavnika u javnom diskursu. Nedostatak operativne nezavisnosti policije u radu u velikoj meri utiče i na njihov odnos prema novinarima.

Iako tužioci i policajci dobro razumeju prekršaje i krivična dela počinjena na štetu novinara, izostaje dovoljan nivo razumevanja u odnosu na težinu novinarskog posla i stvarne pretnje koje novinari doživljavaju kako bi se svaki pojedinačni slučaj detaljnije razmatrao. Problem je način na koji se pristupa u pojedinim slučajevima koji se olako odbacuju usled izostanka direktnih pretnji. Ono što je bolje jesu odluke određenih javnih tužilaca, a koje predstavljaju suprotstavljanje pojedinim diskrecionim nalogima viših nivoa tužilaštava koji su bili u suprotnosti sa zakonom.

Između policije i javnih tužilaštava postoji zakonom propisana obavezna saradnja na svim nivoima. Ona se zasniva na sporazumu o zajedničkom delovanju u prikupljanju informacija i predstavlja osnovni mehanizam za obezbeđivanje dokaza koje javni tužioci koriste u formiranju slučajeva. Međutim, uprkos učešću u radnim grupama za bezbednost novinara, i dalje postoje brojni problemi u komunikaciji, što dovodi do propusta u prikupljanju podataka, sporog delovanja i zastoja u istragama. Policija često ne postupa po nalogima tužilaca. Javni tužioci ne reaguju na kašnjenja i propuste i ne koriste sve mere koje imaju na raspolaganju protiv mogućih zloupotreba od strane policije. Takođe policija danas nije u stanju da efikasno rešava slučajeve zloupotrebe ovlašćenja svojih službenika, pa brojni incidenti napada od strane policajaca ostaju neprocesuirani zbog zastoja u postupcima unutrašnje kontrole. Situaciju dodatno pogoršavaju slučajevi nezakonitog privođenja i nadzora nad novinarima, koje policija odbija da prizna. Desetine novinara bile su mete napada putem uređaja kao što su Celinebrite i Pegasus, što je izazvalo dodatnu zabrinutost u vezi sa bezbednošću i privatnošću medijskih radnika.

— C.7 EFIKASNO SE SPROVODE ISTRAGE OZBILJNIH FIZIČKIH NAPADA NA NOVINARE I OSTALE MEDIJSKE AKTERE (NEZAVISNO, TEMELJNO I BRZO)

Istrage su uglavnom nezavisne od onih na koje se odnose, međutim u strateški veoma važnim slučajevima nestaje granica između uplitanja predstavnika izvršne vlasti i makar prividne nezavisnosti postupajućih tužilaca. U 2024. godini i dalje je postojala zabrinutost u pogledu nezavisnosti i sveobuhvatnosti istraga koje vode srpski tužioci i policija, posebno u slučajevima koji uključuju napade na novinare. Predstavnici izvršne vlasti i dalje se mešaju u rad javnih tužilaštava, a postupanje određenih tužilaca jasno ukazuje na zaštitu nosilaca vlasti. Političari iznose informacije o napadima u javnost i svojim izjavama se direktno mešaju u rad tužilaštava i policije i praktično onemogućavaju da se određene istrage sprovedu tako što kompromituju prikupljene informacije i dokaze. Istrage često nisu sveobuhvatne, u drugi plan se stavljaju izvori incidenata i uzroci pojedinačnih napada. Pored toga, u novembru 2024. godine, tokom protesta u Novom Sadu nakon tragičnog urušavanja nadstrešnice železničke stanice, novinari N1 i Euronews-a su napadnuti prilikom izveštavanja. Uprkos značajnom prisustvu policije, službenici navodno nisu intervenisali da spreče nasilje ili uhapse počinioce, što je dovelo do osuda novinarskih udruženja i poziva na odgovornost. Iako postoje mehanizmi kao što je Stalna radna grupa za bezbednost novinara za rešavanje ovakvih pitanja, njihova efikasnost je dovedena u pitanje zbog šire klime političkog uticaja i neprijateljstva prema nezavisnim medijima.

Prijem i beleženje prijava sprovodi se veoma brzo, međutim dalje istrage su problematične. Većini ozbiljnih prijava daje se visok prioritet u hitnom postupanju, osim u slučajevima za koje nadležni smatraju da nije neophodna hitna reakcija. Nažalost, novinari i nadležni organi se ne slažu u tome koji slučajevi jesu prioritetniji u odnosu na druge, s obzirom na subjektivni osećaj straha i realne posledice koje pretnje ostavljaju. U 2024. godini, reagovanje srpske policije i tužilaca na zločine nad novinarima je variralo, sa primerima kako brzog delovanja, tako i odlaganja. Novinari su prijavili brojna kašnjenja i sumnje u uočene nepravilnosti u istragama. U slučaju Vuka Cvijića, istraga je trajala gotovo 10 meseci, da bi nakon odugovlačenja i zlonamernog nedostavljanja dokaza, tužilaštvo u veoma kratkom roku prijavu odbacilo pod izuzetno nejasnim okolnostima i nemuštim obrazloženjem. Dopisnik N1 Milan Stojanović je istakao da je nakon prijave dva napada tužilac prvobitno odbacio oba slučaja. Tek nakon intervencije Višeg tužilaštva u Beogradu, predmeti su ponovo otvoreni. Slučajevi odražavaju složeno stanje u Srbiji u pogledu prioriteta i delotvornosti istraga napada i pretnji novinarima.

Proceduralni rokovi u krivičnim postupcima često se ne poštuju, što negativno utiče na istrage i sam tok slučajeve. Poštovanje rokova za pokretanje postupaka i vođenje istraga varira, a prijem, zavođenje slučajeve i preduzimanje prvih radnji formalno su predviđeni u roku od 48 časova. Međutim, u praksi veliki broj tužilaca ne reaguje u zakonskim rokovima, što dovodi do kašnjenja u procesuiranju krivičnih dela.

Dalji tok istrage zavisi od složenosti slučaja, prikupljanja informacija i obezbeđivanja dokaza. U slučajevima u kojima su pretnje direktne, izvršioci poznati i ranije nisu osuđivani, istrage se obično brže okončavaju, pri čemu se često primenjuju instituti kao što su oportunitet ili sporazumno priznanje krivičnog dela. S druge strane, složeniji slučajevi, posebno oni koji uključuju organizovane napade na novinare ili širi kontekst pretnji, nailaze na dugotrajna odugovlačenja i često ostaju bez pravosnažnog epiloga. Pritisak na javna tužilaštva se povećava, a evidentno je da neka, poput Posebnog tužilaštva za VTK, imaju u radu na desetine hiljada slučajeva. Najveći broj pretnji napada na novinare i medije dolazi upravo sa društvenih mreža.

U gotovo svim istragama rokovi za postupanje se probijaju, a efikasnost rada tužilaštva i policije zavisi od faktora koji nisu isključivo pravne prirode. Primećuje se značajan politički uticaj na tok istraga, što dodatno otežava procesuiranje napada na novinare. Ovi incidenti često nisu adekvatno kvalifikovani. Kao jedan od razloga uočava se i smanjivanje kapaciteta javnih tužilaštava koja su sposobna da rešavaju slučajeve napada na novinare. Rad VTK odeljenja je ozbiljno ugrožen konstantnim promenama godišnjeg rasporeda javnih tužilaca. Javni tužioci iz VTK odeljenja koji su prošli brojne obuke premešteni su u opšte odeljenje, a umesto njih su raspoređeni javni tužioci koji nemaju posebna znanja. Konstantna fluktuacija javnih tužilaca, u situaciji kad ih nema dovoljno, dovodi do zastoja u radu.

— C.8 NOVINARI I DRUGI MEDIJSKI AKTERI SU EFIKASNO ZAŠTIĆENI OD RAZLIČITIH OBLIKA ONLAJN UZNEMIRAVANJA

Krivični zakonik (KZ) predviđa krivična dela u vezi sa pretnjama ili napadima na društvenim mrežama, odnosno internetu uopšteno. Za novinare je najvažnije i najznačajnije ugrožavanje sigurnosti iz člana 138. Ovo delo ima poseban stav 3 koji prepoznaje napade na osobu koja obavlja posao od javnog interesa u oblasti javnog informisanja, što se u praksi najčešće prepoznaje kao novinarski posao, a od značaja je i dodatno posebno krivično delo, proganjanje iz člana 138a, koje se veoma često dešava na društvenim mrežama.

U odnosu na društvene mreže, od značaja je i računarska sabotaža, kada se odnosi na osobu koja obavlja poslove od javnog značaja u oblasti informisanja u vezi sa poslovima koje obavlja (član 299 KZ); neovlašćeni pristup zaštićenom računaru, računarskoj mreži i elektronskoj obradi podataka kada se odnosi na lice koje obavlja poslove od javnog značaja u oblasti informacija u vezi sa poslovima koje obavlja (član 302 Krivičnog zakonika); rasna i druga diskriminacija (član 387 KZ, st. 4 i 6 u vezi sa st. 1); neovlašćeno prikupljanje podataka o ličnosti, kada se odnosi na lice koje obavlja poslove od javnog značaja u oblasti informacija u vezi sa poslovima koje obavlja. Ova dela mogu biti vrlo relevantna za slučajeve uznemiravanja novinara putem društvenih mreža, što je veoma čest slučaj u praksi.

Novinarska zajednica ističe značaj procesuiranja određenih krivičnih dela koja se trenutno zanemaruju, a koja bi mogla biti ključna u suzbijanju takozvanih organizovanih kampanja

blaćenja. Ove kampanje često rezultiraju ozbiljnim pretnjama upućenim putem interneta, uključujući podstrekavanje na izvršenje krivičnih dela, što je regulisano članom 34 Krivičnog zakonika. Uprkos njihovom potencijalno štetnom uticaju, ovakvi slučajevi retko bivaju adekvatno istraženi i sankcionisani, što dodatno doprinosi atmosferi nekažnjivosti.

Nacrti krivično-pravnih propisa izazvali su burne reakcije stručne javnosti koja je predložene izmene ocenila kao populističke.¹³⁶ Predstavnici nevladinih organizacija i stručni pravnici smatraju da se na mala vrata uvodi masovno elektronsko praćenje građana i da se seje strah od hapšenja ukoliko neko na društvenim mrežama samo objavi poziv na protest. Iznudivanje iskaza, pooštavanje kazni, objavljivanje materijala kojima se savetuje izvršenje krivičnog dela problematične su odredbe koje bi se u životnoj praksi veoma lako mogle odnositi i na novinarke i novinare.¹³⁷ Pojedine odredbe nose opasnost masovnog nadzora nad građanima, a brojne izmene te krivične materije vode u diskreciona tumačenja odredbi.¹³⁸

Novinarska udruženja i medijske organizacije uputili su komentare i predloge za izmene rečenih zakona uprkos tome što su rok ostavljen za javnu raspravu ocenili kao neprimereno kratak. Predstavnici novinarskih udruženja i asocijacija medija u Stalnoj radnoj grupi za bezbednost novinara, pored pojedinačnih predloga, uputili su i zajedničke predloge za izmene Krivičnog zakonika, putem Medijske koalicije ili zajedničkih predloga pojedinih udruženja i asocijacija. Predlozi su izrađeni na osnovu pravnih mišljenja tri eksperta iz oblasti krivičnog zakonodavstva, sa ciljem izrade predloga kojim bi se unapredila bezbednost medijskih radnika.¹³⁹ Predlozi su se odnosili na unapređenje posebnih dela koja najčešće pogađaju novinare, poput krivičnog dela lake telesne povrede učinjenog prema medijskom radniku, za koje bi se krivično gonjenje preduzimalo po službenoj dužnosti, ili krivičnog dela prinude, što prema mišljenju eksperata treba da bude izmenjeno tako da obuhvati i medijske radnike. Na taj način postiglo bi se strože kažnjavanje za one koji krivično delo izvrše na štetu novinara. Predložene su i izmene krivičnog dela Ugrožavanje sigurnosti. Najveći deo predloga nije usvojen nakon kratke javne rasprave, a Ministarstvo pravde je saopštilo da će javna rasprava o predloženim novinama trajati tokom cele 2025. godine.¹⁴⁰

Novinarke i novinari su prijavljivali veoma širok spektar uznemiravanja na internetu, uključujući pretnje smrću, pretnje fizičkim nasiljem, uvrede, klevete, trolovanje, sajber maltretiranje, lažno predstavljanje i seksualno uznemiravanje ili pretnje. Prijavljivani su i hakerski napadi na privatne naloge koje su druga lica pokušavala da preuzmu, kao i napadi na veb-stranice. Ovi incidenti, koji su često deo koordinisanih kampanja, naglašavaju neprijateljsko digitalno okruženje i

136 Cepris, [Savović: Pooštavanje krivičnih kazni čist populistički akt](#), april 2025.

137 Tim Istinomera, [Šta sve do sada znamo o izmenama Krivičnog zakonika](#), Istinomer, 28.10.2024.

138 Yucom, [Komlen Nikolić o Krivičnom zakoniku: Najveća opasnost od masovnog nadzora nad građanima](#), Yucom, 21.10.2024.

139 Mišljenje pravnih eksperata koje je angažovala Stalna radna grupa za bezbednost Zorana Stojanovića, bivšeg profesora Krivičnog prava na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu, Igora Vukovića, redovnog profesora Krivičnog prava na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu, i Slobodana Beljanskog, advokata.

140 Leposava Čolić, [O Krivičnom zakoniku i 2025. godine](#), Fonet, 29.11.2025.

potrebu za pojačanom zaštitom kako bi se osigurala ili barem nekim delom obezbedila sloboda medija. Digitalno nasilje je doživelo 39,2% novinara, sa specifičnim vrstama uključujući trolovanje, ometajuće ponašanje i targetiranje na mreži koje ima za cilj provociranje ili uznemiravanje, često kroz zapaljive komentare; sajber maltretiranje koje je ponovljeno, ciljani onlajn napadi, kao što su pogrdne poruke ili postovi namenjeni zastrašivanju, lažno predstavljanje u koje su najčešće spadali kreiranje lažnih profila ili naloga za lažno predstavljanje novinara, narušavanje njihove reputacije. Najznačajniji slučaj je pokušaj da se putem čet aplikacija i interneta kod novinarki BIRN-a instalira alat za praćenje komunikacije.

Nadležni organi ne predviđaju niti preduzimaju neke posebne mere, već se glavni fokus stavlja na brzo zavođenje slučajeva, pokretanje i provere slučajeva, koji bi ukazali na izvršenje krivičnih dela. Izuzev direktnog postupanja u slučajevima uznemiravanja i pretnji na internetu, rađene su analize i predložena rešenja u okviru planiranih izmena Krivičnog zakonika, u cilju pojačavanja zaštite na internetu, međutim dalja rasprava i usvajanje su odloženi. Praksa u primeni krivičnih dela u stvarnosti nije ohrabrujuća, pa se predlažu potencijalna rešenja za takozvane „granične” slučajeve i njihovo rešavanje. Stručnjaci i pravnici su podeljeni u svojim shvatanjima. Dok deo novinarskih udruženja smatra da su neophodne promene KZ, drugi deo novinarskih udruženja i organizacije za zaštitu ljudskih prava smatraju da rešenja treba tražiti u promeni prakse. Prilikom poseta gradovima u Srbiji, Stalna radna grupa za bezbednost je nastavila razgovore sa novinarima i predstavnicima medija o problemima pretnji i nasilja na internetu.

— C.9 ISTRAGE SVIH VRSTA NAPADA I NASILJA NAD NOVINARIMA I DRUGIM MEDIJSKIM AKTERIMA SPROVODE SE TRANSPARENTNO

Oštećeni novinari u Srbiji nisu imali efikasan pristup istražnom postupku. U velikom broju slučajeva novinarke i novinari nisu dobili adekvatne informacije o istrazi, imali su ograničen pristup spisima predmeta i suočili su se sa izazovima u izvođenju dokaza, o čemu svedoči nedostatak detaljnog učešća žrtava u prijavljenim slučajevima i ukupna neefikasnost pravosuđa koja je naglašena u izveštajima o slobodi medija. Pristup informacijama o predmetu i izvedenim dokazima je ograničen Zakonikom o krivičnom postupku i tužilačkoj istrazi. Tužioci insistiraju na pristupu zvaničnim kanalima, poput uvida u predmet od strane oštećenih, međutim informacijama u manje detaljnoj formi i obaveštenjima o postupcima moguće je pristupiti i od strane kontakt tačaka iz novinarskih udruženja. Oštećeni su se suočili sa poteškoćama u pristupu samom istražnom procesu, uključujući prijem novih ili ažuriranih informacija o istragama i pristup podacima iz samih predmeta. Iako krivično-pravni propisi pružaju određena prava kao što je informisanje o odlukama tužilaštva, praktična primena je ograničena, posebno imajući u vidu nekažnjivosti napada na novinare. Jedan od problema koji se navodi je i često neobaveštavanje o ishodu postupaka i informacijama o odštetnim zahtevima, što oštećene novinare može dovesti u nezavidan položaj. Oštećeni novinari su imali ograničene mogućnosti da iznesu

dokaze tokom istraga, s obzirom na čestu zatvorenost policije i javnih tužilaštava u posebno osetljivim predmetima. Ti problemi su još teži u slučajevima u lokalnim sredinama.

Pres službe sudova i tužilaštava u Srbiji u 2024. godini nisu uvek odgovarale i pružale potpuno istinite informacije o statusu postupaka, posebno za zločine iz prošlosti poput ratnih zločina, korupcije i napada na novinare. Transparentnost procesa bila je ograničena zbog kašnjenja, nedostatka javnih podataka i institucionalnih slabosti. Politički pritisci, uključujući komentare zvaničnika i premeštaje tužilaca, zajedno sa društvenim pritiscima poput glorifikacije napadača, nasilnika i lica koja prete novinarima, značajno su uticali na rad pravosuđa i sposobnost pres službi da komuniciraju efikasno. Misija OEBS-a u Srbiji u partnerstvu sa Nezavisnim udruženjem novinara Srbije pokrenula je inicijativu čiji je cilj promovisanje odgovornog izveštavanja o pravnim temama, posebno tokom sudskih postupaka. Uočeno je da novinari nekada ne razumeju sudske postupke i procesna pravila, što često dovodi do toga da kritikuju sudove kada ovi zapravo postupaju na uobičajen način, u skladu sa zakonom. Iako postoje inicijative poput radnih sastanaka portparola, tužilaca, sudija sa novinarima, kao i ideja oko formiranja radnih grupa, one nisu dovele do značajnog poboljšanja u javnom informisanju do kraja 2024. godine.

— C.10 KVALITETNI SISTEMI PRIKUPLJANJA STATISTIČKIH PODATAKA USPOSTAVLJENI OD STRANE DRŽAVNIH ORGANA KAKO BI SE ZAUSTAVILA NEKAŽNJIVOST

Vrhovno javno tužilaštvo (VJT) i Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP) vode evidencije još od 2016. godine, s tim što se razlikuju i obim i kvalitet informacija koje prikupljaju i dele. Od decembra 2023. godine mesečno ažurirana evidencija koju vodi VJT dostavlja se predstavnicima Stalne radne grupe za bezbednost. Tokom 2024. godine u javnim tužilaštvima, na osnovu podnetih krivičnih prijava/izveštaja, formirana su 62 predmeta u vezi sa događajima na štetu 65 oštećenih, odnosno 49 pojedinačnih lica koja obavljaju poslove od javnog značaja u oblasti informisanja, od kojih je 22 oštećenih lica muškog (44,9%), a 27 ženskog pola (55,1%).¹⁴¹ Zbog određenih standarda i pravila u primeni javnih tužilaštava koji su često nejasni, dešava se da se određeni slučajevi uklone iz baza podataka. Razlozi za to su različiti (završeni slučajevi, dela koja se inicijalno ne povezuju sa napadima na novinare, nedostatak dokaza koji ukazuju na to da se radi o napadu ili pretnji novinarima

141 Od ukupnog broja predmeta, 42 predmeta je formirano u Posebnom javnom tužilaštvu za visokotehnološki kriminal, što predstavlja 67,74% ukupnog broja predmeta. Ovi predmeti formirani su u vezi sa događajima na štetu 40 oštećenih, odnosno 28 pojedinačnih lica koja obavljaju poslove od javnog značaja u oblasti informisanja, od kojih je 9 oštećenih lica muškog (32,14%), a 19 ženskog pola (67,86%). U formiranim predmetima, zaključno sa 31.12.2024. godine, preduzete su sledeće radnje:

- u 1 predmetu doneta je osuđujuća presuda;
- u 1 predmetu izvršilac je sankcionisan nametanjem obaveze propisane Zakonikom o krivičnom postupku u pogledu odloženog krivičnog gonjenja (oportunitet), koje obaveze su ispunjene u celosti;
- u 1 predmetu sud je odbio predlog za izricanje mere bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja i obustavio krivični postupak;
- u 3 predmeta doneto je rešenje o odbacivanju krivične prijave;
- u 11 predmeta doneta je službena beleška da nema mesta pokretanju krivičnog postupka;
- u 3 predmeta u toku je postupak pred sudom po optužnom aktu javnog tužioca;
- u 3 predmeta u toku je sprovođenje dokaznih radnji;
- u 34 predmeta podnet je zahtev za prikupljanje potrebnih obaveštenja;
- u 5 predmeta ni nakon preduzimanja mera u predistražnom postupku potencijalni učinilac nije identifikovan.

Prvostepena ili konačna odluka doneta je u 17 predmeta, što predstavlja 27,42% ukupnog broja predmeta.

zbog posla koji obavljaju). MUP takođe vodi određenu bazu podataka o incidentnim događajima i prijavama koje se podnose kada je oštećeno lice novinar, ali ti podaci nisu javni.

I dalje postoji jaz između podataka kojima raspolažu javna tužilaštva i izveštaja udruženja u bazama podataka o napadima na novinare. Na primer, dok je NUNS zabeležio čak 117 napada, pretnji i ostalih pretnji u 2024. godini, državni organi tu cifru nisu potvrdili niti dali svoj broj, što govori o problemima poput nedovoljnog prijavljivanja, tretmana prijava pred nadležnim organima ili manjka transparentnosti u prijavljenim incidentima.¹⁴² Neslaganje između nezavisnih podataka i nedostatak transparentnosti države, u kombinaciji sa političkim pritiscima, ukazuju na to da su podaci koje je evidentirala država mogli biti nepotpuni ili selektivno analizirani.

Podaci koje VJT vodi i dostavlja su najobimniji i evidentiraju se prema vrsti krivičnog dela, osnovnim podacima oštećenog i fazama u vođenju postupka. Javna tužilaštva beleže samo formirane predmete na štetu novinara, ne i sve primljene prijave. To praktično znači da nezabeleženo ostaje gotovo 20% podnetih prijava i obaveštenja. NUNS je utvrdio najmanje 20 slučajeva koji su prijavljeni ili o kojima su policija i tužilaštvo obavešteni, ali koji nisu pronađeni u bazi VJT.

Predmeti se takođe ne formiraju na osnovu službenog saznanja, već samo na osnovu primljene prijave. U bazu se unose lični podaci, mesto napada, datum podnošenja predmeta, pol i trenutna faza postupka, odnosno osnovni opis preduzetih radnji od strane javnog tužioca i policije. Opis nije pokazatelj stvarne situacije. Osim pola, uneti predmeti nisu klasifikovani prema etničkoj pripadnosti i ostalim socio-demografskim kriterijumima. Ovi podaci su se do januara 2025. godine dostavljali članovima SRG iz redova udruženja i asocijacija, međutim usled zamrzavanja aktivnosti od strane udruženja, ta komunikacija je privremeno prekinuta.

Od početka 2024. godine, podaci koje vodi VJT se obrađuju i razvrstavaju i prema polu oštećenih novinarki i novinara. Iako se podaci ne razvrstavaju prema drugim pokazateljima, određeni lični podaci su dostupni članovima Stalne radne grupe za bezbednost, pa je u okviru obaveštenja moguće analizirati i druge karakteristike.

— C.11 PRETNJE I UZNEMIRAVANJE KOJI NISU U VEZI SA FIZIČKOM BEZBEDNOŠĆU

U 2024. godini registrovano je 23 slučaja pretnji i uznemiravanja koji nisu fizički.

Situacija je pogoršana u odnosu na prethodne godine. Posebno brine što se broj ovakvih pretnji u praksi konstantno povećava, a novinari izbegavaju da ih prijave jer ih ne razlikuju od ozbiljnih oblika pretnji. Srpska krivično-pravna praksa ne smatra kažnjivim indirektno napisane ili

142 [SafeJournalists baza pretnji i napada](#), NUNS, 2024.

izgovorene pretnje koje čak mogu biti i pozivi na ubistva, silovanje ili fizičke napade. Takvi slučajevi se uglavnom ne procesuiraju, pa novinari izbegavaju i da ih prijave.

Iako su slučajevi ubeleženi u kategoriju stvarnih napada, s obzirom na primarne incidente koji su se odnosili na privođenje i zadržavanje novinara, kao najznačajniji slučajevi nadzora i praćenja zabeleženi su slučajevi Slaviše Milanova iz Dimitrovgrada i Ljubomira Stefanovića iz Beograda. Milanov je najpre zaustavljen od strane saobraćajne policije u navodnoj redovnoj kontroli. Nakon iscrpljivanja svih sredstava pri kontroli, odveden je u policijsku stanicu na dodatna ispitivanja i testiranje na psihoaktivne supstance. Tom prilikom oduzet mu je mobilni telefon, koji je kasnije, prema veštačenju Amnesti internešenel, otključan od strane pripadnika policije i na njega instaliran softver za praćenje komunikacije. Policija i BIA nisu priznale ove aktivnosti, niti su sprovele odgovarajuće istrage zbog sumnji u nezakonit pristup i zloupotrebe. I dalje se vodi postupak pred nadležnim javnim tužilaštvom po prijavi Slaviše Milanova. Ljubomira Stefanovića su pripadnici BIA presreli na ulici i uz primenu fizičke sile ubacili u vozilo, nakon čega je odveden na informativni razgovor koji je trajao 5 sati. Za to vreme su na njegovom telefonu koji mu je u međuvremenu oduzet, primenili alate za otključavanje i veoma moguće instalirali softver za praćenje komunikacije. Stefanović je podneo krivičnu prijavu protiv nepoznatih lica koja su ga nezakonito privela i zadržala na razgovoru, kao i primenu alata na njegovom mobilnom telefonu. Zabeležen je i slučaj novinara sa jugozapada Srbije koji je izrazio sumnju da je njegova komunikacija presretnuta od strane predstavnika državnih institucija.

Novinarka Vanja Đurić je između ostalog uznemiravana telefonom zbog toga što je njen broj telefona objavljen na društvenoj mreži X uz poruku „evo broja telefona Vanje Đurić, koja je pljunula na našu Pavlinu, recite joj šta mislite o njoj, obrisala je tvit“. Novinarka je počela da dobija uznemirujuće poruke i pozive, nakon čega je morala da promeni svoj broj telefona. S druge strane, zbog objavljivanja broja predsednice skupštine na mreži Tviter, Marko Marjanović je više puta hapšen i određene su mu brojne mere. Ovo predstavlja još jedan u nizu primera selektivne primene člana 138, stav 3 KZ koji stavlja u istu ravan novinare i lica poput predsednice Skupštine. Takođe ovo je još jedan od primera i argumenata da će, ukoliko su korisnici društvenih mreža poznati, državni organi reagovati. Veliki problem predstavljaju anonimni korisnici društvenih mreža ili selektivna primena prava.

Predsednik Srbije i predsednica Narodne skupštine su u svojim izjavama više puta iznosili niz optužbi na račun vlasnika Junajted medija grupe i novinara medija koji su u vlasništvu ove grupe, poput optužbi da organizuju ubistvo predsednika Srbije ili organizuju i pripremaju državne udare u Srbiji. U više navrata tokom godine provladini tabloidni mediji žestoko su napadali KRIK i njihovog urednika Stevana Dojčinovića, pre svega u vezi sa prikupljanjem informacija i podataka u vezi sa tekstovima koje objavljuju. Njihovi tekstovi bazirali su se na grubim izjavama zvaničnika protiv istraživačkih novinara. Sve ovo je činjeno u organizovanim kampanjama protiv KRIK-a.

— C.12 PRETNJE PO ŽIVOT I FIZIČKU BEZBEDNOST NOVINARA

Zabeleženo je 80 slučajeva ozbiljnih pretnji novinarkama, novinarima i licima u okviru redakcija medija. Radi se o veoma ozbiljnim pretnjama koje u najvećem broju slučajeva predstavljaju direktno izrečene pretnje na društvenim mrežama i uživo, koje su opasne po život i telo novinarki i novinara i članova njihovih porodica. Većina slučajeva je nažalost ostala nerasvetljena. Pretilo se ubistvima, fizičkim napadima, silovanjem i nasiljem ne samo nad novinarima, već i njihovoj deci i drugim članovima porodica. Preti se čitavim redakcijama, postavljanjem bombi i masovnim ubistvima.

Situacija je mnogo teža nego prethodne godine, a mogla bi se okarakterisati i kao najteža do sada po novinare, s obzirom na lakoću izricanja, broj pretnji i neodgovornost lica koja to čine. Posebno brinu težina i načini na koje su pretnje izrečene, a dodatni strah zadaje podrška predstavnika vlasti koji su često pokretači i podstrekači ovakvih brutalnih izjava. Pojedinačni slučajevi su veoma teški jer se preti bombama, napadima i ubistvima čitavim redakcijama, a posebno brinu pretnje izrečene novinarkama koje u gotovo svakom slučaju imaju dodatni mizogeni karakter. Dinko Gruhonjić i Ana Lalić doživeli su na desetine brutalnih pretnji ubistvom, silovanjem, sakaćenjem, progonom, proterivanjem i drugim fizičkim napadima. Čak u jednom slučaju pretnje Ani Lalić iz meseca marta, lice koje je zbog toga privedeno i kojem je određen kućni pritvor nakon manje od mesec dana uklonilo je elektronski uređaj za nadzor lica i pobeglo iz pritvora. Srpske vlasti nemaju informacija da li je u zemlji, ali se pretpostavlja da je lice prebeglo u Francusku. Gordana Momčilović Ilić stajala je pored svog bicikla na ulici kada se automobil zaustavio, a žena koja je izašla poručila je novinarki da će je ubiti ako još jednom pomene njenog brata. Redakciji i novinarima N1 više puta direktno je prećeno smrću, i to najčešće putem društvenih mreža i redakcijskih imejllova. Pretilo im se bacanjem bombi, ubistvima, silovanjem i napadima na njihove porodice i prijatelje. Većina pretnji je odmah prijavljena i nažalost nalazi se u statusu nepoznatih ili još uvek neidentifikovanih izvršilaca. Redakcija lista Radar je u kratkom vremenskom roku dobila 5 direktnih pretnji smrću. Novinarima Sportkluba su zbog izveštavanja sa košarkaških utakmica direktno pretili smrću nezadovoljni navijači Crvene zvezde.

Na meti implicitnih pretnji su i redakcije nezavisnih medija. U više navrata se navodi da ih treba ubiti, fizički napasti ili proterati iz Srbije. Govori im se i piše da su ustaše, saradnici okupatora i stranih, posebno zapadnih ambasada. Nenad Kulačin i Marko Vidojković su dobili više implicitnih pretnji u kojima se protiv njih koristi govor mržnje ili se navodi da ih treba napasti, proterati jer su izdajnici. Nenada Kulačina je u Šapcu, u gradu u kome živi, više puta presrelo i pretilo mu isto lice, međutim poslednji put mu je prišlo i umalo ga, uz pretnje, fizički napalo.

— C.13 STVARNI NAPADI

U ovoj godini zabeležena su 23 fizička napada, a svaki od tih događaja je prijavljen policiji ili javnim tužilaštvima, ili je po

njima postupano po službenoj dužnosti. U većini slučajeva radi se o fizičkim nasrtajima na novinarku i novinare, njihove TV ekipe prilikom izveštavanja sa određenih događaja. Na novinare su nasrtali i pripadnici policije. Napadani su na biračkim mestima i na protestima protiv korupcije koji su organizovani u Beogradu i Novom Sadu. Od novembra 2024. godine došlo je do pogoršanja bezbednosti, pa je u tom periodu zabeleženo 11 fizičkih napada. Situacija je teža nego u prethodnim godinama, pogotovo što se pokazalo da novinari nisu sigurni na događajima i protestima koji se organizuju, pogotovo novinari kritički orijentisanih medija. Novinarka Jelena Mirković je dva puta na istom događaju fizički napadnuta. Najpre su lica koja su došla da izazovu nered na protestu pokušala da joj otmu mikrofonsku ruku, pri čemu je i udarena, da bi nakon toga, u stampedu učesnika na protestu, maskirano lice protrljalo pored nje, pritom je namerno udarivši u ruku, usled čega je pala na beton i doživela povredu vrata. Dok je novinar Danasa Uglješa Bokić snimao i pokušavao da sprovede anketu među mladima tokom izbornog dana 2. juna u Novom Sadu, nakon višerasovne blokade, čovek sa kačketom uhvatio mu je telefon i udario ga pesnicom u grudi. Iako je slučaj snimljen mobilnim telefonom, gde se jasno vidi namera i napad na novinara, osumnjičeni je oslobođen. Novinar Miloš Ljiljanić je otvoreno napadnut od strane predstavnika stranke na vlasti u Kovinu. Napadač koji je poslanik u lokalnoj skupštini prvo je udario novinara ramenom i odgurnuo prilikom pokušaja da od predsednice skupštine uzme izjavu, a zatim je pokušao da mu otme mobilni telefon iz ruke, pritom mu uvivši ruku. Šef kabineta predsednika opštine Indije najpre nije dozvolio novinarki Verici Marinčić da prisustvuje važnoj sednici u opštini, a nakon toga, po naredbi šefa kabineta, pripadnik obezbeđenja je zgrabio novinarku za ruku i veoma grubo je izgurao napolje. Čitav događaj je trajao nekoliko minuta, a obezbeđenje se prema novinarki ponašalo veoma grubo i nasilno.

Za vreme građanskih protesta u blizini Železničke stanice u Novom Sadu, nekoliko dana nakon tragedije i pogibije građana zbog urušavanja nadstrešnice na stanici, napadnuto je nekoliko ekipa koje su izveštavale. Povređeni su snimatelji N1 i Euronews, a napadnuta je i ekipa radija i portala 021. Organizovana grupa građana došla je sa namerom da izazove incidente na protestu ispred Fakulteta dramskih umetnosti, pri čemu je jedan od vozača koji je pokušao da probije studentsku i građansku blokadu svom snagom udario u ruku novinarku [Nova.rs](https://nova.rs) koja je snimala događaj, oborivši joj telefon na beton.

— C.14 PRETNJE I NAPADI NA MEDIJE I NOVINARSKA UDRUŽENJA

Zabeležena su 4 ozbiljnija slučaja pretnji i napada na medije i udruženja. Situacija je bez razlike u odnosu na prethodne periode, zato što nezavisni mediji i dalje dobijaju na stotine uvreda, pritisaka i drugih oblika svesnog i namernog targetiranja koji se u krivično-pravnoj praksi ne smatraju protivpravnim delima. Najčešće se radi o pokušajima okupljanja ispred nezavisnih televizija ili u kontekstu pretnji samim novinarkama i novinarima, izliva besa ili svesnih pokušaja da se ošteti oprema ili automobili novinara.

Mediji N1, Nova S, Danas i istraživački portali KRIK, BIRN ili 021 iz Novog Sada gotovo da ne prijavljuju pretnje po bezbednost samih medija, već se više fokusiraju na pojedinačne pretnje izrečene njihovim novinarima i redakcijama. Pretnje novinarima se vezuju za medije kojima pripadaju i trend u Srbiji je da, kada se ozbiljno preti, to se čini prema novinarima. U najvećem broju slučajeva incidenti se personifikuju kroz novinare koji predstavljaju medije, pa pojedinci ili čitave redakcije postaju najčešće mete brutalnih imejlova i poruka u komentarima na društvenim mrežama. TV N1 je dobila najviše pretnji upućenih direktno medijima ili redakciji, međutim s obzirom na to da se radi o pretnjama smrću i napadima samim novinarima, zabeleženi su kao pretnje redakcijama ili pojedinačnim novinarima koji su pomenuti.

Veb-portal Magločistač napadnut je više puta hakerskim napadima, kao i portal In Medija iz Inđije. Napadi su uglavnom povezani sa pisanjem i lokalnim delovanjem nezavisnih portala. Zbog nedostatka finansijskih sredstava i podrške, ovi portali nemaju mogućnost da se odupru napadima, te često trpe štetu.

Zaključci i preporuke

ZAKLJUČCI

PRAVNE GARANCIJE I NJIHOVA PRIMENA

Sloboda izražavanja je garantovana, uključujući pravo na traženje, primanje i širenje informacija i ideja. Međutim, izmene koje je trebalo da ojačaju medijske propise u inkluzivnom procesu, zloupotrebijene su i propuštene su nove prilike za unapređenje stanja slobode medija. Procedure imenovanja članova Saveta REM-a nisu bile demokratske i transparentne, uz dosta informacija o manipulacijama vladajuće stranke. Regulator se suočava sa čestim kritikama zbog nedostatka istinske nezavisnosti i zbog politički motivisanog donošenja odluka. Izmene propisa i dalje nisu rešile problem izostanka pune finansijske i institucionalne nezavisnosti javnih medijskih servisa, kao i adekvatno ostvarivanje javnog interesa u kontekstu raznovrsnosti informativnih sadržaja. Selektovani mediji se neopravdano podstiču putem direktnog finansiranja, javnih nabavki, projekata sufinansiranja i ugovora o oglašavanju. Javni novac koji je za to namenjen u najvećoj meri izdvaja se za prorežimske medije i fantomske prorežimske organizacije. Srbija je sistem u kojem su vidljive kontinuirane zloupotrebe, diskriminatorne i proizvoljne primene drugih zakona sa ciljem zastrašivanja novinara. Novinari su u 2024. godini privođeni u nameštenim postupcima u kojima su zloupotrebijene procedure od strane policije i bezbednosnih službi, pri čemu su im oduzimani i telefonski uređaji. Aktuelne i važne informacije o predstavnicima vlasti, nosiocima javnih funkcija, velikim projektima ili poslovima nisu dostupne, a novinari se kažnjavaju podnošenjem SLAPP tužbi.

POLOŽAJ NOVINARA/KI U REDAKCIJAMA

Socijalni i ekonomski položaj novinara i medijskih radnika ostaje izrazito nepovoljan, obeležen nesigurnim uslovima rada i ograničenim radnim

pravima. Posebno zabrinjava položaj mladih novinara, koji su izloženi konstantnom pritisku zbog honorarnog rada i finansijske neizvesnosti. Niska primanja, nepoštovanje radnog vremena, neplaćeni prekovremeni rad, nesigurnost opstanka medija, pritisci iz različitih izvora i negativan uticaj na mentalno zdravlje ključni su problemi s kojima se susreću. Vlast već niz godina na različite načine vrši uticaj na uređivačku politiku preko državnog novca koji se u medijskom sektoru troši kroz različite mehanizme. Pritisci koji se pojavljuju su najčešće političke i finansijske prirode. Zabrinjavajući su verbalni pritisci na RTS od strane predstavnika vlasti, posebno predsednika države i drugih visokih predstavnika vlasti. Neprofitni mediji i njihovi novinari su poslednjih godina najčešća meta različitih vrsta napada i pritisaka, uvreda, targetiranja, pretnji i napada. Novinarke, posebno one u istraživačkim ulogama ili na rukovodećim pozicijama, suočavaju se s povećanim rizicima od uznemiravanja, uključujući verbalne napade na internetu, anonimne pretnje i klevetničke kampanje.

BEZBEDNOST NOVINARA/KI

Srbija ima mehanizam prijavljivanja ozbiljnih pretnji, omogućavajući novinarima relativno lak pristup sistemu. Nefunkcionalnost sistema vidi se kroz povećanje stvarnih pretnji i napada i odustanke novinara od prijavljivanja, uglavnom zbog nepoverenja u podršku i rad nadležnih organa. Novinari često nemaju pristup adekvatnoj fizičkoj zaštiti i psihološkoj pomoći. Mnoge novinarke, posebno na lokalnom nivou, ne prijavljuju pretnje i pritiske zbog nedostatka poverenja u institucije i sumnje da će biti adekvatno zaštićene, što potvrđuju brojni primeri neefikasnog postupanja institucija ili odbacivanja njihovih prijava. Institucije nisu uspostavile praksu izricanja javnih osuda zbog pretnji napada na novinare. Predstavnici vlasti ne samo da ne osuđuju napade na nezavisne novinare, već svojim negativnim narativom u javnosti podstiču ovakve vrste napada i sami takve napade započinju. Predstavnici vlasti i javni zvaničnici svojim izjavama kreiraju zapaljivu atmosferu i stvaraju teren za napade na nezavisne i istraživačke novinare. Nedostatak operativne nezavisnosti policije u radu u velikoj meri utiče i na njihov odnos prema novinarima. Policija danas nije u stanju da efikasno rešava slučajeve zloupotrebe ovlašćenja svojih službenika, pa brojni incidenti napada od strane policajaca ostaju neprocesuirani zbog zastoja u postupcima unutrašnje kontrole. Situaciju dodatno pogoršavaju slučajevi nezakonitog privođenja i nadzora nad novinarima, koje policija odbija da prizna. Desetine novinara bile su mete napada putem uređaja kao što su Celinebrite i Pegasus. Broj svih oblika pretnji i napada se značajno uvećao.

GENERALNI ZAKLJUČAK

Izmene propisa koje je trebalo da ojačaju medijske slobode ponovo su zloupotrebene i propuštena je nova prilika za unapređenje položaja novinara i medija. Procedure imenovanja članova Saveta REM-a bile su pune nepravilnosti i uz manipulacije vladajuće stranke. Srbija je sistem u kojem su vidljive kontinuirane zloupotrebe, diskriminatorne i proizvoljne primene drugih zakona sa ciljem zastrašivanja novinara. Niska primanja, nepoštovanje radnog vremena, neplaćeni

prekovremeni rad, nesigurnost opstanka medija, pritisci iz različitih izvora i negativan uticaj na mentalno zdravlje ključni su problemi s kojima se novinari susreću. Neprofitni mediji i njihovi novinari su poslednjih godina najčešća meta različitih vrsta napada i pritisaka, uvreda, targetiranja, pretnji i napada. Predstavnici vlasti ne samo da ne osuđuju napade na nezavisne novinare, već svojim nasilnim narativom u javnosti podstiču i započinju ovakve napade. Policija danas nije u stanju da efikasno rešava slučajeve zloupotrebe ovlašćenja svojih službenika, pa brojni napadi od strane policajaca ostaju neprocesuirani zbog zastoja. Situaciju dodatno pogoršavaju slučajevi nezakonitog privođenja i nadzora nad novinarima, koje policija odbija da prizna. Stanje bezbednosti je na najnižem nivou u istoriji Srbije, a broj svih oblika napada se ubrzano povećava.

PREPORUKE

DIMENZIJA A: PRAVNE GARANCIJE I NJIHOVA PRIMENA

- Neophodno je izvršiti dodatne i potpune izmene i dopune donetih medijskih zakona, koji moraju ostati u skladu sa pravima stečenim i garantovanim važećim propisima, Medijskom strategijom.
- Važno je što pre započeti sa izradom nove Medijske strategije (Strategije razvoja sistema javnog informisanja u RS) s obzirom na to da postojeća ističe ove godine. Izrada nove strategije mora da obuhvati sve novonastale okolnosti, usklađivanje sa novim medijskim zakonodavnim okvirom EU, ali i pojavom i uticajem veštačke inteligencije (AI);
- Neophodno je nastaviti proces izmena i dopuna u skladu sa zakonodavnim okvirom Evropske unije, i u tom smislu norme koje se primenjuju u Srbiji moraju da se usklade sa EMFA, DSA, DMA, AI Act, i Anti-SLAPP direktivama Evropske komisije;
- Izmene Zakona o javnom informisanju i medijima i Zakona o elektronskim medijima ne smeju da se ograniče na pojedinačne komentare Evropske komisije, već da se pridržavaju zahteva i preporuka iz Strategije i posebno da se usklade sa nedostajućim odredbama iz Direktive o audiovizuelnim medijskim uslugama;
- Neophodno je izraditi sve nedostajuće podzakonske akte i pravilnike i izmeniti one kojima se zloupotrebljavaju doneti propisi (poput podzakonskih akata kojima se ocenjuju članovi komisija za projektno sufinansiranje ili statutarne odredbe REM-a);
- Zakon o javnim medijskim servisima mora biti revidiran, donet u postupku koji uključuje sve relevantne učesnike;
- Komentari i sugestije Evropske komisije moraju biti dostupni svim članovima radnih grupa, a država mora jasno i transparentno da izveštava sve strane u postupku;

- Postupanje institucija koje primenjuju medijske zakone mora biti u skladu sa predviđenim procedurama. One moraju obezbediti zaštitu zakonom predviđenog konkursnog sufinansiranja, odgovornost za kršenje procedura i nenamensko trošenje sredstava;
- Neophodno je sprovesti odgovarajuće kontrole svih postupaka kojima se dodeljuju sredstva medijima i produkcijskim preduzećima, posebno neodgovornih postupaka javnih i drugih nabavki kojima se nenamenski preusmeravaju sredstva namenjena temama koje se mogu realizovati jedino putem konkursnog sufinansiranja;
- Rad REM-a mora se u praksi unaprediti sprovođenjem veće kontrole i podizanjem nivoa odgovornosti donosilaca odluka. Sve aktivnosti sa sednica Saveta REM-a koje uključuju predloge i preporuke stručne službe moraju se redovno objavljivati na stranici Regulatora;
- Praćenje medija za vreme izbornih kampanja mora biti precizno i jasno metodološki uređeno, uz objektivno sagledavanje i izveštaje;
- Neophodno je novi postupak izbora članova Saveta REM-a sprovesti do kraja u skladu sa zakonom;
- Utvrditi odgovornost za učinjene propuste u pokretanju i sprovođenju prethodnog postupka, kao i odgovornost predsednice Odbora za kulturu i informisanje za propust da se u skladu sa zakonskim rokom izaberu članovi Saveta Regulatornog tela.
- Postupajući odbor Narodne skupštine mora da postupa u skladu sa datim nadležnostima koje se odnose i na utvrđivanje nepravilnosti kod predlagača i primljenih kandidatura;
- Što pre treba započeti izbor članova Programskih saveta javnih medijskih servisa u zakonom propisanom roku.

DIMENZIJA B: POLOŽAJ NOVINARA/KI U REDAKCIJAMA

- Izmenama i dopunama novih zakona i podzakonskih akata dodatno ojačavati nezavisnost javnih medijskih servisa;
- Strateški predvideti i raditi na razvoju posebnih sistema anti-SLAPP propisa kojima bi se zaštitili novinari i mediji od zlonamernih tužbi i utvrdila odgovornost posebno predstavnika vlasti koji te tužbe zloupotrebljavaju;
- Ispitati sve postojeće pravne mehanizme koji postoje trenutno u našem zakonodavstvu kako bi se uskladili sa direktivom i preporukama Saveta Evrope u vezi sa SLAPP tužbama;
- Uskladiti sudsku praksu u postupcima protiv novinara za naknadu štete u vezi sa objavljivanjem informacija sa praksom Evropskog suda za ljudska prava;

- Obezbediti bolji radnopravni status novinara i drugih medijskih profesionalaca: potpisivanjem granskog kolektivnog ugovora u cilju obezbeđivanja boljih uslova rada, podrške sindikalnoj organizaciji, efikasnije inspekcije kako bi se smanjio rad na crno;
- Uspostaviti mere i procedure za poboljšanje položaja novinarki, urednica, žena zaposlenih u medijima i stvaranje boljih uslova za njihovu veću zastupljenost na rukovodećim funkcijama;
- Obezbediti veću nezavisnost novinara i redakcije u odnosu na vlasnike medija i menadžment potpisivanjem posebnih akata koji bi tu nezavisnost omogućili ili predvideti potpisivanje aneksa ugovora o radu koji definiše profesionalna prava i obaveze novinara i urednika.

DIMENZIJA C: BEZBEDNOST NOVINARA/KI

- Predstavnici vlasti moraju da se ponašaju odgovorno, da prekinu nasilne narative i učine sve što je neophodno da se tenzije spuste, kao i da hitno osude sve događaje kojima se ugrožava bezbednost studenata, novinara i građana koji se usude da kritički misle i govore;
- Nadležni organi moraju da sprovedu istrage svih kampanja govora mržnje i podsticanja na nasilje u društvu od strane predstavnika vlasti i moćnika;
- Neophodno je sprovesti hitne istrage i rešiti sve slučajeve pretnji i napada na novinare, studente i aktiviste, posebno onih koji su inicirani od strane predstavnika vlasti i policajaca na protestima;
- Neophodno je sprovesti hitne istrage i rešavanje svih slučajeva oduzimanja telefona i drugih uređaja, kao i upotrebe alata za praćenje prema novinarima, studentima i aktivistima od strane pripadnika policije i BIA;
- Treba osigurati jasne, nedvosmislene i neselektivne osude svakog nasilja nad novinarima, studentima i aktivistima koje se vrše od strane visokih javnih zvaničnika kako bi se prenela poruka o nedopustivom ponašanju;
- Policija mora da procesuirati i reši sve slučajeve napada njihovih službenika na novinare;
- Ministarstvo unutrašnjih poslova mora da osudi sve slučajeve napada i incidenata prema novinarima i medijima od strane njihovih službenika;
- Policajci koji postupaju u slučajevima napada na novinare moraju da postupaju savesno i odgovorno i da hitno, bez zadržavanja, postupe po nalogima javnih tužilaca u vezi sa prikupljanjem obaveštenja i informacija u predmetima u kojima su oštećeni novinari;

- Potrebno je nastaviti sa radom i obukama policajaca i javnih tužilaca, posebno na teme slobode izražavanja i slobode medija, sa aspektom na senzibilitetu i sekundarnoj viktimizaciji oštećenih;
- Policajci moraju proći obavezne obuke razumevanja položaja oštećenih krivičnim delima jer se najveći broj odustanaka od prijavljivanja povezuje sa negativnim tretmanom u policiji i javnim tužilaštvima;
- Potrebno je ojačati kapacitete javnih tužilaštava i policije, umesto da se premeštajima obučenih kadrova i kontakt tačaka u druga odeljenja urušavaju. Određena odeljenja javnih tužilaštava se ozbiljno ugrožavaju konstantnim promenama godišnjeg rasporeda javnih tužilaca, pa se slučajevima pretnji napada na novinare bave javni tužioci koji nemaju stečena znanja i iskustvo;
- Neohodno je i dalje raditi na izmeni prakse razumevanja krivičnih dela radi boljeg shvatanja načina na koji su pretnje izrečene ili napisane u vezi sa konkretnim krivičnim delima koja štite novinare, posebno kada je reč o pitanju ugrožavanja sigurnosti u onlajn prostoru;
- Potrebno je podići nivo senzibiliteta sudija i javnih tužilaca kada je reč o novinarskom radu i svesti o posledicama pretnji i napada. Sudije treba aktivno uključiti u iznalaženje rešenja koja će pomoći da se izmeni praksa u razumevanju krivičnih dela, posebno ugrožavanja sigurnosti, kao i da se poboljša u korist oštećenih novinara.

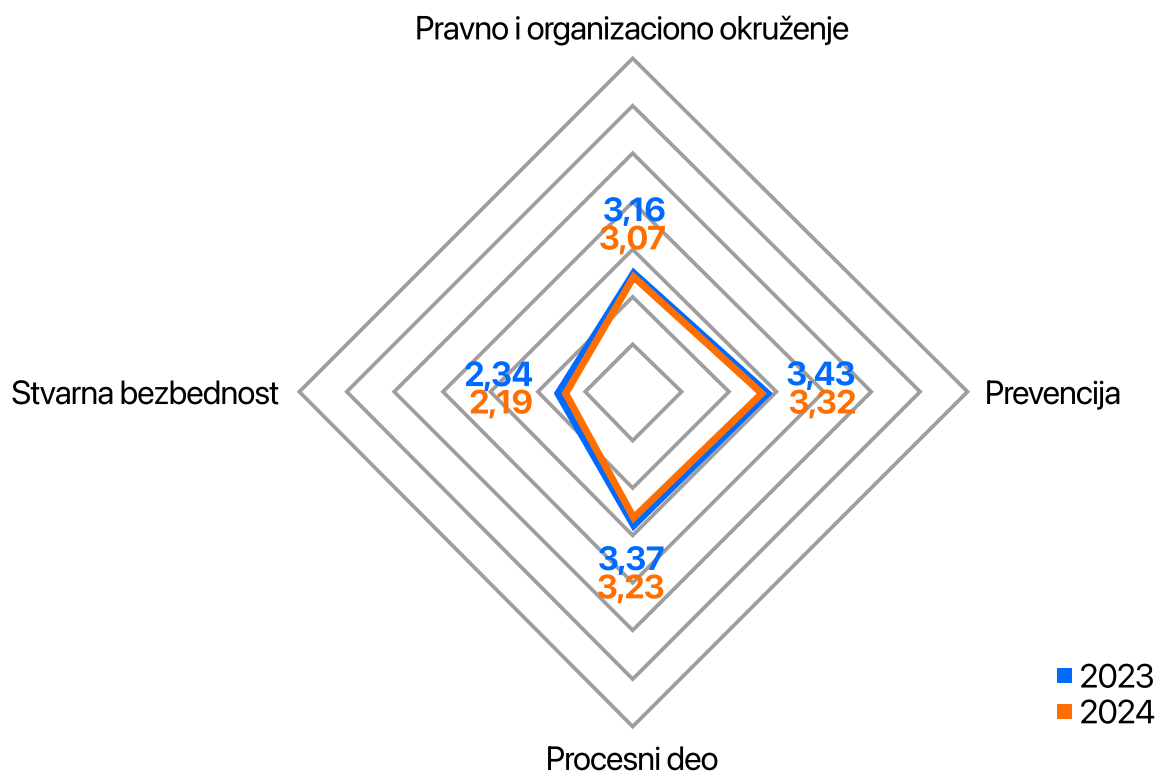
IV

Indeks bezbednosti novinara Srbija – 2024.

U ovom delu izveštaja grafički je predstavljen Indeks bezbednosti novinara u 2024. u odnosu na prethodnu 2023. Za svaku od četiri dimenzije i za svih 19 indikatora dato je kratko objašnjenje ključnih promena koje su se desile u 2024. godini.

Šire objašnjenje podataka i promena do kojih je došlo za svaki pojedinačni indikator Indeksa može se pročitati u narativnom delu izveštaja.

Indikator u Indeksu sigurnosti novinara	Narativni izveštaj
I. Pravno i organizacijsko okruženje	
Zakonske odredbe u vezi sa klevetom i njihova primena nemaju odvrćajući efekat na novinare i medije	A.6
Poverljivost novinarskih izvora je zagarantovana zakonom i poštovana od strane vlasti	A.8
Ostali zakoni se sprovode objektivno i omogućavaju novinarima i ostalim medijskim akterima da slobodno i bezbedno rade	A.7
Novinari/ke imaju slobodu u obavljanju svoje profesije i mogu osnivati, uključivati se i učestvovati u radu svojih udruženja	A.9
Novinari/ke imaju stabilna radna mesta na kojima su zaštićeni	B.1
II. Prevencija	
Novinari i medijski akteri imaju pristup neposrednim i efikasnim zaštitnim merama	C.1
Novinari i ostali medijski akteri (čiji životi i fizički integritet su izloženi stvarnom i neposrednom riziku) imaju pristup specijalnoj zaštiti ili mehanizmima bezbednosti	C.2
Novinarke imaju pristup zakonskim merama i mehanizmima podrške ako su izložene pretnjama na osnovu pola, uznemiravanju ili nasilju	C.3
Ustanovljena je praksa regularne javne osude pretnji i napada na novinare i medije	C.4
Policijske vlasti su osetljive na pitanja bezbednosti novinara	C.5
III. Procesni deo	
Specijalizovane istražne jedinice i/ili službenici su opremljeni relevantnom ekspertizom za istragu napada i nasilja nad novinarima	C.6
Efikasno se sprovode istrage ozbiljnih fizičkih napada na novinare i ostale medijske aktere (nezavisno, temeljno i brzo)	C.7
Novinari i drugi medijski akteri su efikasno zaštićeni od različitih oblika onlajn uznemiravanja	C.8
Istrage svih vrsta napada i nasilja nad novinarima i drugim medijskim akterima sprovode se transparentno	C.9
Kvalitetni sistemi prikupljanja statističkih podataka uspostavljeni od strane državnih organa kako bi se zaustavila nekažnjivost	C.10
IV. Stvarna bezbednost	
Pretnje i uznemiravanje koji nisu u vezi sa fizičkom bezbednošću	C.11
Pretnje po život i fizičku bezbednost novinara	C.12
Stvarni napadi	C.13
Pretnje i napadi na medije i novinarska udruženja	C.14

	2023.	2024.		Glavne nove promene u svakoj dimenziji
Pravno i organizaciono okruženje	3,16	3,07	↓	Uticaj omogućava političarima i moćnicima da češće pokreću tužbe protiv novinara, što stvara utisak veće zaštite. Novinari, aktivisti i studenti su privođeni ili pozivani na razgovore, pri čemu su im oduzimani mobilni uređaji, na koje su instalirani alati za praćenje komunikacije. Broj SLAPP tužbi se povećava, a beleži se ogroman porast slučajeva kada su novinari na različite načine ometani u svom radu ili im je zabranjivan pristup i izveštavanje sa određenih događaja. Novinare jako pogađaju ekonomske neprilike i politički pritisci sa svih strana.
Prevenција	3,43	3,32	↓	Sistem prijavljivanja pretnji i napada je relativno funkcionalan, a novinari su zabrinuti zbog neefikasnosti istraga i reakcije nadležnih. Međutim, najveći broj novinarki u Srbiji koje su bile žrtve uznemiravanja, pretnji ili napada ne prijavljuje pretnje. Predstavnici vlasti ne samo da ne osuđuju napade na nezavisne novinare, već svojim nasilnim narativom u javnosti podstiču ili započinju ovakve vrste napada. Policajci nemaju senzibiliteta prema novinarima i nisu adekvatno obučeni da pruže osnovnu zaštitu ljudskih prava.
Procesni deo	3,37	3,23	↓	Policija često ne postupa po nalogima tužilaca koji ne reaguju na njihova kašnjenja i propuste i ne koriste sve mere koje imaju na raspolaganju protiv mogućih zloupotreba. Policija nije u stanju da efikasno reši slučajeve zloupotrebe ovlašćenja svojih službenika. Istrage su uglavnom nezavisne od onih na koje se odnose, međutim u važnim slučajevima nestaje granica između uplitanja izvršne vlasti i nezavisnosti tužilaca. Oštećeni novinari u Srbiji nisu imali efikasan pristup istražnom postupku. Novinarke i novinari su prijavljivali uznemiravanja na internetu, pretnje smrću, pretnje silovanjem, fizičkim nasiljem, klevete, trolovanje, sajber maltretiranje, lažno predstavljanje i seksualno uznemiravanje. Prijavljeni slučajevi se ne unose ili se uklanjaju iz baza podataka tužilaštava.
Stvarna bezbednost	2,34	2,19	↓	Registrovana su 23 slučaja nefizičkih pretnji i uznemiravanja. Situacija je pogoršana u odnosu na prethodne godine. Posebno brine što se broj ovakvih pretnji u praksi konstantno povećava. Zabeleženo je najmanje 80 slučajeva ozbiljnih pretnji koje u najvećem broju slučajeva predstavljaju direktno izrečene pretnje na društvenim mrežama i uživo, opasne po život i telo novinarki i novinara i članova njihovih porodica. Većina slučajeva je, nažalost, ostala nerasvetljena. Povećan je broj fizičkih napada – 23, a svaki od tih događaja je prijavljen policiji ili javnim tužilaštvima ili je po njima postupano po službenoj dužnosti. U većini slučajeva radi se o fizičkim nasrtajima na novinarke i novinare, njihove TV ekipe prilikom izveštavanja sa određenih događaja. Na novinare su nasrtali i pripadnici policije, oduzimani su im telefoni i na njih instalirane aplikacije za praćenje komunikacije.
Indeks sigurnosti novinara	2,83	2,70	↓	

Pravno i organizaciono okruženje

INDIKATOR 1.1

— ZAKONSKE ODREDBE U VEZI SA KLEVETOM I NJIHOVA PRIMENA NEMAJU ODVRAĆAJUĆI EFEKAT NA NOVINARE I MEDIJE

Rezultat za 2023: 3.20/ Rezultat za 2024: 3.06

Iako državni zvaničnici nisu formalno privilegovani, njihov uticaj i resursi omogućavaju im da češće pokreću tužbe protiv novinara, što stvara utisak veće zaštite. Sudska praksa ponekad favorizuje tužioce, posebno ako su javne ličnosti. Propisi koji uređuju pitanje naknade štete zbog povrede časti i ugleda prema novinarima nisu strogi, međutim problem predstavlja način na koji te propise tretiraju sudovi. Upravo zbog takve prakse doneta je presuda protiv KRIK-a koja podseća novinare da bi trebalo da budu obazriviji jer pominju funkcionera koji vodi BIA.

INDIKATOR 1.2

— POVERLJIVOST NOVINARSKIH IZVORA JE ZAGARANTOVANA ZAKONOM I POŠTOVANA OD STRANE VLASTI

Rezultat za 2023: 3.60 / Rezultat za 2024: 3.43

Prava novinarskih izvora bi zakonom trebalo da budu zagarantovana i zaštićena. Međutim, u praksi je situacija dosta teža. Najmanje dva privođenja novinara u zloupotrebljenim postupcima s ciljem fizičkog pristupa njihovim mobilnim uređajima i više sumnji u presretanje komunikacije u drugim slučajevima, ukazuju na to da postoje ozbiljne sumnje da je dolazilo do direktnih pokušaja otkrivanja izvora. Novinari, aktivisti i studenti su privođeni ili pozivani na razgovore, pri čemu su im oduzimani mobilni uređaji na koje su instalirani alati za praćenje komunikacije. Zbog toga se novinari ne osećaju slobodno i sigurno da traže pristup izvorima informacija, a posebno da dalje održavaju kontakte sa njima.

INDIKATOR 1.3

— OSTALI ZAKONI SE SPROVODE OBJEKTIVNO I OMogućAVAJU NOVINARIMA I OSTALIM MEDIJSKIM AKTERIMA DA SLOBODNO I BEZBEDNO RADE

Rezultat za 2023: 3.10 / Rezultat za 2024: 2.97

Država Srbija se nije bavila SLAPP tužbama, niti je pokazala bilo kakvu nameru ili aktivnost da prepozna i uvede anti-SLAPP mere u pravni sistem. Srbija prepoznaje institut zloupotrebe prava u građanskim postupcima. Iako su od strane civilnog sektora prepoznati kao potencijalno dobri mehanizmi odbrane, ovi pravni instituti se veoma retko primenjuju. Tužbe protiv novinara i medija se podnose po različitim osnovima. U 2024. su zabeležene najmanje 22 tužbe sa elementima SLAPP-a, a novinari su privođeni u nameštenim postupcima u kojima su zloupotrebjene procedure od strane policije i bezbednosnih službi, pri čemu su im oduzimani telefoni i drugi uređaji za rad i komunikaciju.

INDIKATOR 1.4

— **NOVINARI/KE IMAJU SLOBODU U OBAVLJANJU SVOJE PROFESIJE I MOGU OSNIVATI, UKLJUČIVATI SE I UČESTVOVATI U RADU SVOJIH UDRUŽENJA**

Rezultat za 2023: 3.00/ Rezultat za 2024: 3.00

Novinari u Srbiji ne moraju da imaju dozvolu za obavljanje novinarskog posla. NUNS je zabeležio preko 40 slučajeva kada su novinari na različite načine ometani u svom radu ili im je zabranjivan pristup i izveštavanje sa određenih događaja, kao i slučajeve nepozivanja na konferencije za štampu ili događaje od javnog interesa. U Srbiji je aktivan i deluje krug takozvanih GONGO udruženja koja otežavaju rad relevantnih udruženja i asocijacija. Ova udruženja su jedino i posebno aktivna prilikom procesa koje sprovode državni organi, poput procesa za izmene i dopune propisa ili kada se po potrebi oglase o pojedinim temama koje su od značaja za podršku vlasti.

INDIKATOR 1.5

— **NOVINARI/KE IMAJU STABILNA RADNA MESTA NA KOJIMA SU ZAŠTIĆENI**

Rezultat za 2023: 2.91 / Rezultat za 2024: 2.89

Socijalni i ekonomski položaj novinara i medijskih radnika u Srbiji u 2024. godini ostaje izrazito nepovoljan, obeležen nesigurnim uslovima rada i ograničenim radnim pravima. Novinari i medijski radnici u Srbiji suočavaju se s izrazito teškim uslovima rada, koji se iz godine u godinu pogoršavaju. Uz ekonomske i političke pritiske, najteži problemi su niska primanja, neplaćeni prekovremeni rad, nepoštovanje radnog vremena i nestabilnost medija koji primoravaju novinare da rade u više redakcija ili van profesije.

Prevenција

INDIKATOR 2.1

— **NOVINARI I MEDIJSKI AKTERI IMAJU PRISTUP NEPOSREDNIM I EFIKASNIM ZAŠTITNIM MERAMA**

Rezultat za 2023: 4.01 / Rezultat za 2024: 3.86

Sistem prijavljivanja pretnji i napada je relativno funkcionalan i omogućava novinarima jednostavno obaveštavanje nadležnih organa. Mehanizam obuhvata uputstva koja obavezuju tužioce i policiju na hitno postupanje u okviru kratkih rokova, kao i kontakt tačke za brzo prijavljivanje i proveru slučajeva tokom 2024. godine. U Srbiji su formirana 44 predmeta u vezi sa pretnjama i napadima na novinare. Novinari su više puta izražavali zabrinutost zbog efikasnosti istraga i reakcije nadležnih, s obzirom na veliki broj slučajeva u kojima tužilaštvo još uvek nije dobilo odgovore od policije na zahteve za prikupljanje obaveštenja.

INDIKATOR 2.2

— **NOVINARI I OSTALI MEDIJSKI AKTERI, ČIJI ŽIVOTI I FIZIČKI INTEGRITET SU IZLOŽENI STVARNOM I NEPOSREDNOM RIZIKU, IMAJU PRISTUP SPECIJALNOJ ZAŠTITI ILI MEHANIZMIMA BEZBEDNOSTI**

Rezultat za 2023: 4.30 / Rezultat za 2024: 4.30

SRG ima za cilj unapređenje komunikacije i koordinacije između nadležnih institucija i medijskih organizacija, kao i praćenje slučajeva ugrožavanja bezbednosti novinara. Uspostavljen je sistem kontakt tačaka u novinarskim udruženjima, tužilaštvima i policijskim upravama. Nema jasnih podataka o postojanju formalizovane procedure sistematske procene rizika koja bi identifikovala specifične potrebe zaštite novinara ili drugih građana koji su žrtve. Jedino novinarska udruženja raspolažu linijama za pomoć novinarima i pružaju besplatnu pravnu pomoć novinarima koji su izloženi pretnjama, napadima ili pritiscima.

INDIKATOR 2.3

— **NOVINARKE IMAJU PRISTUP ZAKONSKIM MERAMA I MEHANIZMIMA PODRŠKE AKO SU IZLOŽENE PRETNJAMA NA OSNOVU POLA, UZNEMIRAVANJU ILI NASILJU**

Rezultat za 2023: 3.36 / Rezultat za 2024: 3.27

Srbija se obavezala da uskladi svoje zakonodavstvo sa standardima Istanbulske konvencije, što je rezultiralo donošenjem i izmenama više zakona i strateških dokumenata usmerenih na prevenciju i suzbijanje rodno zasnovanog nasilja. Međutim, u praksi tu ulogu obavljaju jedino nevladine organizacije. Nažalost, systemske izmene nisu ponudile dodatnu zaštitu samim novinarkama. Najveći broj novinarki u Srbiji koje su bile žrtve uznemiravanja, pretnji ili napada, to ne prijavljuje.

INDIKATOR 2.4

— USTANOVLJENA JE PRAKSA REGULARNE JAVNE OSUDE PRETNJI I NAPADA NA NOVINARE I MEDIJE

Rezultat za 2023: 2.56 / Rezultat za 2024: 2.38

Institucije nisu uspostavile praksu izricanja javnih osuda zbog pretnji napada na novinare. Naprotiv, predstavnici vlasti ne samo da ne osuđuju napade na nezavisne novinare već svojim nasilnim narativom u javnosti podstiču ovakve vrste napada ili neretko i sami takve napade započinju. Provladini mediji igraju značajnu ulogu u stvaranju neprijateljskog okruženja, često pod direktnim ili indirektnim uticajem javnih funkcionera.

INDIKATOR 2.5

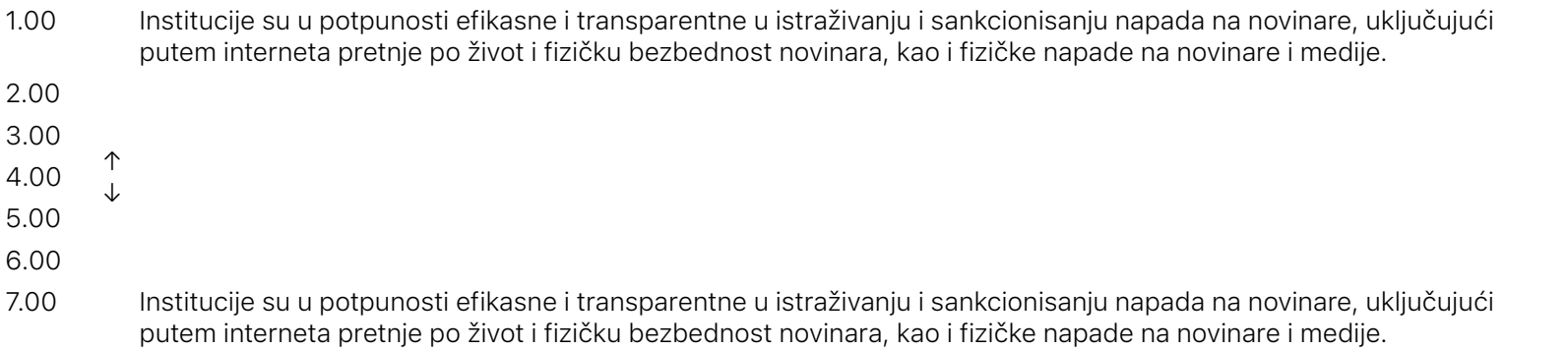
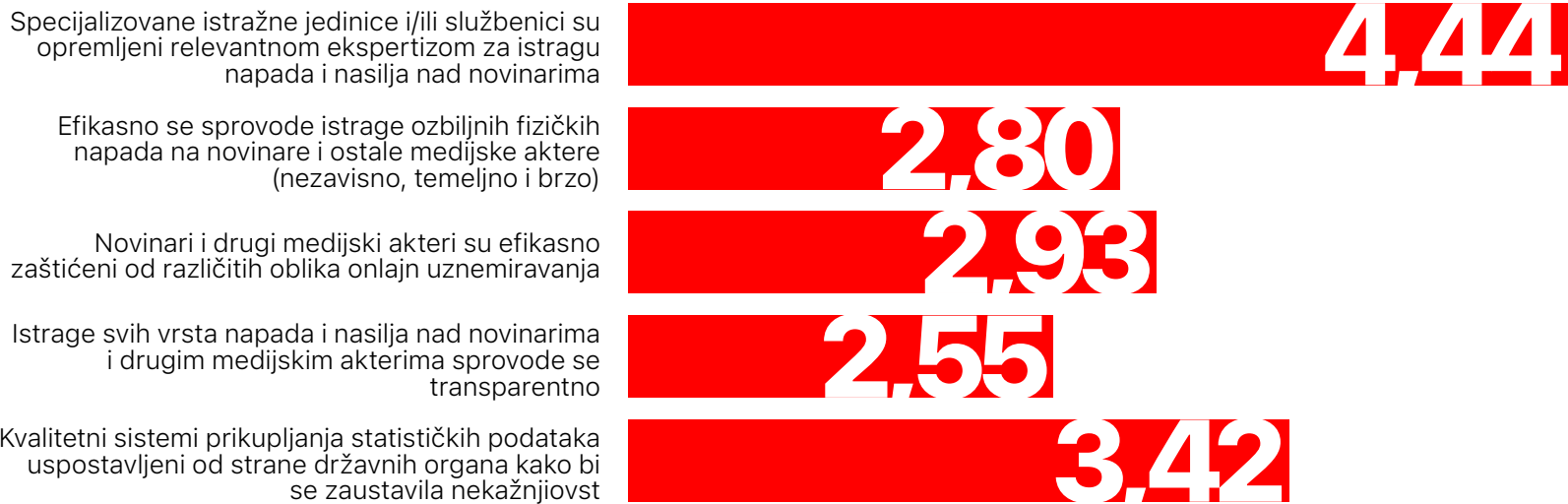
— POLICIJSKE VLASTI SU OSETLJIVE NA PITANJA BEZBEDNOSTI NOVINARA

Rezultat za 2022: 2.94 / Rezultat za 2024: 2.79

Policijski službenici nisu adekvatno obučeni da pruže osnovnu zaštitu ljudskih prava i prepoznaju ulogu novinara u demokratskom društvu. I dalje je nejasno na koji način se sprovodi implementacija pravilnika o pomoći oštećenima krivičnim delima. Odlika odnosa službenika policije prema novinarima jesu nasilje, ignorisanje obeleženih novinara, povremeni napadi, prisluškivanje i neprihvatanje odgovornosti za učinjene postupke. U prethodnoj godini bilo je više slučajeva neosnovanog privođenja novinara od strane policije.

Procesni deo

INDIKATOR 3.1

— SPECIJALIZOVANE ISTRAŽNE JEDINICE I/ILI SLUŽBENICI SU OPREMLJENI RELEVANTNOM EKSPERTIZOM ZA ISTRAGU NAPADA I NASILJA NAD NOVINARIMA

Rezultat za 2023: 4.53 / Rezultat za 2024: 4.44

Kontakt tačke formirane su sa ciljem efikasnijeg reagovanja na incidente, koordinacije između institucija i praćenja postupaka do njihovog okončanja. Njihov osnovni zadatak je da prate tok slučajeva, koordiniraju rad između policije i tužilaštva, prijavljuju nove incidente i proveravaju status ranije prijavljenih slučajeva. Kod nadležnih organa izostaje dovoljan nivo razumevanja u odnosu na težinu novinarskog posla i stvarne pretnje koje novinari doživljavaju. Policija često ne postupa po nalogu tužilaca koji ne reaguju na kašnjenja i propuste i ne koriste sve mere koje imaju na raspolaganju protiv mogućih zloupotreba od strane službenika policije. Policija nije u stanju da efikasno rešava slučajeve zloupotrebe ovlašćenja svojih službenika.

INDIKATOR 3.2

— EFIKASNO SE SPROVODE ISTRAGE OZBILJNIH FIZIČKIH NAPADA NA NOVINARE I OSTALE MEDIJSKE AKTERE (NEZAVISNO, TEMELJNO I BRZO)

Rezultat za 2023: 2.95 / Rezultat za 2024: 2.80

Istrage su uglavnom nezavisne od onih na koje se odnose, međutim u strateški veoma važnim slučajevima nestaje granica između uplitanja predstavnika izvršne vlasti i makar prividne nezavisnosti postupajućih tužilaca. Prijem i beleženje prijave sprovodi se veoma brzo, ali je dalji tok istrage problematičan. Proceduralni rokovi u krivičnim postupcima često se ne poštuju, što negativno utiče na istrage i sam tok slučajeva. Rad posebnog odeljenja za VTK je ozbiljno ugrožen konstantnim promenama godišnjeg rasporeda javnih tužilaca koji se premeštaju u opšta odeljenja, a umesto njih se raspoređuju javni tužioci koji nemaju posebna znanja.

INDIKATOR 3.3

— NOVINARI I DRUGI MEDIJSKI AKTERI SU EFIKASNO ZAŠTIĆENI OD RAZLIČITIH OBLIKA ONLAJN UZNEMIRAVANJA

Rezultat za 2023: 3.10 / Rezultat za 2024: 2.93

Krivično-pravni propisi daju dobru zaštitu novinarima i medijima kojima je ugrožena bezbednost. Novinarska zajednica ističe značaj procesuiranja određenih krivičnih dela koja se trenutno zanemaruju, a koja bi mogla biti važna u suzbijanju takozvanih organizovanih kampanja blaćenja. Novinarke i novinari su prijavljivali veoma širok spektar uznemiravanja na internetu, uključujući pretnje smrću, pretnje fizičkim nasiljem, uvrede, klevete, trolovanje, sajber maltretiranje, lažno predstavljanje i seksualno uznemiravanje ili pretnje. Nacrti krivično-pravnih propisa izazvali su burne reakcije stručne javnosti koja je predložene izmene ocenila kao populističke.

INDIKATOR 3.4

— ISTRAGE SVIH VRSTA NAPADA I NASILJA NAD NOVINARIMA I DRUGIM MEDIJSKIM AKTERIMA SPROVODE SE TRANSPARENTNO

Rezultat za 2023: 2.70 / Rezultat za 2024: 2.55

Oštećeni novinari u Srbiji nisu imali efikasan pristup istražnom postupku. U velikom broju slučajeva novinarke i novinari nisu dobili adekvatne informacije o istrazi i imali su ograničen pristup spisima predmeta, suočivši se sa izazovima u izvođenju dokaza. Transparentnost procesa bila je ograničena zbog kašnjenja, nedostatka javnih podataka i institucionalnih slabosti. Politički pritisci, uključujući komentare zvaničnika i premeštaje tužilaca, zajedno sa društvenim pritiscima poput glorifikacije napadača, nasilnika i lica koja prete novinarima, značajno su uticali na rad pravosuđa i sposobnost pres službi da komuniciraju efikasno.

INDIKATOR 3.5

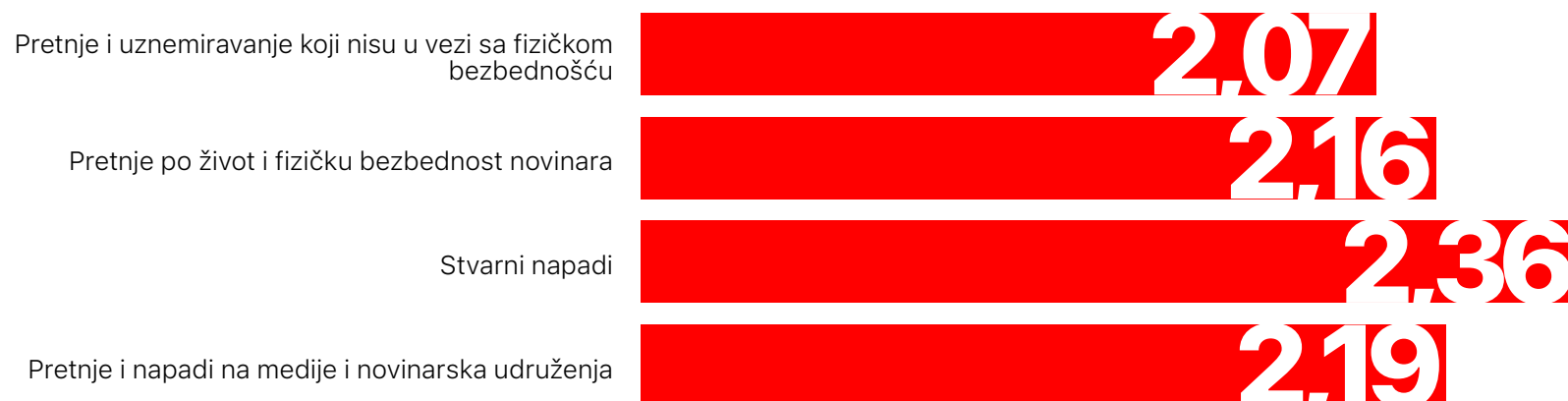
— KVALITETNI SISTEMI PRIKUPLJANJA STATISTIČKIH PODATAKA USPOSTAVLJENI OD STRANE DRŽAVNIH ORGANA KAKO BI SE ZAUSTAVILA NEKAŽNJIVOST

Rezultat za 2023: 3.57 / Rezultat za 2024: 3.42

Tokom 2024. godine u javnim tužilaštvima, na osnovu podnetih krivičnih prijava/izveštaja, formirana su 62 predmeta u vezi sa događajima na štetu 65 oštećenih, odnosno 49 pojedinačnih lica koja obavljaju poslove od javnog značaja u oblasti informisanja. Uočava se da se određeni prijavljeni slučajevi ne unose ili se uklanjaju iz baza podataka. Razlozi za to su različiti: završeni slučajevi, dela koja se inicijalno ne povezuju sa napadima na novinare, nedostatak dokaza koji ukazuju na to da se radi o napadu ili pretnji novinarima zbog posla koji obavljaju. Od početka 2025. godine podaci se ne dostavljaju predstavnicima novinara zbog opšteg zamrzavanja statusa u saradnji sa institucijama.

IV

Stvarna bezbednost

- 1.00

2.00

3.00

4.00

5.00

6.00

7.00
- ↑

↓
- Postoje ozbiljni slučajevi pretnji i stvarnih napada na novinare i medijske organizacije, uključujući ubistva.

Nije bilo slučajeva stvarnih napada, pretnji po život i fizičku bezbednost novinara, niti drugih pretnji i uznemiravanja novinara i medija.

INDIKATOR 4.1

— PRETNJE I UZNEMIRAVANJE KOJI NISU U VEZI SA FIZIČKOM BEZBEDNOŠĆU

Rezultat za 2023: 2.25 / Rezultat za 2024: 2.07

U 2024. godini registrovana su 23 slučaja nefizičkih pretnji i uznemiravanja. Situacija je pogoršana u odnosu na prethodne godine. Posebno brine što se broj ovakvih pretnji u praksi konstantno povećava, a novinari izbegavaju da ih prijave jer ih ne razlikuju od ozbiljnijih oblika pretnji. Srpska krivično-pravna praksa ne smatra kažnjivim indirektno napisane ili izgovorene pretnje koje čak mogu biti i pozivi na ubistva, silovanje ili fizičke napade. Takvi slučajevi se uglavnom ne procesuiraju, pa novinari izbegavaju i da ih prijave.

INDIKATOR 4.2

— PRETNJE PO ŽIVOT I FIZIČKU BEZBEDNOST NOVINARA

Rezultat za 2023: 2.38 / Rezultat za 2024: 2.16

Zabeleženo je 80 slučajeva ozbiljnih pretnji novinarkama, novinarima i licima u okviru redakcija medija. Radi se o veoma ozbiljnim pretnjama koje u najvećem broju slučajeva predstavljaju direktno izrečene pretnje na društvenim mrežama i uživo, koje su opasne po život i telo novinarki i novinara i članova njihovih porodica. Većina slučajeva su nažalost ostali nerasvetljeni. Pretilo se ubistvima, fizičkim napadima, silovanjem i nasiljem ne samo nad novinarima već i njihovoj deci i drugim članovima porodica. Preti se čitavim redakcijama, postavljanjem bombi i masovnim ubistvima.

INDIKATOR 4.3

— STVARNI NAPADI

Rezultat za 2023: 2.53 / Rezultat za 2024: 2.36

U ovoj godini zabeležena su 23 fizička napada, a svaki od tih događaja je prijavljen policiji ili javnim tužilaštvima, ili je po njima postupano po službenoj dužnosti. U većini slučajeva radi se o fizičkim nasrtajima na novinarke i novinare, njihove TV ekipe prilikom izveštavanja sa određenih događaja. Na novinare su nasrtali i pripadnici policije. Napadani su na biračkim mestima i na protestima protiv korupcije koji su organizovani u Beogradu i Novom Sadu. Od novembra 2024. godine došlo je do pogoršanja bezbednosti, pa je u tom periodu zabeleženo 11 fizičkih napada.

INDIKATOR 4.4

— PRETNJE I NAPADI NA MEDIJE I NOVINARSKA UDRUŽENJA

Rezultat za 2023: 2.21 / Rezultat za 2024: 2.19

Zabeležena su 4 ozbiljnija slučaja pretnji i napada na medije i udruženja. Situacija je bez razlike u odnosu na prethodne periode, zato što nezavisni mediji i dalje dobijaju na stotine uvreda, pritisaka i drugih oblika svesnog i namernog targetiranja koji se u krivično-pravnoj praksi ne smatraju protivpravnim delima. Najčešće se radi o pokušajima okupljanja ispred nezavisnih televizija, ili u kontekstu pretnji samim novinarkama i novinarima, izliva besa ili svesnih pokušaja da se ošteti oprema ili automobili novinara.

Originalni naslov
SRBIJA
Indikatori za nivo slobode medija i
Indeks bezbednosti novinara 2024.

Izdavač
Nezavisno udruženje novinara Srbije
Beograd, 2025.

Autori/ke
Rade Đurić
(saradnica u istraživanju Kruna Savović)

Recenzentkinje izveštaja
Aleksandra Krstić
Lidija Komlen Nikolić

Lektura
Nataša Polić

Naslovna fotografija
Andrija Vukelić

Dizajn
comma.rs

Ova publikacija je nastala uz finansijsku podršku Evropske unije. Njen sadržaj je isključiva odgovornost autora i ne odražava nužno stavove Evropske unije.

Deo istraživanja podržan je u okviru projekta „Civilno društvo za unapređenje pristupanja Srbije Evropskoj uniji – Europe ASAP“ koji NUNS realizuje u partnerstvu sa Beogradskom otvorenom školom i uz podršku Švedske. Stavovi i mišljenja autora izneta u ovoj publikaciji ne predstavljaju nužno i mišljenje partnera i donatora.